

EN RAPPERS DAGBOG

ET CASESTUDIE AF SOCIALE OG POLITISKE EFFEKTER
I KULTURELLE KOMMUNIKATIONSPROCESSER

Speciale af
Orhan Brackovic

Titelblad

Dato for aflevering: 31. maj 2018

Vejleder: Kristine Ringsager

Gruppenummer: 18

Fulde navn: Orhan Brackovic

Studienummer: 20115638

Studieretning: Kommunikation

Semester: 10

Opgave: Speciale

Projekttitel: En rappers dagbog: Et casestudie af sociale og politiske effekter i kulturelle kommunikationsprocesser

Anslag: 188.855

Normalsider: 78,7

ABSTRACT	3
INTRODUKTION	4
”ENDNU EN SKÅL FOR DEN SANDHED, DE IKKE VIL HA’ FREM”. EN INDLEDNING	5
EN RAPPERS DAGBOG	5
KONTEKSTUALISERING	7
FLYGTNINGEKRISEN I EUROPA	7
OM HAM DEN LANGE OG HANS ENGAGEMENT I FLYGTNINGESAGEN	8
TIDSLINJE	9
METODISKE REFLEKSIONER	11
MIN FORSKNINGSPOSITION	11
CASE: HAM DEN LANGE	11
INTERVIEWS MED HAM DEN LANGE	11
VIDENSKABSTEORETISKE IMPLIKATIONER	12
ANALYSETILGANG	13
DEL I: VI TALER OM FLYGTNINGE – ET POLITISK OBJEKT ELLER SUBJEKT	14
MEDIERNES INDFLYDELSE PÅ DEN OFFENTLIGE DISKURS	15
FLYGTNINGE, FREMMEDE OG ISLAM I POLITISKE DISKURSER	27
POPULISME	31
NATIONALISME OG KOSMOPOLITISME SOM DISKURSIVE ANTAGONISMER	32
SOCIALE MEDIER OG MEDIALISERING AF POLITIK	34
HAM DEN LANGES POLITISKE KOMMUNIKATION OG ONLINE-TILSTEDEVÆRELSE PÅ FACEBOOK	35
DEL II: MUSIKKEN SOM KOMMUNIKATIONSMIDDEL	39
DAGBOG FRA EN FLYGTNINGELEJR: EN HERMENEUTISK FORSTÅELSE AF ALBUMMETS INDHOLD OG MENING	40
KONSTRUKTIONEN AF EN IDENTITET Gennem ÆSTETISK PRAKSIS	44
DET INDIVIDUELLE I DET KOLLEKTIVE – DET KOLLEKTIVE I DET INDIVIDUELLE	46
ÆSTETIK OG KUNSTNERIDENTITET SOM ET NARRATIV	47
ETIK OG IDENTIFIKATION	48
HVORDAN KOMMUNIKERER MUSIK?	50
SOCIAL KONFORMITET, SAMMENHOLD OG KOORDINEREDE HANDLINGER	51
FUNKTIONER, KONTROL AF MUSIK OG BRUG AF MUSIK	53
FRA MUSIKALSK BETYDNING TIL MUSIKALSK PÅVIRKNING	55
AFFEKTIV STIMULATION – OG ALBUMMETS EGNE UDTRYK FOR AFFEKT	57
”MIN ROLLE ER RENDYRKET JOURNALISTISK” – ET BLIK PÅ ALBUMMETS JOURNALISTISKE STILTRÆK	60
DEL III: KOMMUNIKATION OG POLITISK HANDLING	63
POLITISERING AF MUSIK OG MUSIKS RELATION TIL POLITISKE BEVÆGELSER	64
ÆSTETISK KOMMUNIKATION ELLER POLITISK DELTAGELSE?	66
AFSLUTNING	74
DISKUSSION	74
KONKLUSION	75
LITTERATUR	77
NYHEDSARTIKLER OG INTERNETKILDER	79

BILAGSFORTEGNELSE

80

Abstract

This thesis is a case study of Danish rapper Ham Den Lange's (real name Thorbjørn Bech-Rossen) communication about the refugee situation from 2015 when he started being vocal about the cause on social media and releasing the first songs connected to the political situation, throughout his commitment to doing volunteer work in mainly Greek refugee camps, the startup of his NGO, 100procentnødhjælp, and the release of his documentary-style album *Dagbog fra en flygtningelejr* (*Diary from a refugee camp*). The study focuses on mainly two aspects of his communication: 1) His communication as a musical circulation of affect and aesthetic practice in constructing collective identity and mobilizing political movements, and 2) his communication as discursive production of text and meaning in the reproduction of cosmopolitan values in an antagonistic relation to nationalistic discourses.

The main site of communication is the musical and discursive elements on his album *Dagbog fra en flygtningelejr* with an interest in how musical communication works. Secondary I'm studying his presence on social media, and what role his communication on Facebook plays in the general process.

The first part of the thesis investigates the non-musical communication about refugees. A main part of the chapter concerns the effects from national news media in constructing refugees, immigrants and Islam as problematic for Danish culture, safety and order as well as its effects on public opinion and political decisions. The last part of the chapter will concern Ham Den Lange's communication on social media mainly in the light of his online presence as an artist and interaction with fans.

Second part concerns the musical communication. The first part of the chapter provides a focused hermeneutic analysis of the album to reveal its content and meaning. Next part investigates construction of collective identity through aesthetic practice. Next is how music serves as a tool of communication to affect the receiver's behavior through persuasion/manipulation. Finally, in second chapter I will provide a journalistic perspective on Ham Den Lange's communication.

Third and final part will investigate how music and communication can be understood as political participation through terms of discourse and affective and cultural mobilization. This will lead to a final conclusion on how Ham Den Lange's communication works.

Introduktion

Dette speciale er udarbejdet af Orhan Brackovic på kandidatuddannelsen i Kommunikation på Aalborg Universitet, København.

En stor tak til Thorbjørn Bech-Rossen, alias Ham Den Lange, for hans tid, fortællelyst og imødekommenhed ved interviews.

Tak til Kristine Ringsager for skarp vejledning.

Hør:

'[Mæh siger det lille lam](#)' (03:32)

<https://www.youtube.com/watch?v=N2kfqv97kRc>

'[Verden på flugt](#)' (03:21)

<https://www.youtube.com/watch?v=7uge-5Ridtc>

'[Dagbog fra en flygtningelejr](#)' (22:52)

<https://open.spotify.com/album/36B0XvB45JrZx6UewuaF61>

Hver en krone gives videre. Mobilepay: 30622

Reg nr: 9570 Konto nr: 0011850286

”Endnu en skål for den sandhed, de ikke vil ha’ frem”. En indledning

En virkelighed udspiller sig, et sæt øjne ser det, en bevidsthed fortolker det, et nyhedsmedie, en politiker, en borger eller måske en rapper artikulerer det. Nogen ser bandevolden. Andre korruptionen. Kapitalisme. Imperialisme. Politibrutalitet. Uretfærdighed. Racisme. Undertrykkelse. Forfulgte mennesker. Mennesker på flugt. Musik har i mange år reflekteret den sociale virkelighed, der udspiller sig uden for vores vinduer. Eller rettere: den har været med til at konstruere et billede af virkeligheden. Det har samtidig været en mulighed for individer for at tilknytte sig et kulturelt værdifællesskab og indgå i en kollektiv identitet, hvis selvforståelse skabes i en æstetisk artikulation. I en verden hvor massemedier og sociale medier flyder sammen, hvor politik, æstetik og identitet er komponenter i sociale fællesskaber, hvor modsatrettede ideologier og opfattelser af virkeligheden synes at være i uløselig konflikt med hinanden, og konflikten og forskellen fra ”de andre” i sig selv er en del af individer og gruppers selvforståelse, er politisk kommunikation blevet en kampplads for den ”sande” konstruktion af virkeligheden.

Spring til 2015. Borgerkrigen i Syrien raser. Vestens krig mod ISIS såvel som præsident Assad er med til at sende millionvis af mennesker på flugt. På de danske motorveje vandrer talstærke grupper af flygtninge i et håb om asyl i landet. Nogen byder dem velkommen, andre spytter efter dem fra motorvejsbroen. På Facebook raser diskussionerne mellem antagonistiske diskursive positioner. Medierne kapitulerer på konflikterne. Hver gang en flygtning ikke kan opføre sig ordentligt, tændes bålet. Islam og mellemøstlig kultur konstrueres gang på gang som uforenlig med dansk kultur. Når man tror, roen er ved at indfinde sig, kommer et nyt islamistisk terrorangreb på europæisk grund og gør islam til syndebuk for verdens problemer igen. Samtidig står frikadeller i børnehaverne, kønsopdelt svømning, julepynt i gaderne, omskæring, social kontrol, radikaliserende, parallelsamfund og kriminalitet hos etniske minoriteter højt på den politiske dagsorden.

En rappers dagbog

Alt imens har en århusianskfødt rapper fået en *verdensdepression*. Og du ville sikkert have det ligesom ham, ”*hvis ikke det var fordi / du bliver dagligt manipuleret af vores griske dynasti*” (*Mæh siger det lille lam*). Rapperen hedder Thorbjørn, men kendes på scenen som Ham Den Lange. Hvis man følger ham på Facebook, har man nok set, hvor meget og hvor hyppigt han har givet sin mening til kende om flygtningekrisen og den politiske situation i det hele taget. Man har muligvis også oplevet ham udgive sine politiske debatindlæg i rimform til musik. I slutningen af 2015 vælger Thorbjørn at gøre en reel, praktisk forskel for de mange mennesker på flugt, frem for at udkæmpe værdikampen på den diskursive kampplads.

Han vælger derfor at rejse til den græske ø Leros for at yde humanitær hjælp i øens flygtningelejr. Sidenhen er det blevet til mange flere og jævnlige selvfinansierede ophold i forskellige europæiske flygtningelejre. Alt imens fortsatte han med at udtrykke sig på Facebook og dele erfaringerne fra hverdagen i lejrene. Hans store følger- og fanskare gjorde det muligt at samle donationer til tøj, mad og medicin via sin egen MobilePay. Senere oprettede han nødhjælpsorganisationen 100procentnødhjælp, som folk i stedet kunne sende ubeskårede donationer til. Imidlertid fortsætter han med at skrive politiske raptekster, men nu tager de form af en dokumentarisk skildring af forholdene i europæiske flygtningelejre, som det er set med hans egne øjne. Han filmer sig selv, mens han sidder i flygtningelejren og rapper sin tekst. Og sender det ud på Facebook. Det udmønter sig senere i et særligt album: *Dagbog fra en flygtningelejr*.

Det socialkonstruktivistiske videnskabsparadigme hævder, at vores sociale verden er diskursivt konstrueret. Ytringer er med til at skabe virkeligheden, og ikke blot at repræsentere den. Således er alle politiske ytringer en bestemt fortolkning af de objektive forhold i verden. Men hvordan virker *Dagbog fra en flygtningelejr* som politisk kommunikation i den diskursive arena? Thorbjørns venstreorienterede og humanistiske standpunkter er ikke nogen hemmelighed. Alligevel er albummet et forsøg på at beskrive et udsnit af verden så dokumentarisk og faktuel som muligt – set fra hans eget perspektiv og med en vis involvering af egne følelser vel at mærke. I dette speciale vil jeg undersøge Ham Den Langes politiske kommunikation som den (primært) udspiller sig på sociale medier og gennem musik. Undersøgelsen vil have et særligt blik for, hvordan musik virker som adfærdsregulerende kommunikation og identitetsskabende praksis.

Min overordnede problemstilling for undersøgelsen kan formuleres ud fra hovedspørgsmålet: **Hvad karakteriserer Ham Den Langes kommunikation om flygtningesituationen, og hvordan kan denne opfattes som politisk handling?** Jeg er her særligt interesseret i, hvilke kommunikative elementer i hans musik, der er i stand til at påvirke mennesker og potentielt forandre sociale forhold. Jeg er også interesseret i, hvordan han taler ind i den politiske diskurs, og hvilken politisk handlekraft hans kommunikation og æstetiske praksis har.

Kontekstualisering

Flygtningekrisen i Europa

Denne kontekstualisering er af gode grunde ikke en grundig analyse af hele flygtningesituationens politiske omfang. I stedet har afsnittet til hensigt at opridske konteksten i det relevante omfang, som *Dagbog fra en flygtningelejr* forholder sig situationen. Albummet skildrer to perioder af krisen; dels udbruddet af flygtningestrømmen fra Syrien som konsekvens af handlinger fra både vestlige invasioner, terror og Syriens regering, og dels den politiske reaktion fra europæiske lande, da de lukkede grænserne for flygtninge. Albummets A-side indledes således af venligboeren Anne-Lise Marstrand-Jørgensen på introduktionen med titlen "Ankomsten":

*I løbet af sommeren 2015 ankommer mere end 100.000 flygtninge til de græske øer.
De er på flugt fra lande som Syrien, Irak og Afghanistan.
Turen over Middelhavet er ekstremt farlig, og mange har mistet livet undervejs.
De overlevende bor nu i flygtningelejre, mens de venter på tilladelse til at rejse videre.*

På samme måde har Anne Lise Marstrand-Jørgensen indtalt B-sidens introduktion, "Grænsen":

*I foråret 2016 lukker mange europæiske lande grænserne for mennesker på flugt.
Mange flygtninge strander i Grækenland.
Mere end 50.000 mennesker kommer til at leve på gaden eller i primitive lejre.
Håbet om en bedre fremtid svinder for hver dag der går.*

I 2015 søgte i alt 21.316 mennesker asyl i Danmark, heraf var 8.608 fra Syrien – den næststørste repræsentation var fra Iran med 2.787 asylansøgere¹. Tallet er vokset med flere tusinde mennesker årligt siden 2011, hvor der kom 3.806 asylansøgere til Danmark. I 2014 var tallet 14.792. I 2015 fik 85 % af asylansøgerne tildelt asyl. Sidenhen er antallet af indrejsende flygtninge i Danmark faldet kraftigt (6.235 i 2016 og 3.202 i 2017 i en optælling, der dog ikke inkluderer december 2017²), og andelen, der fik tildelt asyl, faldt i 2017 til kun 36 %. De EU-lande, der modtager flest flygtninge, er Tyskland, Italien, Frankrig og Grækenland³. Flygtningekrisens udbrud resulterede i store politiske dilemmaer og heftige diskussioner om vores ansvar for at hjælpe mennesker på flugt. Flygtninge og indvandrere er det politiske spørgsmål, der for

¹ <https://www.nyidanmark.dk/da/Tal-og-statistik/Tal-og-fakta>

² <http://refugees.dk/fakta/tal-og-statistik/hvor-mange-kommer-og-hvorfra/>

³ https://flygtning.dk/nyheder-og-fakta/25-sp%C3%B8rgsm%C3%A5l-og-svar-om-flygtninge?gclid=EAlaIQobChMlpqfoql6p2wIVzBXTCh3KkgiJEAAAYASAAEgKIGvD_BwE

tiden er allerstørst fokus på i den offentlige debat og i medierne. I dag er debatten domineret af værdipolitik, og særligt ”kulturelle konflikter” står centralt i mødet med indvandrere fra muslimske lande (se afsnit om mediernes indflydelse på den offentlige diskurs), og frygten for islamistisk terror spiller en stor rolle for måden, der bliver talt om flygtninge på herhjemme.

Om Ham Den Lange og hans engagement i flygtningesagen
Thorbjørn Bech-Rossen, hvis ranglede fysik har affødt rapperens kunstnernavn, har været aktiv i det danske hiphopmiljø i mange år. Han blev en kendt figur i kulturen som en del af den prominente kerne af battlerappere, der spyttede nedladende improviserede gloser efter hinanden i storhedstiden af den officielle danmarksturnering i freestylrap, MC’s Fight Night. Ved siden af freestylekarrieren udgav Ham Den Lange musik på det århusianske selskab Idiotsikker Records. Før de stærkt politiske temaer dominerede Ham Den Langes tekstskrivning, handlede hans musik om alt, hvad der vedrørte det unge hverdagsliv dengang. Den politiske vrede og sociale orientering i Thorbjørns tekster har dog altid været til stede, eksempelvis på nummeret ”Brænd Hende” fra hans solodebutalbum *Carpe Diem My Ass* (2009), der er en mørk og frustreret heksejagt på Dansk Folkepartis daværende forkvinde Pia Kjaersgaard. I 2015 udgav han albummet *Blind Vej* som en del af triphop/neosoul-trioen Manus Nigra, der både indeholder personlige og emotionelle tekster, men også en god del reflekterende lyrik om magt, kapitalisme og ulighed.

Da flygtningekrisen brød ud, begyndte Thorbjørn at ytre sig i stigende grad om den politiske situation, og hans musik fik samtidig en meget alvorlig og politisk tone. I 2015 udgav han et par enkeltstående sange på internettet, som formidler hans politiske synspunkter på en meget direkte måde. Sidst på året rejste han til øen Leros på Grækenland for at arbejde frivilligt i en flygtningelejr. Derfra begyndte han at udgive sange direkte fra lejren, hvor han beretter om sine oplevelser. Han var samtidig meget aktiv på Facebook, hvor han lavede opslag om, hvordan forholdene i lejrene var. Han kommunikation affødte reaktioner og opbakning fra en stor del af hans følgere, og han opnåede med sit arbejde og sine sange omtale i flere landsdækkende medier. Han har sidenhen rejst ud for at arbejde frivilligt af mange flere omgange, og har sammen med sin kone startet NGO’en 100procentnødhjælp, hvor donationer går ubeskåret til at hjælpe flygtninge. Hans kommunikationsproces kulminerede i albummet *Dagbog fra en flygtningelejr*, som formidler hans oplevelser i lejrene med fokus på beskrivelser, følelser og kosmopolitiske budskaber. Efter udgivelsen og efter dens medieefterspil havde lagt sig, har han holdt mere lav profil med sin kommunikation om flygtningesagen, til trods for at han stadig jævnligt rejser ud for at være frivillig. Den direkte politiske karakter i hans musik er også blevet nedtonet i hans nuværende arbejde. Nedenfor findes en overskuelig tidslinje over de relevante processer i Ham Den Langes engagement.

Tidslinje

2015, tidligt på året: Ham Den Langes svigerinde, Julie, rejser til Leros som frivillig i et par måneder.

2015, april, 26.: Ham Den Lange udgiver sangen "Mæh siger det lille lam", "*et slags debatindlæg om vestligt hykleri, mediemanipulation, og de skyklapper, mange af os render rundt med*".

2015, september, 18.: Nummeret "Verden på flugt" om flygtningekrisen udkommer. Omkvædet berører absurditeten i, at den danske regering behandler flygtninge så skidt, at de nødstedte mennesker ikke har lyst til at blive i landet, men hellere søger mod vores nabolande.

2015, vinter: Ham Den Lange rejser til Leros efter at have hørt om Julies oplevelser og snakket med sin kone om det, som også rejste med. Han skulle oprindeligt kun have været der i 14 dage, men endte med at blive i knap 3 måneder. Hensigten var blot at være anonym og koge pasta, men efter de første par uger begyndte han at fortælle om sit ophold på Facebook og samle penge ind via sit netværk. I kraft af sin status som semikendis kunne han sørge for morgenmad i lejren hver dag.

2015, december, 30.: Ham Den Lange udgiver "Endnu en båd fra Farmakonisi" som en video fra Leros, hvor han rapper nummeret foran et kamera. Nummeret går viralt.

2016, januar, 7.: MetroXpress publicerer artiklen "TV: En rappers dagbog fra en flygtningelejr går lige i hjertet på danskerne". Mens han opholdt sig i lejren, havde P3, Berlingske og Politiken også forsøgt at kontakte ham.

2016, januar, 27.: Ham Den Lange udgiver endnu et dagbogskapitel, nummeret "Efcaristo Leros" i samme stil som forrige nummer, hvor han rapper foran et kamera direkte fra Grækenland. Nummeret handler om, hvordan de bruger musik og dans i lejren til at abstrahere fra katastroferne. Omkvædet på græsk, "*Efcaristo Leros / efcaristo cali antropi*", betyder "*Tak Leros / tak gode mennesker*".

2016, januar-februar: Ham Den Lange vender tilbage til Danmark fra sin første tur, hvor han blandt andet deltager i en demonstration. Kort efter rejser han tilbage til Leros.

2016, marts: Natten mellem 8. og 9. marts lukker balkanruten, hvilket spærrer adgangen ind til Nordvesteuropa for mange flygtninge. Ham Den Lange rejser efter 2-3 ugers ophold i Leros til Idomeni (ved grænsen mellem Grækenland og Makedonien) sammen med et par andre frivillige. Der er store protester og optøjer. Idomeni-lejren blev ved med at udvide sig med tusindvis af mennesker, og nødhjælpen blev prioriteret til de mest såbare.

2016: Ham Den Lange vender hjem til Danmark for en stund, hvor forarbejdet til at organisere sig var begyndt. Herefter rejste han til Athen og senere Thessaloniki. Her begynder han officielt at udsende ressourcer fra donationer til 100procentnødhjælp. Konceptet er inspireret af svigerinden Julies tilgang til nødhjælp.

2016, december, 9. *Dagbog fra en flygtningelejr* udkommer. Albummet skildrer to perioder i flygtningekrisen, henholdsvis før og efter Europas grænser blev lukket. Vinylen kunne købes til tre forskellige priser, hvor alt overskud går til 100procentnødhjælp.

2016-2017: Hans næste tur gik til Lesbos. Hvor han tidligere har brugt en masse af sine egne penge og skaffet donationer, fokuserer han nu på at samarbejde med andre frivillige og udføre konkret, effektivt

arbejde i kortere perioder end før og uden at berette ligeså meget om sine ophold på sociale medier. Siden har han været en tur i Serbien og flere ture tilbage til Lesbos. Hans frivillige engagement fortsætter.

Metodiske refleksioner

Min forskningsposition

Der er en række forhold i min egen erfaring, som har indflydelse på min undersøgelses udformning. Først og fremmest begår jeg mig selv meget i hiphopmiljøet, og har lært kulturen og musikkens historicitet gennem mange års interesse for hiphop. Derfor kommer mange af mine opfattelser og antagelser om hiphop, identitet og politik til at være præget af en vis insiderrolle og subjektiv forståelse for kulturen gennem min levede erfaring i den. Et andet forhold er mit personlige politiske standpunkt, som ligger meget på linje med Ham Den Langes. Derfor stræber dette speciale ikke efter at være et politisk neutralt projekt, men akademisk argumenterende med en fokusering, der i en vis grad tager farve af min egen sympati for de kosmopolitiske værdier, som studeres. Et sidste forhold er min position som *fan* af hiphop og herunder Ham Den Langes musik, hvor analysen tilgodeser den musikalske kommunikations effektfuldhed, idet den taler til mig personligt.

Case: Ham Den Lange

Dette speciale er en *idiografisk* undersøgelse af Ham Den Langes kommunikationsprocesser i forbindelse med flygtningekrisen, strakt over en cirka toårig periode som kommunikationskontekst. At den er idiografisk vil sige, at den undersøger de unikke egenskaber ved Ham Den Langes engagement i og kommunikation om flygtningesagen (Bryman, 2012, s. 69). Den mest centrale kommunikationskontekst vil angå den musikalske og diskursive kommunikation på albummet *Dagbog fra en flygtningelejr*. Et studie af én bestemt udvalgt kontekst betyder, at min analysetilgang er interpretivistisk epistemologisk, hvilket giver nogle problemer i forhold til generaliserbarheden i undersøgelsen. Hvorvidt et casestudie er generaliserbart afhænger både af, hvilken case man taler om, og hvordan denne er valgt. I sig selv er casestudiet ikke et generaliserbart forskningsdesign, men muligheden for at udlede generelle konklusioner kan opnås ved at udføre flere undersøgelser og kombinere resultaterne (Flyvbjerg, 1991, s. 145). Jeg er specifikt interesseret i den unikke egenskab ved *Dagbog fra en flygtningelejr* som et politisk orienteret musikalsk værk og erindringskrift med dens evne til at påvirke modtagere og mobilisere bevægelser. Jeg er derfor ikke interesseret i at udlede generelle konklusioner om den politiske handlekraft i rap eller musik som sådan.

Interviews med Ham Den Lange

Jeg har under projektforsløbet haft to interviewsamtaler med Ham Den Lange, hvilke jeg kommer til at referere til i analysen. Mine interviews har form af semistrukturerede interviews, hvor jeg først tager

udgangspunkt i, *hvad* jeg vil vide noget om, inden jeg bestemmer mig for, *hvordan* jeg vil gå frem med interviewet (Tanggaard & Brinkmann, 2010, s. 37). Dette har jeg gjort ved at orientere mig om de teoretiske udgangspunkter, der knytter sig til min problemstilling. Inden interviewene har jeg derfor først dannet en forståelse for, hvad musikalsk kommunikation er, og hvordan det fungerer. På baggrund af dette kunne jeg forberede interviewspørgsmål med udgangspunkt i nogle konkrete forskningsspørgsmål, som kan være styrende for samtalen. Dog skal man også være forberedt på at afvige fra sine forberedte spørgsmål i interaktionen med sin interviewperson for at forfølge dennes fortælling (Tanggaard & Brinkmann, 2010, s. 38). De afvigende og opfølgende spørgsmål var imidlertid meget prægende for mine interviews, da jeg som udgangspunkt bad Ham Den Lange om at fortælle sin historie med sine egne ord i det omfang, han vil, og selv styre samtalen hen, hvor han finder det relevant og interessant, og jeg ville styre den tilbage til mine interviewspørgsmål, når han har fået lov til at fortælle det, han vil. Mit første interview var mindre struktureret end mit næste, da det også fungerede som en måde at brede mit emne ud og vække min interesse ud fra de ting, han gerne ville fortælle om. Dokumentation af det første interview er sket med notering og efterfølgende renskrivning af noter, mens det andet blev optaget og transskriberet. I transskriptionen har jeg undladt at nedskrive mindre fortællelser, pauser, øh'er og minimalrespons fra mig selv. Når jeg henviser til mit første interview i analysen, vil det være en generel henvisning til bilaget, når jeg trækker på information, jeg har fået fra første interviewsamtale. Andet interview vil blive inddraget som ordrette citater og med henvisning til specifikke linjenumre i transskriptionen.

Videnskabsteoretiske implikationer

Min undersøgelse har et gennemtrængende socialkonstruktivistisk afsæt. Mine interesser for, hvordan musik virker ved at påvirke mennesker og regulere deres adfærd, hvordan den er med til at konstruere individer og kollektive identiteter samt hvordan medierne er med til både at konstruere og udfolde den sociale verden, er alt sammen forskningsfelter, der udspringer fra en socialkonstruktivistisk videnskabsteoretisk tradition. Socialkonstruktivismens afsæt er, at mennesker skaber verden socialt. I en socialkonstruktivistisk tilgang betragter man ikke et fænomen som "naturligt", men derimod menneskeskabt med aftryk fra sin menneskelige oprindelse (Collin, 2003, s. 248). I min undersøgelse vil dette angå den sociale og diskursive konstruktion af flygtninge som et problem, og hvordan en kulturs eller bevægelses politiske handlekraft skabes ved at styrke og reproducere en kollektiv identitet og selvforståelse som politisk værdifællesskab ved identifikation med hinanden og ved adskillelse fra "de andre". Socialkonstruktivisme har samtidig et iboende ønske om social forandring – når man udpeger et fænomen som en social konstruktion, implicerer man en opfordring til at forandre denne konstruktion, eller i hvert fald underlægge den kritik (Collin, 2003, s. 249). Min undersøgelse har til hensigt at studere

Ham Den Langes potentiale for at skabe sociale forandringer, hvilket både vil blive undersøgt som diskursiv praksis og som æstetisk artikulation.

Min undersøgelse vil desuden også have et hermeneutisk præg i forståelsen og fortolkningen af Ham Den Langes musikalske budskab. Det centrale i hermeneutikken er fortolkning og mening. En central model for hermeneutikken er den hermeneutiske cirkel, som betegner den cirkulære bevægelse i fortolkningen af en tekst, hvor man bevæger sig frem og tilbage mellem de enkelte dele og en forståelse af helheden (Paahus, 2003, s. 145). Jeg vil således både studere enkelte sange, passager, tematikker eller diskursive formationer på *Dagbog fra en flygtningelejr* for at forstå albummet som helhed.

Analysetilgang

Det teoretiske grundlag i dette speciale har et fælles udgangspunkt i kommunikationsfeltet, men casen vil blive undersøgt gennem brug af en række forskellige forskningsdiscipliner, herunder sociologi, politisk filosofi, politologi, medieteor, musiksociologi, retorik, journalistik og affektteori.

Min analyse er opdelt i tre hovedkapitler. Første del vil behandle den ikke-musikalske kommunikation, flygtningespørgsmålets diskursivitet samt politisk kommunikation og mediekommunikation i en bredere kontekst, herunder hvordan Ham Den Lange optræder på sociale medier. Anden del vil have fokus på den musikalske, æstetiske og kulturelle kontekst for kommunikationen og de sociale mekanismer, der opstår i denne kommunikative kontekst. Kapitlet vil indledes af en analytisk *beskrivelse* af albummet *Dagbog fra en flygtningelejr*, for kort at opridse albummets indhold og mening. Det skal dog bemærkes, at analysen ikke har en systematisk og fuldstændig karakter, men er et hermeneutisk oprids af værkets helhed med tekstanalytiske og diskursanalytiske nedslag, som skal fungere som forståelsesramme for den øvrige analyse af musikken og kommunikationen. Endelig har tredje del fokus på effekten af den musikalske kommunikation, og hvordan denne kan forstås som politisk deltagelse, hvilket vil føre til en afsluttende diskussion af, hvordan Ham Den Langes kommunikation har virket.

Gennem analysen vil jeg både referere til hovedpersonen for min case som *Ham Den Lange* og som *Thorbjørn*. Der vil ikke være et gennemgående intenderet skel mellem, hvilket egennavn jeg refererer til ham med, da det henviser til den samme person. Nogle gange kan valget fremstå illustrativt, hvis jeg snakker om ham som musiker eller refererer til ham som interviewperson, dog uden at være konsekvent.

Del I: Vi taler om flygtninge – et politisk objekt eller subjekt

(Fotokilde: TV2)

Denne analysedel vil have fokus på politisk kommunikation om flygtningesituationen, herunder mediernes rolle i meningsdannelse hos befolkningen og den offentlige diskurs om flygtninge. Kapitlet vil særligt belyse, hvordan Ham Den Lange kommunikerer, og hvordan hans online-tilstedeværelse skaber passion hos hans følgere.

Mediernes indflydelse på den offentlige diskurs

En af de ting, der primært drev Ham Den Lange til at tage sagen i egen hånd, var hans oplevelse af, hvordan medierne dækker historier i flygtningesagen. Temaerne i de sange, han udgav siden 2015, har også i flere tilfælde båret præg af associationer til retorikken omkring flygtninge, eksempelvis linjen "*Den sørgelige sandhed, ingen tør at sige / vi kalder dem migranter for samvittighedens skyld, når vi smækker døren i*" ("*Søvnløs i Polycastro*"). Han refererer altså her til den diskursive forskel i at kalde de mennesker, der krydser grænsen for enten *migranter* eller *immigranter*. Førstnævnte antyder, at menneskene ikke er forfulgte eller på flugt fra krig, og dette mener Ham Den Lange, folk differentierer imellem for at retfærdiggøre ikke at give dem asyl. Han forklarer selv, hvordan han ser mediernes konstruktion af flygtningespørgsmålet sådan:

O: Hvor synes du, mediernes fokus var? Hvad fokuserede de på?

T: Det kunne for eksempel være på ISIS og voldtægtsforbrydere og bekvemmelighedsflygtninge. Hvor der er sindssygt mange, som ikke var bekvemmelighedsflygtninge, og ikke kunne komme igennem. På Lesbos mødte jeg en 15-årig dreng, (...), han er måske 16 eller 17 nu – men han var på flugt fra Boko Haram i Nigeria. Han var blevet tortureret på ryggen, han viste mig arrene. Han havde været taget til fange af dem, og var så flygtet fra dem. Det vil sige, at han er i allerhøjeste grad personligt forfulgt. Han har ikke fået sine papirer. Så man er også ude nu politisk med noget, hvor man gør det så svært at få flygtningestatus. Og når det så spiller sammen med den måde, som man snakker om det i pressen på, hvor man kalder folk bekvemmelighedsflygtninge, så det billede man giver til offentligheden af, hvem det er vi afviser, og hvad det er for nogle problemer, folk rent faktisk kommer med, er ikke rigtigt. Og det var i hvert fald en af de ting, der har stået mig meget på hjertet, ligesom at sige "prøv at høre mand, det er bullshit". "Årh det er kun mænd, der kommer. De er fra ISIS. De er alle sammen voldtægtsforbrydere. De er ikke rigtige flygtninge". Jeg sidder her, der er masser af piger. Der er ikke nogen, der voldtager nogen. De kommer fra Irak og Afghanistan. Der er krig, i har selv startet den. Der er selvfølgelig nogen, jeg mødte nogen for eksempel fra Marokko og Algeriet, som flygtede fra fattigdom. Og som endte med at tage turen over smuglerbåden, få tæsk i fængsler, sidde i den der lortelejr og blive sendt hjem. Det er bekvemmelighedsflygtninge

(Bilag 2, linje 600-617)

Han oplever altså, at medierne konstruerer flygtninge på en måde, der betoner deres forbindelse til problemer som radikal islamisme, terror og voldtægt. Derudover reagerer han meget på diskursen om *bekvemmelighedsflygtninge*. Ligesom distinktionen mellem migrant og immigrant, fratager ordet *bekvemmelighedsflygtning* de omtalte mennesker deres oplevelse af nød. På "*Endnu en båd fra Farmakonisi*" rapper han linjen "det er ikke bekvemmeligt, det er umenneskeligt, elendigt". Ligesom linjen

antyder, påpeger han også i ovenstående interviewuddrag, at selv dem, man måtte kalde "bekvemmelighedsflygtninge", som "blot" flygter fra fattigdom, også er i så meget nød, at de er villige til at risikere livet for at komme til Europa. Konsekvenserne af mediernes fokus på perspektiver som ISIS, voldtægtsforbrydere og bekvemmelighedsflygtninge er, som Ham Den Lange antyder, at offentligheden får et forkert billede af, hvorfor asylansøgere bliver afvist – eller i hvert fald at mediernes skitsering af flygtningeproblemer skygger for, at asylansøgere, som reelt er forfulgte, bliver afvist. Særligt sangen "Mæh siger det lille lam" adresserer det, Thorbjørn ser som "mediemanipulation" direkte.

Der er mange måder at italesætte flygtningespørgsmålet på. Tidligere forskningsassistent ved det nu afsluttede forskningsprojekt Magtudredningen, Jacob Gaarde Madsen, udgav i 2000 bogen *Mediernes konstruktion af flygtninge- og indvandrerspørgsmålet*, hvor han har undersøgt, hvordan "de fremmede" er blevet fremstillet i medierne siden 1970. Mediernes magt og indflydelse på politik og holdninger bliver især i socialkonstruktivistisk forskningstradition tildelt en stor rolle. Ud fra opfattelsen om at sociale problemer er socialt konstruerede, spiller massemedierne en dobbelt rolle som både *aktør* og *arena* for konstruktionen af den sociale virkelighed (Madsen, 2000, s. 8). Medierne er en arena, hvor forskellige sociale grupper, institutioner og ideologier kæmper om at definere og konstruere vores sociale verden. De er således både med til at reflektere og bidrage til skabelsen af den offentlige diskurs (Madsen, 2000, s. 9). Forskellige medieforskere har haft forskellige opfattelser af, i hvilken grad medierne har indflydelse på befolkningens holdninger, og i hvilken grad de afspejler befolkningens holdninger (Madsen, 2000, s. 8). Om ikke andet betyder dette, at, da medierne også afspejler befolkningens holdninger, er befolkningen også med til at konstruere og dekonstruere mediernes konstruktion (Madsen, 2000, s. 12). Dette afsnit vil fokusere på mediernes magt til at påvirke den offentlige diskurs omkring flygtninge. Foruden massemediernes funktion i samfundet vil afsnittet inddrage perspektiver på diskurs, hegemoni og populisme. Dette vil bruges til at udpege en række dominerende diskurser på flygtningeområdet, der kæmper om hegemoni i den offentlige diskurs, hvilket vil inddrages i en analyse af Ham Den Langes kommunikation om flygtningesituationen, flygtningepolitikken og flygtningediskursen.

Ethvert socialt emne har forskellige *fortolkningspakker* (et begreb taget fra de amerikanske sociologer Gamson & Modigliani), og mediediskursen kan dermed ses som en række fortolkningspakker, hvor det givne medie *framer* et bestemt socialt problem inden for et konkret narrativ (Madsen, 2000, s. 9). En frame udpeger essensen af det pågældende emnes problematik, og ofte indeholder den forskellige positioner i forhold til problemet. Den hollandske kommunikationsforsker Baldwin Van Gorp påstår, at *kultur* er den grundlæggende base, der konstituerer viden, betydning og forståelse af den ydre verden, og han peger

dermed på, at de frame-repertoarer, der deles inden for kulturer, skaber forbindelsen mellem nyhedsproduktion og nyhedsforbrug (Van Gorp, 2007, s. 61). Framing angår derfor både den måde, journalister former nyhedsindhold inden for en velkendt referenceramme og ud fra nogle latente betydningsstrukturer, men også hvordan modtagerne tilegner sig disse frames og anskuer verden på samme måde, som journalisten konstruerer den (Van Gorp, 2007, s. 61). Frames bidrager til fortolkningen af den sociale verden. Massemedierne har derfor en særlig magt i konstruktionen af verdensforståelser, idet de tilbyder et spektrum af frames, og som sådan har en vis mængde kontrol over, hvilke alternative konstruktioner af den sociale verden, der er tilgængelig for modtagerne (Van Gorp, 2007, s. 62). Som et eksempel identificerer Van Gorp seks forskellige frames, hvorfra man kan dække etableringen af et nyt modtagecenter for asylansøgere og uregistrerede indvandrere: a) som et bevis på en dårlig regering, b) som en facilitet for mistænksomme og kriminelle fremmede, c) som et tegn på vores gæstfrihed, d) som en mulighed for lokalmiljøet, e) som et sted, der giver ly til trængende flygtninge, f) som en ubelejlig situation, fordi placeringen er dårligt valgt (Van Gorp, 2007, s. 66). En fortolkningspakke er en *gruppe af logisk organiserede enheder, der fungerer som et identitetssæt for en frame* (Van Gorp, 2007, s. 64). Det er således alle tænkelige framingenheder, såsom ordvalg, metaforer, eksemplificeringer, beskrivelser, argumenter og billeder, der peger på den samme kerneidé, som hovedsageligt udgør en fortolkningspakke (Van Gorp, 2007, s. 64). Levedygtigheden for en fortolkningspakke opnås ved at konstruere en mening over tid, hvor nye begivenheder skal kunne forklares inden for rammen (Madsen, 2000, s. 10).

Madsen refererer til tre faktorer, der spiller en rolle for pakkernes levedygtighed over tid, henholdsvis deres *kulturelle resonans*, *sponsoraktiviteter* og den konkrete *mediepraksis* i den givne institution. Den kulturelle resonans skal opfattes diskursivt som fortolkningspakkens evne til at ræsonnere med en bred kultur i dens symboler, ideer og sprog. Sponsoraktiviteter drejer sig som regel om organisationer og bevægelser, der er interesserede i at fremme en dagsorden. Den sidste faktor fremhæver væsentligheden ved journalisternes arbejdsnormer, eksempelvis deres relationer til officielle sponsorer eller rivaler af en pakke (Madsen, 2000, s. 11). Jeg vil argumentere for, at en væsentlig del af den indvandringskritiske journalistik praktiserer en populistisk mediepraksis, der ud fra en kommerciel logik og mere lettilgængelig kulturel resonans tegner et narrativ om kriminalitet, bedrag, ikke-danskhed og terror, i et lys af kulturelle forskelle, snarere end sociale, klasse-mæssige eller humanitære fortolkningspakker. Jeg vil senere redegøre for populisme og nationalisme, og hvordan disse er med til at konstruere den offentlige diskurs om flygtninge.

Meningsdannelse har ikke kun et socialt og diskursivt niveau, men også et kognitivt niveau: "*Hvert individ har sin egen livshistorie, sociale kontakter og psykologiske prædispositioner, der bruges til at konstruere mening*" (Madsen, 2000, s. 11). Dette har dog en betydning i forhold til mediediskursen, da befolkningens erfaringer med et givent emne afgør, hvor afhængig en person er af det mediegenererede billede af virkeligheden (Madsen, 2000, s. 11). Denne faktor henviser Ham Den Lange til i vores første samtale, da han mener, at dæmoniseringen af muslimer kommer fra folk, der ikke har nogen muslimske venner (bilag 1). Deres begrænsede interaktion med muslimer kan derfor være en forudsætning for, i hvilken grad de er afhængige af mediernes fortolkning af indvandrerspørgsmålet til at forstå emnet. Der er ikke en kausal sammenhæng mellem mediediskursen og den offentlige mening, men Madsen peger på, at den bruges aktivt til at konstruere mening, uanset publikums prædispositioner for forståelse af emnet, og derfor har det stor betydning, hvor lettilgængelig pakken er (jf. kulturel resonans) (Madsen, 2000, s. 11).

Forskellige holdninger og påstande indgår i en dynamisk konkurrence i det offentlige politiske rum, hvor der dels er en konkurrence mellem fortolkningspakker om at blive opfattet som den autoritative version af virkeligheden og dels en konkurrence om befolkningens generelle opmærksomhed blandt forskellige emner (Madsen, 2000, s. 14). I dette speciale vil disse forhold også blive belyst gennem begreberne *diskurs*, *diskursivitet* og *hegemoni*. De politiske filosoffer og poststrukturalister, henholdsvis argentinske Ernesto Laclau og belgiske Chantal Mouffe, placerer i deres fælles forfatterskab hegemonibegrebet centralt i deres diskursteori. Deres definition af diskurs er hentet fra den franske filosof Michel Foucault som "*mængder af udsagn i bestemte indbyrdes relationer*" (Laclau & Mouffe, 2002, s. 15) eller den lignende definition "*en strukturel helhed af forskelle*" (Andersen, 1999, s. 89). *Diskursivitet* i Laclau & Mouffes definition betegner det relationelle forhold mellem identiteter; diskurs er dermed et forsøg på at dominere et felt af diskursivitet (med andre ord, kæmpe om hegemoni) gennem artikulation. Diskurs er flydende, og ses som en aldrig tilendebragt fikseringsproces (Andersen, 1999, s. 90). Gamson & Modiglianis begreb fortolkningspakker kan således ses som *antagonismer* et felt af diskursivitet, som kæmper om hegemoni. Hvordan sociale problemer prioriteres i befolkningens opmærksomhed behøver ikke at have nogen sammenhæng med udviklingen i objektive forhold i verden. Omfanget af befolkningens interesse for flygtningespørgsmålet kan godt hænge sammen med udviklingen i flygtningestrømmen, men der er ikke nogen på forhånd givet sammenhæng mellem problemernes omfang og befolkningens interesse (Madsen, 2000, s. 14).

Men hvor stor en indflydelse har mediernes fremstilling af flygtningespørgsmålet så på den offentlige diskurs og befolkningens holdninger? Dette forskningsområde har udviklet sig siden Anden Verdenskrig,

hvor nazisternes succes med at drive propaganda gav en generel bekymring om, at massemedierne er et magtfuldt redskab i hænderne på eliten (Madsen, 2000, s. 15). I dag er forskningen præget af en opfattelse af medierne som både dagsordensættende og som noget, der påvirker befolkningens holdninger (Madsen, 2000, s. 15). Madsen har undersøgt tre nyhedsmediers konstruktion af flygtninge- og indvandrerspørgsmålet gennem tid, henholdsvis B.T., Jyllands-Posten og Politiken. Gennem indholdsanalyser af artiklernes indhold og form, samt kvantitative optællinger af emners prioriteter, har han belyst udviklingen af mediernes dækning af flygtninge og indvandrere fra 1970-1998 (Madsen, 2000, s. 17). Dette har han gjort med en interesse for, hvordan mediernes behandling af emnet har haft indflydelse på meningsdannelsen og den førte politik på området (Madsen, 2000, s. 7).

	1970	1979	1984	1985	1987	1993	1995	1996	1997	1998
Flygtninge- og indvandrerpolitik	149	65	74	402	351	886	493	249	300	705
Danskernes holdning til og adfærd over for flygtninge og indvandrere	63	38	55	486	284	570	188	195	208	315
Indvandringens størrelse og udgifterne i forbindelse hermed	31	16	48	154	168	313	98	69	107	149
Bekvemmelighedsflygtninge	0	3	6	46	102	21	24	17	13	65
Problemer, protester og vold i asylcentre	0	5	6	97	21	195	16	25	2	15
Udvisninger	0	10	1	45	48	58	88	24	33	24
Sociale og menneskelige problemer før, under og efter opholdet i Danmark	20	36	44	96	61	88	49	33	39	15
Kulturelle problemer i bred forstand	14	19	7	24	157	179	144	168	124	129
Kriminalitet	44	19	158	68	105	181	189	217	187	204
Indvandrerne dagligdag	49	31	17	30	105	102	99	120	50	66
Andet	78	33	59	143	152	135	193	108	69	94
Antal enheder i alt	309	181	339	1119	1026	1870	1131	941	917	1358

(Madsen, 2000, s. 21)

Ovenfor ses Madsens skema over kortlægningen af de emner, flygtningespørgsmålet gennem tiden er blevet dækket gennem, samt hyppigheden for de enkelte emners forekomst i mediedækningen. Det er værd at bemærke, at dækningen blev mest massiv i 1993, hvor en stor del af emnerne også oplevede et øget fokus. Derudover er det iøjnefaldende, at konstruktionen af indvandring som et problem er steget

massivt gennem tiden, hvorimod dækningen af flygtninge og indvandreres egen trivsel enten har oplevet et fald eller en mindre væsentlig stigning. Madsens kvantitative analyse peger på, hvordan mediernes fokus i flygtninge- og indvandrerspørgsmålet har udviklet sig siden 1970. Som tabellen også viser, var der ikke meget mediefokus på flygtninge og indvandrere i 1970, og samtidig så han også en ganske lav politisering af emnet – forstået på den måde, at der kun omtales politikere i, i gennemsnit, 27 procent af de eksisterende artikler om "de fremmede" i B.T., Jyllands-Posten og Politiken i 1970 (Madsen, 2000, s. 22). Han har overordnet identificeret et fælles tema for mediernes fokus på indvandrere som "*gæstearbejdere som arbejdskraft*" i 1970 (Madsen, 2000, s. 75). Inden for denne overordnede tematisering identificerede han to modstridende fortolkningspakker – den ene, som ser indvandring som nødvendig arbejdskraft for den danske industri, og den anden som fokuserer på problemerne ved arbejdskraftindvandring. Selvom der stadig var relativt lav fokus på indvandrere i medierne i 1984, peger Madsen på, at der her sker en udvikling i det overordnede tema, indvandrere diskuteres inden for – i 1984 sættes indvandrer- og flygtningespørgsmålet nemlig i højere grad i forbindelse med *kriminalitet* (Madsen, 2000, s. 75). Den dominerende fortolkningspakke i alle tre aviser har altså været en sammenkædning af indvandrere og kriminalitet, og kun i Politiken fandt han tegn på en fortolkningspakke, hvor der ikke var en ligeså direkte sammenkædning mellem indvandring og kriminalitet, men hvor andre og mere bagvedliggende årsager til kriminalitet belyses (Madsen, 2000, s. 75-76). Allerede året efter næsten tredobles antallet af artikler om flygtninge og indvandrere. Det tidligere fokus på kriminalitet, som stadig var til stede i mindre omfang, bliver her overskygget af to andre dominerende temaer – dels et stort fokus på *flygtninge* og dels på *racisme og fremmedhad* (Madsen, 2000, s. 76). Den dominerende fortolkningspakke i flygtningediskursen havde fokus på de problemer og det pres, flygtningetilstrømningen medførte. Også i dette spørgsmål havde Politiken andre nuancer i spørgsmålet, hvor Madsen kunne finde frem til en fortolkningspakke, der ser tingene mere fra flygtningenes side, og derfor framer flygtningespørgsmålet mere positivt i forhold til flygtninge (Madsen, 2000, s. 76). Racismediskursen har også to modstridende fortolkningspakker. I den ene fortolkningspakke bliver racismen og fremmedhadet tilskrevet det danske samfund, mens den anden fortolkningspakke ser fremmedhadet som befolkningens naturlige reaktion på mødet med de fremmede, hvor indvandrerne selv får en væsentlig del af skylden for danskernes holdninger. Første fortolkningspakke var den mest dominerende i Politiken og i mindre grad i B.T., mens begge fortolkningspakker var repræsenteret i Jyllands-Posten (Madsen, 2000, s. 76). I 1993 er opmærksomheden på flygtninge og indvandrere større end nogensinde på det tidspunkt, og med dette følger både en stor udvidelse af, hvilke emner flygtninge- og indvandrerspørgsmålet italesættes inden for og graden af politisering af emnet (Madsen, 2000, s. 76). Selvom spørgsmålet nu diskuteres med et spektrum af forskellige emner som udgangspunkt, identificerer Madsen alligevel et overordnet tema, hvor fokus er på indvandrere og

flygtninge som *problemer* – og samtidig en oprettelse af et skel mellem "os" og "dem". Også her skiller Politikens fokus sig ud fra B.T. og Jyllands-Posten. Hvor de to sidstnævnte medier er dominerede af en fortolkningspakke med fokus på problemer ved dels den danske lovgivning, politik og administration og dels ved indvandrernes kultur og levevis, ser Politiken i højere grad problemerne fra indvandrernes side (Madsen, 2000, s. 76). Derudover er der i 1993 også stadig et fokus på racisme og fremmedhad, dog i lidt mindre grad end i 1985. Frem til 1998 falder medieopmærksomheden på de fremmede en smule, men til gengæld oplever den større politisering. Emnekredsen bliver indskrænket en smule, men fra 1996 og frem til 1998 stiger antallet af artikler om flygtninge og indvandrere. Madsen peger på, at det overordnede fokus stadig er på de problemer, der følger med flygtningestrømmen og indvandringen. B.T. og Jyllands-Posten konstruerer hovedsageligt emnet i en fortolkningspakke med fokus på indvandringens økonomiske omkostninger og problemerne, de fremmede kulturer medfører, mens Politiken også opbygger skellet mellem "os" og "dem", men primært ser problemet hos "os" i form af racisme og fremmedhad og den dårlige håndtering fra politikernes og myndighedernes side (Madsen, 2000, s. 77).

I 2017 udgjorde indvandrere og efterkommere knap 12,3 procent af den danske befolkning⁴, og den store stigning i antallet af borgere med anden etnisk oprindelse end dansk har selvfølgelig sat sit præg på samfundsdebatten og mediediskursen. Nuværende kultur- og kirkeminister (og tidligere lektor, journalist, ansvarshavende direktør, administrerende direktør og programdirektør) Mette Bock (LA) har ligesom Madsen undersøgt, hvordan mediediskursen om "de fremmede" og fokus på forskellige aspekter ved integrationsspørgsmålet har udviklet gennem tiden - og frem til 2010. Hun påpeger, hvordan omtalen af flygtninge og indvandrere har ændret sig gennem årtierne: I 1960'erne blev de få indvandrere i landet betegnet som *fremmedarbejdere*. I 70'erne talte man om *gæstearbejdere* og *flygtninge*, derefter talte man om *2. generations indvandrere* og *efterkommere*, og i 2010 mente Mette Bock, at ordet *islamister* mere glider ind i sproget som en fællesbetegnelse for en større gruppe, selvom islamiske fundamentalister kun udgør en lille del af gruppen (Bock, 2010, s. 114). I de nye årtusinde er det nemlig det radikale kulturmøde og dets konsekvenser, der er fokus på. Mediernes (danske såvel som internationale) interesse ligger i sammenstødet mellem islamistisk fundamentalisme og vestlige, liberale værdier. Hendes opfattelse er, at nuancerne i medierne forsvinder i takt med, at udfordringerne ved indvandring bliver mere komplicerede og mangefacetterede, og at medierne sjældent afspejler, at størstedelen af indvandrere uproblematisk forener deres liv i Danmark med en bevarelse af centrale værdier fra deres egen kultur (Bock, 2010, s. 114). Bock har skematiseret det overordnede tematiske fokus på indvandrere gennem tiden, hvor mediernes fokus bliver sammenlignet med det integrationspolitiske fokus og antallet af herboende indvandrere:

⁴ <https://www.dr.dk/nyheder/politik/kort-se-hvor-mange-indvandrere-og-efterkommere-der-bor-i-din-kommune>

	Integrationsfokus	Mediefokus	Antal udlændinge/ efterkommere ⁵
1960'erne	Isolation	Arbejdsmarked	14.199
1970'erne og 1980'erne	Fragmenteret	Arbejdsmarked/ sociale forhold	34.484
	integration/juridisk integration		152.958
1990'erne	Øgede krav om assimilation	Sociale forhold/ kulturmøder	214.571 378.162
2001-2010	Tegn på juridisk diskrimination	Kultur-, religions- og værdikonflikter	452.095
			542.738

(Bock, 2010, s. 115)

Selvom Bocks oprids ikke ligeså specifikt som Madsens viser, hvad der tales om i integrationsdebatten, peger den på den samme udvikling fra problematisering af udenlandsk arbejdskraft til kobling mellem sociale problemer og indvandrere som social gruppe til problematisering af indvandrernes kultur og levevis. Hendes skematisering viser desuden, at problematiseringerne udvider sig og får en mere essentiel karakter i takt med, at flere og flere udlændinge kommer til landet. Samtidig viser hendes oprids, at mediernes fokus på emnet giver genlyd i politiske integrationstiltag. Fokus på konflikter i religions- og kultursammenstød udmønter sig altså i politiske forslag, der retter sig mod (og diskriminerer) en specifik kulturel praksis. I nyere politisk kontekst kan eksempelvis nævnes burkaforbuddet – som officielt betegnes som tildækningsforbuddet – som direkte i dets hensigt, men indirekte i dets officielle betegnelse retter sig mod en meget snæver minoritet af rettroende muslimer og deres kulturelle praksis. I 2000-tallet afspejlede mediernes prioritering en række dramatiske begivenheder, navnlig det islamistiske terrorangreb på World Trade Center i New York City i 2001. Mette Bock udleder, at den danske integrationsdebat med et slag blev internationaliseret, og at fokus rettede sig mod den internationale terrorfare, men at debatten om integration herefter blev fordrejet af, hvad hun betegner som den *muslimske fejlslutning*: "1. Islamisterne er muslimer. 2. Vi har mange muslimer i Danmark. 3. Ergo har vi mange islamister i Danmark" (Bock, 2010, s. 121). Bocks opfattelse svarer til det medie billede, Ham Den Lange genkender, nemlig at medierne blandt andet har fokus på ISIS i dækningen af flygtningespørgsmålet (bilag 2, linje 601). Efter terrorangrebet i New York udskrev daværende statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) valg, og med den nye VK-regering kom værdipolitikken for alvor på dagsordenen. Regeringens afhængighed af mandaterne fra støttepartiet Dansk Folkeparti gav det nationalistiske parti en afgørende indflydelse, særligt på integrationspolitikken (Bock, 2010, s. 122). Medierne stiller ligeledes et skarpt fokus på udlændinge, som overskygger alle andre emner i

⁵ "Tallene skal alene tages som pejlepunkter for udviklingen, da opgørelsesmetoderne har ændret sig undervejs. Tallene er dels hentet fra Aagesen (1968) og Danmarks Statistik, der i de seneste opgørelser også medregner efterkommere" (Bock, 2010, s. 115)

begyndelsen af 2000'erne. Bock viser den procentmæssige fordeling af avisernes fokus på forskellige områder ved folketingsvalget i 2001:

(Procent)	Politiken	JP	Berlingske	B.T.	Ekstra-Bladet
Arbejdsløshed	2	1	2	1	-
Skat	14	9	7	6	-
Ældre	7	6	5	8	12
Sundhed	8	10	19	8	12
Miljø	1	1	1	-	-
Udlændinge	47	54	49	57	85
Lov og orden	5	3	1	3	-
Udlandshjælp	4	4	-	1	2
EU/udenrigspolitik	-	-	4	2	-
Terror	6	2	6	10	-

(Bock, 2010, s. 122)

Tallene taler deres tydelige sprog. Udlændingestof udgør omkring halvdelen af de politiske artikler i de fleste aviser i valgkampen, og i Ekstra-Bladet et overbevisende flertal.

Jeg vil i næste afsnit belyse konstruktionen af indvandrers- og flygtningespørgsmålet, samt diskurser om islam, i et mere aktuelt lys og i forhold til, hvordan Ham Den Lange taler ind i diskurserne. Men først vil jeg forsøge at belyse, hvilken indflydelse mediernes konstruktion af flygtninge- og indvandrerspørgsmålet har på holdningsdannelsen hos befolkningen og den offentlige diskurs, herunder politikernes italesættelse af emnet. Madsen refererer til sit teoretiske udgangspunkt i Gamson & Modigliani, som ikke kan pege på en generel kausal sammenhæng mellem mediediskursen og den offentlige mening, men kan ligesom Ham Den Lange udlede, at betydningen af mediediskursen afhænger af befolkningens erfaringer med det givne emne (Madsen, 2000, s. 81) (bilag 1). Mette Bock antyder, at mediernes samlede dækning af indvandrings- og integrationsspørgsmål ikke er proportionel med problemernes omfang i virkeligheden. Hendes pointe er, at selvom den enkelte artikel givetvis opfylder normen for god journalistik – at beskrive virkeligheden så korrekt som muligt – kan den samlede behandling af stofområdet give en skæv og ukorrekt beskrivelse af virkeligheden (Bock, 2010, s. 115). Hun beskriver et paradigmeskifte i det nye årtusinde – et fjerde paradigme i dansk presse. Historisk har dansk presse udviklet sig fra at være præget af censur i første periode (frem til vedtagelsen af grundloven), til den partibårne presse, den uafhængige presse og hvad hun beskriver som det nuværende paradigme; *den værdibårne presse* (Bock, 2010, s. 125). Spørgsmålet står stadig i, hvordan og i hvilke proportioner medierne konstruerer virkeligheden. Mange ting spiller ind i, hvilket verdensbillede der bliver tegnet i medierne – hvad der bliver udeladt, hvad der bliver overbelyst,

sprogbrug, brug af kilder (Bock, 2010, s. 126). Bock peger på, at medierne i deres prioritering af konfliktstof og sensationer kommer til at tegne et skævt billede af de konsekvenser, indvandringen har medført (Bock, 2010, s. 128). Forsker i mediesociologi Anker Brink Lund fremhæver fire væsentlige elementer for politisk mediehåndtering: *priming*, *spinning*, *framing* og *niche nursing* (Lund, 2004, s. 393). Han henviser til undersøgelser fra Magtudredningen, som har konkluderet, at en solid forståelse for journalistiske spilleregler er nødvendig for enhver form for politisk virksomhed i Danmark. Om omfanget af mediernes magt konkluderer Magtudredningen:

Medierne har betydelig indflydelse på både befolkningens dagsorden, befolkningens holdninger, den politiske kommunikation og de politiske beslutninger. Men deres magt kan også overdrives. Ofte udgør de blot en arena for andre aktører. Det vigtigste er formodentlig mediestrukturen og de generelle nyhedskriterier. Der synes således at ske en medialisering af politikken, som indebærer, at politikere og organisationer indretter sig først og fremmest de elektroniske mediers adgangs- og formkrav.

(Lund, 2004, s. 393)

Lund pointerer, at mediemagt er noget, der udøves af konfliktende aktører i et indbyrdes samspil (Lund, 2004, s. 393). Ligesom Gamson & Modiglianis begreb om fortolkningspakker antyder, sætter medierne som arena altså præmisserne for konfliktende definitionskampe. Alle borgere kan i princippet deltage i de beslutningsprocesser, definitionskampe og præmisser for offentlig debat, som medierne sætter rammerne for, men ikke alle har lige stor mulighed for at udøve politisk indflydelse (Lund, 2004, s. 393). Lund beskriver medievirksomhed som en *redigerende magtudøvelse* – en redigerende magt, som hverken er en autoriseret statsmagt eller anarkistisk modmagt, men en institutionaliseret praksis, der tillader aktører at præge den politiske dagsorden i med- og modspil med hinanden (Lund, 2004, s. 393-394). Som jeg berørte tidligere, går mediepåvirkning ikke kun den ene vej, men medierne påvirkes derimod også udefra. Nyhedsmedier udøver en selvstændig definitionsmagt, som ifølge Magtudredningen kun undtagelsesvist har karakter af tvang eller hegemonisk enevælde, da udefrakommende beslutningsprocesser og præmisser har en redaktionel indflydelse. Der er derfor i stedet tale om en gensidig påvirkning mellem medier, politikere og befolkning (Lund, 2004, s. 394). Politikere må derfor bruge strategisk kommunikation for at påvirke dagordenen i medialiseret politik (Lund, 2004, s. 395), hvilket særligt vedrører strategierne spinning, framing, priming og niche nursing. At se nyhedsmedierne som en redigerende magt er ikke et forsøg på at udlede en konspiratorisk påstand om medieinstitutioners systematiske magtmisbrug, men det demokratiske problem består ifølge Lund i stedet i, at professionelle mediefolk indgår i magtkampene uden at kunne drages politisk til ansvar for redigeringsprocessens konsekvenser (Lund, 2004, s. 395-396). I Magtudredningens bog *Sådan taler medier og borgere om politik* peger kommunikationsforskere Louise

Phillips og Kim Schrøder på en række forhold, hvor medierne gør befolkningen "dummere". Disse er *personfiksering, trivialisering, populisme, tempo-opskruning og samtale-gørelse* (Phillips & Schrøder, 2004, s. 14-15). Senere i dette speciale vil jeg særligt berøre populisme på flere punkter, og her er det værd at have i baghovedet, hvordan en medielogik med fokus på konfliktfyldte historier og mediernes præference for simple formuleringer og budskaber giver en særlig grobund til populismen at vokse på.

Spinning angår i mange tilfælde, at politikere profilerer sig på spektakulære enkeltsager (Lund, 2004, s. 394). I et magtperspektiv betragter Lund spinning som *strategisk offentlighedsarbejde som manipulation af vælgerbefolkningen* (Lund, 2004, s. 393). Han tillægger en stor praktisk betydning i politikernes rutineprægede fravalg af komplicerede emner og blinde vinkler. Dette kan i sidste ende have afgørende politisk betydning, da magten ikke kun udøves gennem det, som formidles, men i høj grad også i det, som bliver udeladt (Lund, 2004, s. 395). Ligesom Mette Bock pointerede, har mediernes fraværende belysning af det flertal af indvandrere, som problemfrit forener livet i Danmark med deres oprindelige kultur, en stor betydning for befolkningens opfattelse af indvandring som et problem. Massemedierne har medført ændrede vilkår for politisk virksomhed, og de politiske partiers svækkede rolle som dagsordensættere tvinger politikerne til at indordne sig den konfliktfokuserede medielogik. Magtudredningen konkluderer, at topstyret mediemanipulation (indflydelsen fra brugen af spindoktorer) i dansk politik er begrænset i forhold til amerikansk og britisk politik, men at der i Danmark særligt gøres brug af formidlingsteknikkerne *framing* og *priming* (Lund, 2004, s. 395). Grunden til at spinning er problematisk at bruge som udgangspunkt, er, at konkurrerende interesser altid vil holde hinanden i skak. Derfor er det vigtigt, at medieaktører allerede bag kulisserne har *framet* og *primet*, inden de politiske processer reaktivt kan doktoreres i offentligheden. Derfor er *niche nursing* en proaktiv strategi, som i politisk praksis er vigtigere end spinning (Lund, 2004, s. 396).

Priming er et kommunikationsstrategisk arbejde, der består i at forberede og bearbejde sit grundlag, inden man forsøger at sætte et blivende aftryk. Med andre ord går det ud på at definere sine præmisser som et grundlag for efterfølgende strategisk argumentation (Lund, 2004, s. 396). Man kan tale om at "gøde jorden" ved at rette opmærksomheden på et bestemt emne, man gerne vil have i fokus. Medierne er præget af konkurrence, som hverken er fri eller lige, og derfor er det nødvendigt at kunne præsentere sine synspunkter på en både forståelig og opsigtsvækkende måde (Lund, 2004, s. 397). Magtudredningen har peget på, at mens politikere og mediefolk er stærkt optagede af de politiske mellemregninger, har befolkningen en større interesse i identitetspolitik, eksempelvis vedrørende flygtninge og indvandrere. Priming kommer således også i uautoriseret form fra publikum som modmagt, og politikerne må derfor

være på forkant og tage en føling på folkestemningen (Lund, 2004, s. 396). I avisernes læserbrevsspalter blev der skabt et gennembrud for "politisk ukorrekte" holdninger til dansk udlændingepolitik, ligesom vi i dag kan se det i nyhedsmediernes kommentarsektion på eksempelvis Facebook eller Ekstra-Bladets "Nationen". "Almindelige mennesker" får grundlæggende en bedre behandling end "magthaverne" i medierne, og derfor bliver det "magtesløse offer" ofte anvendt i medierne for at illustrere et bestemt problem. Af samme årsag er politikere og medier interesserede i at pleje politiske niches, eksempelvis marginalvælgere. Til dette formål kan man blandt andet inddrage opinionsundersøgelser, fokusgrupper og folkehøringer (Lund, 2004, s. 398).

Framing har jeg kort forklaret tidligere i dette afsnit. Når en beslutningstager har lavet en systematisk priming, vil denne ofte blive anvendt strategisk til framing af en bestemt problemstilling. Framing svarer mere eller mindre til det, man i journalist-jargon kalder "vinkling" af en historie (Lund, 2004, s. 398). Hvordan historier *frames* afgør langt hen ad vejen, hvilke *primede* synspunkter der fremmes, og hvilke der ignoreres. Med framing forsøger man at vinkle historien på en nyhedsværdig måde for at gøre størst indtryk og udøve mest mulig indflydelse (Lund, 2004, s. 398)

Niche nursing handler om at pleje sit vælgergrundlag som politiker og blive medialiseret, så de relevante modtagere bliver påvirket (Lund, 2004, s. 400). Lund refererer til det habermasianske offentlighedsbegreb, hvor han mener, at det ikke giver mening at tale om den politiske offentlighed i ental, men at der snarere er tale om en række deloffentligheder (eller niches), som kan plejes professionelt i med- og modspil med konkurrerende politiske aktører (Lund, 2004, s. 400). Effektiv niche nursing forudsætter ikke kun en god formidlingsevne, men kræver også en forståelse for konkurrerende aktører og deres kommunikative praksis (Lund, 2004, s. 401).

Flygtninge, fremmede og islam i politiske diskurser

Den 21. maj 2018 skrev Danmarks integrationsminister, Inger Støjberg (V), et indlæg i B.T. i anledning af, at den muslimske fastemåned ramadan begyndte⁶. Hun indleder sit indlæg på følgende vis:

For det første har vi religionsfrihed i Danmark.

For det andet er religion en privat sag.

For det tredje er ramadanmåneden over os. Ja, du læste rigtigt: ramadanen er over os alle. For selvom det kun er praktiserende muslimer, der faster, så har det også indvirkning på resten af det danske samfund.

Hun fortsætter indlægget med at pointere, hvordan ramadanen giver os nogle *"praktiske, sikkerhedsmæssige og produktivitmæssige udfordringer i et moderne samfund"*. Dette indbefatter eksempelvis muslimske buschauffører, der sætter passagerernes sikkerhed på spil, hvis de ikke har spist eller drukket hele dagen. Hendes indlæg er en generel opfordring til praktiserende muslimer til at holde ferie i ramadanmåneden. At hun definerer religion som en "privat sag" kan umiddelbart synes modstridende i egen kontekst, hvor hun italesætter religiøs praksis i den offentlige diskurs. Hun vender tilbage til perspektivet om religions private eller offentlige karakter senere i artiklen, hvor hun *"mener, at religion er en privatsag, og at det er nødvendigt, at vi får en debat om, hvordan vi sikrer, at det netop ikke bliver et samfundsanliggende"*. Man kan tolke det som, at religiøs praksis skal være fritaget fra at involveres i den politiske offentlighed i det omfang, den ikke har samfundsmæssige konsekvenser. Både busselskabet Arriva og transportgruppen i fagforeningen 3F har efterfølgende meldt ud, at der aldrig har været problemer eller ulykker, relateret til chauffører, der faster⁷. Man kan i Støjbergs indlæg identificere en fortolkningspakke, hvor man ser muslimsk kultur som et problem for samfundet. En modstridende fortolkningspakke kan spores hos kritikere af Støjbergs indlæg, herunder reaktionerne fra Arriva og 3F, samt Støjbergs partifælle, MF Jacob Jensen (V), som betvivler nødvendigheden af den politiske indblanding i ramadanen⁸ med henvisning til Arrivas udmelding om, at chaufførerne klarer vagtbytning lokalt, hvis nogen ønsker at holde fri under ramadanen eller julen – altså en fortolkningspakke, der netop betoner muslimers ret til at dyrke deres religion privat. Man kan også argumentere for, at Støjberg repolitiserer den muslimske

⁶<https://www.bt.dk/blogs/stoejberg-nu-er-det-ramadan-og-jeg-vil-gerne-slaa-tre-ting-fast>

⁷<https://jyllands-posten.dk/indland/ECE10617753/arriva-genkender-ikke-stoejbergs-bekymring-har-aldrig-haft-problemer-med-muslimske-chaufforerer-under-ramadanen/>

⁸<https://www.dr.dk/nyheder/politik/ramadan-ballade-i-venstre-ordfoerer-gaar-i-rette-med-stoejberg>

faste – gør den til et politisk anliggende vedrørende sikkerhed og produktivitet – hvor fasten i forvejen er en politiseret praksis for rettroende muslimer, der blandt andet handler om at vise medfølelse for fattige. Man kan betragte indlægget i forhold til de fire begreber for strategisk politisk kommunikation, som jeg beskrev i forrige afsnit. Visse ting peger på, at indlægget kunne være genstand for politisk spin. Muslimernes faste har aldrig før været diskuteret i den offentlige debat, idet den aldrig har medført problemer af offentlig interesse. At integrationsministeren så hiver problemerne ”ud af den blå luft” på dagen, hvor ramadanen begynder, fremstår som en yderst strategisk valgt politisk profilering. At der er tale om spin, kan også ses i lyset af, at Støjberg profilerer sig gennem ramadanen som enkeltsag godt og vel et år inden, næste folketingsvalg skal udskrives. Artiklen indeholder en række framingenheder. Den mest interessante er hendes konstruktion af islam som ”gammeldags” i kontrast til ”det moderne danske samfund”:

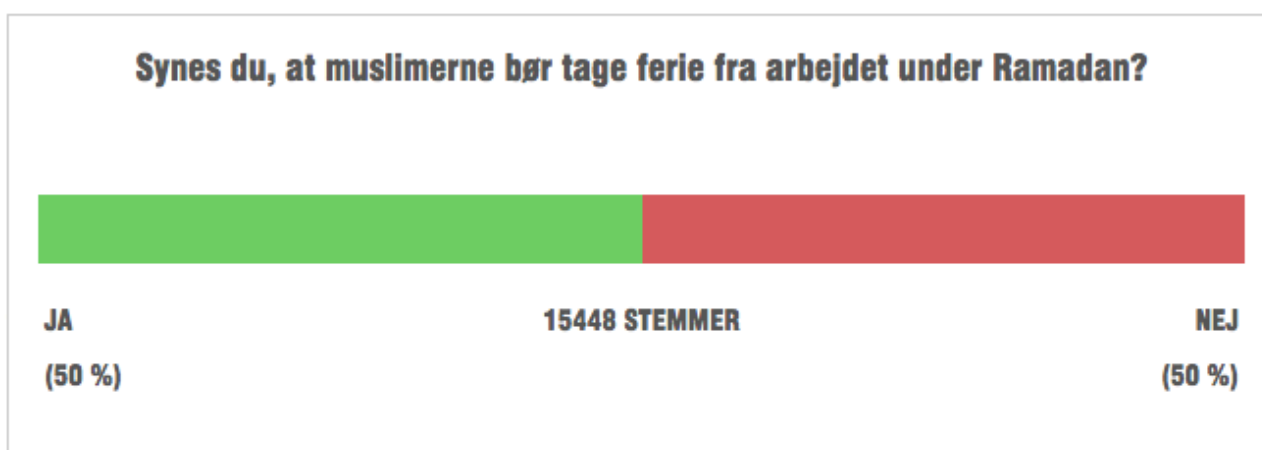
Jeg må sige, at jeg spørger mig selv, om et religiøst krav om at praktisere en 1.400 år gammel grundpille i islam kan forenes med den samfundsform og det arbejdsmarked, vi har i dagens Danmark i 2018. Meget er unægteligt sket siden profeten Muhammed blev bibragt sin åbenbaring, der har ført til den for muslimerne så vigtige ramadan, som i øvrigt er langt mere omfattende end blot fasten.

Vi bliver nødt til at forholde os til de problemer, som ramadanen giver os i nutiden. For der stilles unægteligt helt anderledes høje krav i et moderne og effektivt samfund som det danske, end der gjorde i Medina under Muhammeds tid (ca. år 570-632).

Hun nøjes ikke med at forholde sig pragmatisk til, at praktiserende muslimer ikke spiser eller drikker i dagstimerne under ramadanen, men forsøger gennem sit sprogbrug at forbinde praksissen med dens teologiske og historiske oprindelse for at sætte traditionen i en forældet samfundsmæssig kontekst. Denne konstruktion er en del af den *frame*, hun artikulerer islamisk praksis under, men har også karakter af *priming*; ved at påpege praksissens historicitet og give læseren et billede af dens ældgamle karakter, gøder hun jorden for sit argument om, at fasten volder problemer i et moderne, effektivt samfund. Man kan ligeledes i ovenstående passage betragte fremmedgørelsen af islam i frasen ”den for muslimerne så vigtige ramadan”. Styrkemarkøren ”så” tilføjer en slags ekstremitet til ramadanens vigtighed for muslimer, ligesom den fortsatte sætning er med til at frame ramadanen som ekstrem, idet den er ”langt mere omfattende end blot fasten”. Priming bliver også brugt i artiklens afstemning:

Afstemningen tager en føling på folkestemningen omkring opfattelsen af ramadanens samfundsmæssige konsekvenser. Resultatet kan derefter bruges proaktivt i argumentationen om, at muslimer skal tilpasse deres kulturelle praksis de danske samfundsnormer. Ved et klik på afstemningen den 24. maj 2018 viser resultatet en fuldstændig ligelig splittelse i befolkningens holdninger:

Hvis Inger Støjbergs indlæg, som jeg forsøger at belyse, er en strategisk indsats i medialiseret kommunikation, er splittelsen med sandsynlighed en ganske ønsket effekt. Indlægget kan nemlig ses som et forsøg på *niche nursing* af de 50 %, der stemmer ja til ideen. Hele indlæggets konstruktion af islam som gammeldags og dogmatisk samt ramadanens problematisering i forhold til det danske samfund taler til hele den "islamkritiske" politiske niche. Den store reaktion fra Støjbergs modstandere og uenighed fra partifæller har i den optik ikke en negativ effekt, men er derimod med til at søge opbakning i den store vælgergruppe, der stemmer ja.

Min analyse af integrationsministerens indlæg skal fungere illustrativt for at belyse de generelle politiske samfundsstrømninger, som er relevante i forhold til flygtningespørgsmålet og måden, Ham Den Lange taler ind i flygtningediskursen. At jeg indleder med et analyseeksempel, der ikke vedrører flygtninge som sådan, men danske muslimer, er fordi jeg ser det politiske fokus på "fremmede" som sammenfaldende. I forrige

afsnit refererede jeg til, hvordan det politiske mediefokus i indvandrerspørgsmålet det sidste årti har været centreret omkring religion- og kultursammenstød og værdipolitik. En grundlæggende problematisering af islamisk kultur ser jeg som betydende for, hvordan flygtningestrømmen ligeledes problematiseres, dels som en bekymring omkring udbredelsen af islamiske normer i Danmark og dels som en frygt for, at radikal islamisme og terror kommer til landet sammen med flygtningestrømmen. Professor i politisk filosofi og leder for Centre for Advanced Migration Studies, Nils Hortug, har beskrevet de politiske filosofier, der ligger bag den politiske retorik i forhold til multikulturalisme. Han anfører, at den politiske filosofi, der har været dominerende i dansk politik de sidste tredive år, har været *liberal egalitarisme* (Holtug, 2005, s. 74). Ideen bag liberal egalitarisme læner sig mere eller mindre op ad de samme begreber om frihedsrettigheder som FN's menneskerettighedserklæring. Den går altså kort sagt ud på, at alle mennesker har de samme grundlæggende rettigheder – nogle af disse rettigheder er beskrevet som negative rettigheder, da de indebærer ting, man *ikke* må gøre *mod* andre, altså begrænse eller forhindre andre menneskers ytringsfrihed eksempelvis (Holtug, 2005, s. 77). Inger Støjbergs indlæg i B.T. starter med at tale ind i et egalitaristisk synspunkt, idet hun som det første slår fast, at "*vi har religionsfrihed i Danmark*". Derudover indeholder ideen også en række positive rettigheder, der stræber efter lighed, for eksempel at alle skal have adgang til behandling på sygehuset. I den danske velfærdsmodel er denne lighedsbestræbelse faciliteret gennem forskellige beskatninger (Holtug, 2005, s. 77). I øvrigt ønsker liberale egalitarister en lighed i fordelingen af goder, hvilket både indebærer at give alle lige mulighed for at opnå goder, men også en prioritering af de dårligst stillede. Udgangspunktet er, at ingen mennesker har fortjent hverken heldige eller uheldige forudsætninger for at opnå samfundets goder. Om ikke andet er ikke alle født med samme sundhedsmæssige forudsætninger eller samme talenter. Ikke alle er født ind i familier, der tilbyder samme velstand, kærlighed eller stimulation, og derfor skal de dårligst stillede prioriteres, så de har mulighed for at opnå samme goder som de bedre stillede (Holtug, 2005, s. 77). Holtug pointerer, at den liberale egalitarisme på det seneste er blevet udfordret af primært to andre filosofier; den ene er nationalisme, som ifølge Holtug implicerer, at man sætter medlemmer af den danske nations rettigheder over andres (Holtug, 2005, s. 74-75). Den anden er et opgør med den egalitaristiske ide om *forskelsblinde rettigheder* – at alle skal have de samme rettigheder – hvor Holtug selv argumenterer for et synspunkt om, at staten bør tildele borgere *forskellige rettigheder*, hvilket han mener, godt kan begrundes inden for en egalitaristisk filosofi, selvom ideen traditionelt er modstridende (Holtug, 2005, s. 75-76). Jeg vil i dette afsnit diskutere, hvordan forskellige politiske filosofier og logikker cirkulerer inden for et felt af diskursivitet, herunder implikationer fra nationalisme og kosmopolitisme som primære antagonismer i flygtningediskursen. Som en start vil jeg belyse, hvilken indflydelse en populistisk logik har på samfundsdebatten.

Populisme

Ifølge Ernesto Laclau er populisme en politisk *logik*, og ikke et afgrænset fænomen eller objekt. Populisme er derfor mere noget, der kan identificeres ud fra et gradsspørgsmål som en almindelig del af politisk praksis (Hansen, 2017, s. 11). Populisme er en diskursiv *artikulatorisk logik* – det vil sige, at den er en bestemt måde at artikulere og konstruere virkeligheden og får sin betydning i den sammenhæng, den indgår i og de elementer, den kædes sammen med (Hansen, 2017, s. 15). Der er som udgangspunkt to typer artikulatorisk logik; ækvivalent logik og differentiell logik. Populisme er en form for ækvivalent logik, hvilket betyder, at forskelle mellem enkelte elementer udviskes, og forskellige elementer behandles som ækvivalente i en fælles modsætning til noget andet (Hansen, 2017, s. 16). I populistiske diskurser i flygtninge- og indvandrerdebatten ser man eksempelvis en sammenkædning mellem ”danske normer” eller ”danskhed” og det, at kvinder giver hånd til mænd, at begge køn svømmer sammen i svømmehaller og at institutioner serverer svinekød. Da Jyllands-Posten trykte de omstridte Muhammedtegninger, blev *ytringsfrihed* artikulert i en populistisk diskurs, hvor elementerne *ytringsfrihed*, *dansk kultur* og *at finde sig i hån, spot og latterliggørelse* blev anvendt i en sammenkædet, udskiftelig relation som fælles modsætning til *islam* og *hensyn til religiøse følelser*. I denne form for artikulation er *islam* ekskluderet fra *dansk kultur*, da religionen forbindes udskifteligt med dens konservative doktriner, hvis forbud og påbud står i modsætning til den demokratiske ytringsfrihed, der forbindes udskifteligt med begrebet *dansk kultur*. I den differentielle logik sammenkædes enkelte elementer side om side, uden de mister deres særtræk. Modsat populismen, udpeger man her ikke en eksplicit modstander, som ikke kan inkluderes (Hansen, 2017, s. 16). Laclau anser populisme som værende politisk neutral som sådan, hvis indhold både kan udfyldes til højre og venstre på den politiske skala. Hollandske politolog Cas Mudde har samme politisk neutrale opfattelse af populisme, hvilken han ser som en ideologi, der ser samfundet som opdelt i to homogene og antagonistiske grupper, ’det rene folk’ og ’den korrupte elite’, og at politik bør være et udtryk for befolkningens generelle vilje (Jensen, 2017, s. 89).

I tyske idéhistoriker og populismeeekspert Jan-Werner Müllers definition, er populisme ligeledes karakteriseret ved, at den ønsker at udpege en del af folket som ”det sande folk” i modsætning til eksempelvis ”eliten” (Hansen, 2017, s. 11). Hans opfattelse adskiller sig dermed fra Laclau og Muddes, idet den i hans optik ikke skal opfattes politisk neutralt, men direkte antipluralistisk og antidemokratisk (Jensen, 2017, s. 89). Den er antipluralistisk i den forstand, at selvopfattelsen som ”det sande moralske folk” ekskluderer andres krav på også at repræsentere folket, og den bliver udemokratisk, når populistiske grupper ønsker at regere uden at binde sig til de demokratiske spilleregler (Jensen, 2017, s. 90). Blandt flygtningediskurser finder man en populistisk diskurs, hvor flygtninge eksplicit udpeges som en befolkningsgruppe, der ikke

hører til. Diskursen italesætter flygtninge i et modsætningsforhold til "det danske folk". Frem for at anse populisme som en politisk logik, der eksisterer autonomt fra konkrete politiske ideer, ønsker Müller at definere en 'idealtipe', som entydigt kan placere ideer og folkevalgte inden for populisme-kategorien ud fra et kriterium om, at disse ikke accepterer pluralisme i en demokratisk kontekst, men har et selvhævdende 'moralisk monopol' på at repræsentere 'folket' (Jensen, 2017, s. 90). Til forskel mener Laclau, at al politik indeholder populistiske elementer i demokratiske samfund, da demokratisk politik til en vis grad altid vil hævde at repræsentere nogle 'folkelige kræfter' (Jensen, 2017, s. 91). 'Idealtypen' populisme peger derfor ikke på nogen særlig venstreorienteret eller højreorienteret karakteristik, men Laclau har traditionelt været interesseret i mulighedsbetingelserne for, at venstrepopulisme kan udvikles og trives. Det er derfor i hans arbejde mere højre-egenskaben end populismen selv, der er blevet opfattet som problemet (Jensen, 2017, s. 91). Både Laclau, Mudde og Müller har i deres empiriske og teoretiske resultater peget på, at højrepopulismen udgør den principielt største politiske udfordring (Jensen, 2017, s. 91). Hos Mudde defineres højrepopulisme som en kombination af populisme samt autoritære og nationalistiske ideologier – det autoritære kommer til udtryk i interessen for 'lov og orden', mens det nationalistiske flugter med Madsens beskrivelse af nationalisme som en forestilling om, at stater tilhører de nationalt indfødte, mens "fremmede" truer den homogene nationalstat (Jensen, 2017, s. 91)

Nationalisme og kosmopolitisme som diskursive antagonismer

Forsker i politisk filosofi Sune Lægaard mener, det er vanskeligt som sådan at betegne en politik 'nationalistisk' som man eksempelvis kan tale om en 'liberalistisk' eller 'socialdemokratisk' politik (Lægaard, 2005, s. 121). Han diskuterer derfor udelukkende nationalisme ud fra kravet om, at stat og nation skal være sammenfaldende; det vil sige, at alle der bor i Danmark bør være medlem af den danske nation (Lægaard, 2005, s. 121). Det er her vigtigt at skelne mellem en stat og en nation; mens en stat er en "*retslig og institutionel størrelse, der udøver et monopol på legitim magt inden for et afgrænset territorium*", ser man i debatter nogle forskellige udtryk for kriterier til nationalitet, eksempelvis sindelag, sprog, religion og etnisk afstamning (Lægaard, 2005, s. 122-123). Jeg vil i min undersøgelse tilknytte mig hans opfattelse, hvor 'det nationale' (danskhed) ikke kan bestemmes på forhånd, men at man i en analyse i stedet kan lede efter forskellige opfattelser af danskhed. Inden for lovgivning peger han på fire steder, man kan spore nationalisme: 1) Den *bagvedliggende intention* eller *årsag* til loven, 2) Den *offentlige begrundelse*, 3) Dens *indhold* og 4) Dens *konsekvenser* (Lægaard, 2005, s. 124).

'Kosmopolitisme' kommer fra de græske ord for "verden" (cosmos) og "by" (polis), og beskriver det at være 'verdensborger'. Den britiske antropolog Pnina Werbner refererer til en betydning af verdensborgerskab

som at være medlem af en universel kreds af tilhørsforhold, som involverer transcendens af de særlige og givne tilknytninger til slægtskab og land (Werbner, 2008, s. 2). Kosmopolitisme kan dermed ses som en overbevisning, der fremhæver empati, tolerance og respekt for andre kulturer og værdier, og at leve sammen på trods af forskelle (Werbner, 2008, s. 2). Kosmopolitter mener, man skal være i stand til at se verden fra andre menneskers perspektiv, og forestiller sig muligheden for en verden uden grænser og med kulturel pluralisme (Werbner, 2008, s. 2). Disse opfattelser kan findes hos Ham Den Lange, eksempelvis i linjer som "*Stakkels mennesker, født det forkerte sted / med det forkerte pas i den forkerte tid*" ("*Endeløse madkøer*"). I min undersøgelse vil kosmopolitisme blive brugt som en diskursiv antagonisme til nationalisme, og Ham Den Langes kommunikation vil blive belyst med implikationer på en kosmopolitisk verdensopfattelse. Modsætningsforholdet mellem kosmopolitisme og nationalisme begrundes jeg i Werbners henvisning til, at kosmopolitisme er truet fra to fronter; den ene er xenofobi, en frygt for og afvisning af fremmede, og den anden er en hegemonisk kulturel universalitet, som er homogeniserende og intolerant over for forskelle (Werbner, 2008, s. 11). I den danske flygtningedebat kan xenofobi spores i argumenter imod flygtninge, baseret på frykten for islamisme og terror, mens den hegemoniske kulturelle universalitet kan spores i argumenter, hvor danske normer og værdier bruges som henvisning til at begrænse fremmed kulturel praksis. Argumenter som disse tenderer til at sætte 'danskhed' og danske normer (og derfor medlemmer af den danske nation) over andre, hvilket i Lægaards definition kan spores til nationalistiske synspunkter. Werbner påpeger desuden, at kosmopolitisme er et produkt af kreativitet og kommunikation i konteksten af mangfoldighed, og derfor skal det ikke forstås individuelt, men kollektivt, relationelt og derfor historisk lokaliseret (Werbner, 2008, s. 2). Musikeknolog og antropolog Martin Stokes uddyber dette perspektiv ved at anføre "kultur" (og herunder musik) som et middel, med hvilket vi kan forholde os til *globalisering* som systemer af underliggende politisk-økonomisk transformation. Kulturens funktion i denne sammenhæng er kan enten være, at den opfordrer os til at indskrænke vores forestilling om noget lokalt, bundet og autentisk, eller tillader os at forholde os til, hvad disse systemer gør ved os (Stokes, 2007, s. 5). Ved at situere den musik, vi skaber eller lytter til i en 'verden', er musik et middel for menneskelig handlekraft, der, frem for at være en passiv reaktion på globale systemer, er en proces i skabelsen af 'verdener' (Stokes, 2007, s. 6). I et musikalsk perspektiv optegner Stokes også et oppositionelt forhold mellem musikalsk kosmopolitisme og musikalsk nationalisme. Begrebet *kosmopolitisme* hjælper os med at forstå formationer og dispositioner af nationalistiske ideologier. Det er et begreb, der påpeger de selvbevidste praksisser af musikalsk udveksling og hybridformer af musik, samt på handlekraften i musik som et aktivt middel i skabelsen af 'verdener' (Stokes, 2007, s. 10-11). Stokes nævner nationalistiske musikgenrer som den tyrkiske *arabesk*, den nordafrikanske *rai*, den egyptiske *jil* eller jugoslaviske *turbofolk*. Han påpeger, at musikalsk kosmopolitisme og musikalsk nationalisme konstruerer og styrker hinanden

gensidigt – at udviklingen af musikalsk nationalisme må kræve en musikalsk kosmopolit for at hævde den nationalistiske genres autenticitet i en verden af konkurrerende nationalismer og autenticiteter (Stokes, 2007, s. 6). Stokes problematiserer også kosmopolitismebegrebet, da der kan være forskellige motivationer for kosmopolitisk kulturel produktion. Mens det for nogen kan referere til politiske problemer, der skal tages hånd om, kan det for andre være en kulturel kapital, som kun bruges lokalt i en kamp om prestige og kulturel autenticitet (Stokes, 2007, s. 10).

Sociale medier og medialisering af politik

De sociale medier har gjort afstanden mellem os kortere, hvilket både omfatter afstanden mellem folkevalgte og borgere, samt afstanden mellem kunstnere og fans. En omfattende del af Ham Den Langes politiske kommunikation og humanitære projekt er blevet kommunikeret på Facebook. Fra flygtningekrisens udbrud har han næsten dagligt ytret politiske holdninger på det sociale medie, og gennem sit engagement i europæiske flygtningelejre har han involveret sit netværk på Facebook i sine oplevelser i lejrene og trukket på netværket for at samle donationer til akut nødhjælp. Jeg vil derfor kort opridse, hvordan medialiseret politisk kommunikation fungerer på sociale medier. Sociale medier spiller i dag også en stor rolle i musikeres kommunikation med fans og for selvpromovering, og jeg vil derfor berøre, hvordan Ham Den Langes online-tilstedeværelse skaber passion hos hans fans, som jeg vil argumentere for, spiller en rolle for den støtte og anerkendelse, han har fået for sin humanitære og musikalske involvering i flygtningesagen.

Den politiske offentlighed har oplevet en yderligere medialisering på sociale medier. Forsker i samfund og politik Mads P. Sørensen har undersøgt, hvordan politikere interagerer med borgere på Facebook. Undersøgelser foretaget i juni 2014 viste, at 170 ud af 175 danske folketingsmedlemmer havde en profil på Facebook (Sørensen, 2016). Sørensen refererer blandt andet til en norsk undersøgelse, der identificerer tre hovedmotiver for politikeres brug af sociale medier, hvilke er *marketing*, *mobilisering* og *dialog* (Sørensen, 2016, s. 7). I hans egen undersøgelse fremhævede politikere især dialog som motivation for deres brug af sociale medier, men hans undersøgelse af de muligheder for tovejskommunikation, Facebook tilbyder, viser dog, at mange politikere i meget lav grad indgår i dialog med borgere på Facebook (Sørensen, 2016, s. 17). Sørensens forskningsinteresse ligger i, hvad Facebook betyder for den demokratiske offentlige sfære. Forsker i politisk kommunikation, Johannes Andersen, har som et svar på Sørensens undersøgelse peget på, at selvom Facebooks mulighedsbetingelser udvider demokratiet, kan man ikke kalde det sociale medie

demokratisk⁹. Dette begrundes af ham med, at Facebook er udviklet for at generere trafik, og at dets algoritmer matcher indholdet med brugernes interesser og adfærd. Ud fra dette vil jeg udlede, at Facebook er et oplagt medie for politikere til *niche nursing* – at tale direkte til deres egen vælgergruppe. Jeg vil derudover påstå, at Facebook og sociale medier har funktioner, der fordrer populismen. 'Reaktioner' ('Synes godt om', 'Vred', 'Elsker', osv.) og kommentarer på Facebook kan give et billede af 'folkets' interesser i politiske spørgsmål, og det er en mulighed for befolkningen for direkte at vise deres utilfredshed med de folkevalgte eller en given politik. Samme indikationer på folkestemning tillader også politikere benytte mediet til *priming* ved direkte at bruge vælgerens specifikke interesse for et bestemt emne til at underbygge et politisk argument.

Ham Den Langes politiske kommunikation og online-tilstedeværelse på Facebook

(Screenshot fra Thorbjørns private Facebook-profil)

Det er ikke særligt overskueligt at danne sig et overblik over en Facebook-tidslinje, der går nogle år tilbage, særligt ikke når der er så meget aktivitet som på Thorbjørns. Om ikke andet har jeg forsøgt at optælle frekvensen af opdateringer, som han selv laver fra sin private profil, og som på den eller anden måde vedrører politik eller flygtningesituationen. Inden for en periode på et år (27. juli 2015 – 27. juli 2016) har jeg formået at tælle 66 opslag, hvor han enten ytrer politiske holdninger, laver opdateringer fra situationen i flygtningelejrene eller andet nært relateret (bilag 6). Dertil kommer indhold, som andre mennesker deler på hans tidslinje, indhold fra hans kunstnerprofil eller 100procentnødhjælps side samt indlæg der vedrører andre ting. Da dette blot er en stikprøve, som går fra knap et halvt år, før han rejste til Leros første gang og inden udgivelsen af *Dagbog fra en flygtningelejr*, kan den gennemsnitlige opdateringsfrekvens sagtens være forstørret i den periode, hvor han var mest involveret i flygtningelejrene. Facebook har spillet en stor rolle i Thorbjørns kommunikation. Dels har det været en kanal, han har brugt til at udtrykke politiske holdninger, dels har den været brugt til at beskrive forholdene i lejrene gennem både tekst, billeder og

⁹ <https://videnskab.dk/kultur-samfund/forsker-advarer-facebook-er-udemokratisk>

videoer – og herunder særligt de "hjemmefilmede" versioner af sangene "Endnu en båd fra farmakonisi", "Efcaristo Leros" og "Søvnløs i Polycastro", der senere var med som studieversioner på *Dagbog fra en flygtningelejr* – og dels til at samle donationer direkte fra sit netværk på Facebook.

Martin Ibsen, Rasmus Ardahl og Toke Riis Ebbesen, der alle arbejder professionelt med digital kommunikation, strategi og forretningsudvikling, har skrevet bogen *De Nye Fans*, som er en introduktion til digital kommunikationsstrategi i musikbranchen. Deres grundlæggende udgangspunkt er, at det digitale mediebilledes forandring fra envejskommunikation til dialog i netværk medfører nye måder at forbruge, distribuere og skabe musik og kultur på (Ardahl, Ebbesen, & Ibsen, 2013, s. 15). De peger på to gennemgående træk, der psykologisk set kendetegner fans, hvilke er *loyalitet* og *passion*, hvor passion er det grundlæggende fundament for loyalitet. Man giver sine fans mulighed for at være passionerede ved at forstærke og udbygge relationer mellem sig selv og dem. Det gør man ved at præsentere indhold, der vækker begejstring, og give sine fans muligheden for at dyrke musikken sammen med andre fans (Ardahl, Ebbesen, & Ibsen, 2013, s. 44-45). Det essentielle for at skabe passion og loyalitet er *online-tilstedeværelse* – at være til stede online med sine fans. Her er det vigtigt, at der er samspil mellem hvad man foretager sig online og offline – både at ens fysiske aktiviteter og produkter henviser til de online-tjenester, man kan findes på, men også at man viser sine fans, at man foretager sig ting, som ikke foregår digitalt (Ardahl, Ebbesen, & Ibsen, 2013, s. 69). En anden ting de fremhæver, er, at man skal *starte en bevægelse*. Det indebærer, at man skal tage udgangspunkt i, hvad folk i forvejen interesserer sig for, tale om andet end sig selv og sit produkt, skabe en værdi for andre, som de kan dele og dermed skabe værdi for flere mennesker og ud fra det starte en bevægelse (Ardahl, Ebbesen, & Ibsen, 2013, s. 75). En sidste relevant ting er deres fremhævelse af 5 kommunikative virkemidler: følelser, oplevelser, inddragelse, eksklusivitet og kreativitet (Ardahl, Ebbesen, & Ibsen, 2013, s. 84).

Selvom Ham Den Langes kommunikationsprocesser omkring hans humanitære arbejde og *Dagbog fra en flygtningelejr* ikke havde et udgangspunkt i kommerciel promovning af hans musik, vil jeg argumentere for, at de ovenfor nævnte mekanismer har spillet ind i den anerkendelse og passion, han har opnået med sit projekt. Han har i den grad været *til stede* online, samtidig med at indholdet har reflekteret aktiviteter, han har foretaget offline. Om sin kunstneriske praksis op til, at han begyndte at rappe mere om politik og flygtninge, siger Ham Den Lange: "*Jeg var kommet efter en periode, hvor jeg efter mange år, hvor jeg havde rappet om pik og patter og fyret den af, var blevet lidt træt af branchen, måske også havde vundet lidt for hurtigt*" (bilag 2, linje 4-6). Da han begyndte at være meget artikuleret om den politiske situation og engagere sig i frivilligt arbejde, fik han *startet en bevægelse*, som handler om andet end ham selv, og som

fanger mange menneskers interesse og har en værdi for andre, der gjorde det værd at dele. Man kan bare betragte, hvordan hans første rapvideo fra Leros gik viralt og blev dækket af flere landsdækkende nyhedsmedier. Hans kommunikation spiller også på de nævnte kommunikative virkemidler. Man kan for eksempel kigge på en opdatering fra nytårsaften på Leros:

Thorbjørn Bech

31. december 2015 · 🌐

Stemningen er tung her til morgen. Tanken om de 30 mennesker der stadig sidder på militærøen farmakonisi er forfærdelig. Der er blandt andet 2 gravide kvinder hvor af den ene er meget syg, og vi frygter hun vil dø i nat. Det blæser utroligt meget, og vi prøver at ligge pres på kystvagterne der nægter at hente dem i dag pga stormvejret.. Igår nat dag vi gik i lejren var humøret blandt de tilbageværende, der ikke for lov at blive registreret fordi de kommer fra de forkerte lande utroligt lavt. Spurgte en mand om han var ok, hvorefter han svarede " No im not good, im algerian". Nu prøver vi at arrangere noget der minder om en nytårsfest i lejren, selvom ingen rigtigt er i fest humør. Vil bare gerne hjælpe folk igennem natten.. Mobilepay 61337871

Denne opdatering spiller både på følelser og oplevelser, og den inddrager og motiverer netværket med den afsluttende henvendelse til modtageren om at donere penge via MobilePay. Eksklusivitet kan spille en rolle i udgivelsen af vinylen, som er et samlerobjekt, der trykkes i et begrænset oplag, samt i de få koncerter han har afholdt med *Dagbog fra en flygtningelejr*. Dette var dog ikke som sådan en strategi, og Thorbjørn påpeger også selv, at der stadig er tale om en *undergrundsplade* med en meget *hiphopet lyd*, som i kraft af dens form og tunge stil ikke fordrer, at publikum hører den særligt mange gange eller ved særligt mange (fx festlige) lejligheder (bilag 2, linje 727-732). Jeg vil også påstå, at passionen omkring projektet allerede var skabt inden udgivelsen, og at produktets eksklusivitet ikke har spillet en stor rolle. Dog kan det have spillet en rolle, at han igennem det meste af sine kommunikationsprocesser ikke har været i Danmark, og derfor oplevede at modtage meget støtte og hæder, da han vendte hjem (bilag 1). Kreativitet handler i *De Nye Fans* om at gøre noget, der er uforudsigeligt og som stikker ud i mængden af budskaber, ens fans udsættes for (Ardahl, Ebbesen, & Ibsen, 2013, s. 90). Jeg vil klart sige, at Thorbjørns projekt som et musikalsk projekt stikker ud. Mange rappere har politiske, venstreorienterede og kosmopolitiske budskaber, men man ser ikke mange (hvis nogen andre overhovedet), rapportere direkte fra verdens brændpunkter og være så personligt involveret i den humanitære sag, musikken angår. Mange ildsjæle engagerer sig frivilligt ligesom Thorbjørn, men måden han bruger sin kunstnerposition til at organisere nødhjælp og formidle tilstandene i lejrene skiller sig både ud fra almindelig frivillig-praksis og almindelig musik-praksis.

Forskere i kommunikation og sociale medier Alice Marwick og Danah Boyd har beskrevet det kommunikative og sociale forhold mellem kendisser og fans på sociale medier. Deres undersøgelse knytter sig primært til Twitter og angår som udgangspunkt internationale superstjerner, men deres begrebsliggørelse kan også føres over på Ham Den Langes tilstedeværelse på Facebook. De henviser til, at sociale medier har udbredt en 'micro-celebrity'-taktik, som også 'normale' mennesker anvender over for deres publikum (eller følgere), hvilket er en mentalitet og praksis, hvor ens publikum bliver betragtet som en fanbase, og ens kommunikation involverer en vedligeholdelse af denne fanbase og en selvpræsentation, som bliver nøje konstrueret med tanken om, at den skal 'forbruges' af andre (Marwick & Boyd, 2011, s. 140). Samme teknikker bruger kendte mennesker på sociale medier for at vedligeholde popularitet og image, og i det lys ser Marwick & Boyd ikke det at være kendt som en egenskab ved personen, men som et sæt af strategier og praksisser, der involverer vedligeholdelse af en berømmelses-kontinuitet (Marwick & Boyd, 2011, s. 140). De diskuterer blandt andet emnet i forhold til mikrosociolog Erving Goffmans *frontstage/backstage*-begreber for at pege på skellet mellem den 'autentiske' person og en *performance* af kendis-personlighed. Jeg har primært taget udgangspunkt i Thorbjørns private profil på Facebook, som må antages har større backstage-karakter end hans kunstnerside, da han gennem den interagerer med sine personlige venner - men en offentlig optræden, som man ser den på offentlig kommunikation på sociale medier (uanset hvem man er), vil stadig være præget af tilegnelsen af en frontstage-persona. Det er dog ikke en afgørelse af, om en kendis optræder som sin 'autentiske' personlighed eller om personen *performer* en kendis-personlighed, som er interessant for Marwick & Boyd, men derimod usikkerheden omkring det. Interaktionen mellem kendisser og fans på sociale medier betegner de som *parasociale interaktioner* eller *medieret kvasi-interaktion*, som antyder en slags "kunstig" eller "afvigende" interaktion (Marwick & Boyd, 2011, s. 144). Denne forudsætter en gensidig anerkendelse af ubalance i status. Når fans anerkender denne ubalance, og den kendte person indgår i interaktion med dem på nettet, bevæger forholdet sig ud over den parasociale interaktion og giver det en illusion af "ægte" venskab (Marwick & Boyd, 2011, s. 144).

Del II: Musikken som kommunikationsmiddel

(Fotokilde: YouTube)

I anden analysedel vil jeg kaste et blik på musikken. Kapitlet vil belyse, hvordan den æstetiske oplevelse og performance skaber en fortælling om identitet, og hvordan kulturelle fællesskaber forstår sig selv gennem æstetisk praksis. Desuden vil kapitlet grave dybere ned i *Dagbog fra en flygtningelejr* og andet musik fra Ham Den Lange, relateret til den givne politiske kontekst, i analyser af hvordan sangene fungerer som kommunikation og med paralleller til journalistiske genrer.

Dagbog fra en flygtningelejr: En hermeneutisk forståelse af albummets indhold og mening

Det er vanskeligt ikke at fremhæve hver eneste skæring i en analyse af *Dagbog fra en flygtningelejr*. Både når man lytter til albummet og taler med Ham Den Lange, får man fornemmelsen af, at de 22:52 minutter, albummet varer, er den komplette fortælling, rapperen havde på hjerte. Thorbjørn kan sagtens finde ud af at udtrykke sig, men set i lyset af, hvordan kommunikationsprocessen i hans engagement i flygtningesagen har udviklet sig siden 2015 – fra nærmest daglige indlæg på Facebook om flygtningepolitik, verdenspolitik og den humanitære situation, til at holde relativt lav profil noget tid efter udgivelsen af *Dagbog fra en flygtningelejr* (til trods for hans fortsatte frivillige arbejde) – kunne man ledes til at tænke, at han efterhånden har sagt, hvad han mener. Da jeg talte med Thorbjørn, fortalte han også, at han indtil for nyligt har haft skriveblokada i et år (bilag 2, linje 654). Han arbejder dog allerede på sit næste projekt, og selvom det (ud fra hvordan han taler om det, og hvad man kan forvente af hans stil som rapper) lugter af, at det også kommer til at udvise en samfundsmæssig bevidsthed, berører hans kommende musik nogle mere menneskelige forhold, snarere end politiske (bilag 2, linje 670-677). *Dagbog fra en flygtningelejr* fremstår dermed som et produkt, der som en kulmination på en omfattende 2 års kommunikationsstrøm om flygtningepolitik, indfanger essensen af hans syn på flygtningesagen – det menneskelige, kosmopolitiske syn. Men albummet er ikke kun en fortælling om menneskelig nød. Til trods for, at albummets hovedformål er at berette om forholdene og de menneskelige historier i europæiske flygtningelejre, kan historierne ikke undgå også at kommentere på den politiske kontekst, de indgår i. Et af de stærkeste eksempler er allersidste passage på albummet:

*Det er nu vi må stå sammen, folket er utroligt bange
for de er skydeskive, når grådige mennesker tager religion til fange
Isis, USA, Rusland og Assad,
der er blevet kastet mange bomber over Syrien her i nat
Og mange har mistet venner og familie igen
Det handler ik' om religion, det her spil er om penge
Så hey, fuck om du kan lide min holdning, det er ikke bare min fortolkning
det er massebord på den syriske civilbefolkning
Vi burde hjælpe de mennesker, der træder ud af røgen
og indse vi lever i en verden der er fuld af løgn*

Vi er alle sammen bare mennesker (X3)

(”Strandet i Thessaloniki”)

Albummets afslutning koger Ham Den Langes overordnede perspektiv på verden ned til, at flygtningeproblemerne er skabt af økonomiske interesser i krigsføring. Samme perspektiv udtrykker han i mit interview med ham (bilag 2, linje 427-441). Han reproducerer en fortælling om syriske flygtninge som ofre for krige, hvor forskellige styrker har egne interesser i krigen. Passagen taler til lytteren ("*fuck om du kan lide min holdning*"), og afslutter med at antyde befolkningens "skyklapper", som også før har været tema i hans politiske tekster ("*indse, vi lever i en verden, der er fuld af løgn*"). Det er samtidig en metakommentar på albummets selvproklamerede skildring af "sandheden" ("*det er ikke bare min fortolkning*"). I passagens kontekst er det oplagt at fortolke, at det "du", der tales til, primært retter sig mod et subjekt, for hvem flygtningesituationen forbindes med en problematisering af islam – dem som ser den radikale islamisme som fjenden i krigen og ser negative konsekvenser ved udbredelsen af islam gennem flygtningestrømme i Europa. Mens Ham Den Lange anerkender Islamisk Stat som en del af problemet, stilles terrororganisationen på siden af USA, Rusland og Syriens egen regering som de aggressive modparter til ofrene – Syriens civilbefolkning. Perspektivet gøres klart i sangens afsluttende kosmopolitiske mantra, "*Vi er alle sammen bare mennesker*". Han menneskeliggør de syriske flygtninge i en kontekstuel kontrast til dem, som objektiviserer deres religion – det værende både det "du", passagen taler til, og de politiske/militære styrker, der henholdsvis bekæmper og kæmper for islamismen. Ofrenes religion bliver med hans ord altså "taget til fange" i krigen og den politiske diskussion.

Dette var blot for at illustrere, at konceptet om nøgterne førstehåndsberetninger om oplevelsen af at opholde sig i en flygtningelejr nødvendigvis må brydes for også at rumme en bredere kontekst og et politisk budskab. Derfra vil jeg så modsige min første pointe om, at jeg oplever albummet som en "komplet fortælling". Jeg ser det som en komplet fortælling i den forstand, at det fremstår til at rumme alle de perspektiver, Ham Den Lange ønskede at udtrykke. Albummet er naturligvis ikke en komplet fortælling i den forstand, at det "blot" er beretningen om oplevelser fra 6-7 ophold i Grækenland. Hypotetisk set kunne en "dagbog" jo fortsætte gennem alle hans efterfølgende og fremtidige rejser til europæiske flygtningelejre. Dagbogsformen kan sagtens mærkes på albummet. Titlerne peger på, at hver sang tager udgangspunkt i en konkret oplevelse, situation eller periode. Dette uddyber Ham Den Lange i vores interview:

O: Var det sådan, numrene kom til live hver for sig? Hvert nummer, er det en bestemt, konkret situation, du havde oplevet, en bestemt dag?

T: Ja. Ikke nødvendigvis en bestemt dag. Men hvert nummer er en forskellig periode. "Farmakonisi" er de første indtryk fra de første 3-4 uger, da jeg var på den første tur på Leros. Og "Ingen nåde" tager

udgangspunkt i nogle mennesker, jeg har mødt på Leros. Der er så en lille smule pensel, fordi jeg går ind i deres hoveder, hvilket jeg jo ikke har været, ud fra som jeg mødte dem. Og så er der en, der hedder "Om natten i Athen", som er fra Athen, og et der hedder "Strandet i Thessaloniki" (...). Og den der hedder "Søvnløs i Polycastro", det var fordi vi boede på noget, der hedder Polycastro Park Hotel, som var fra Idomeni, så navnene siger det nærmest.

(Bilag 2, linje 468-477)

Hans forklaring fører mig til et andet bevidst karakterbrud på albummet, nemlig dens karakter som øjenvindneberetninger fra Thorbjørns eget perspektiv. Første vers på "Ingen nåde" beretter om en situation, som den opleves af en mandlig flygtning, der prøver at være stærk for sine to børns skyld, selvom børnenes mor er omkommet under flugten. Andet vers indtager en synsvinkel fra en kvinde, hvis børn er døde, hvis mand sidder i fængsel og hvis hjem er ødelagt af krigen. Nummeret prøver altså at beskrive den menneskelige smerte, sorg og håbløshed, mange flygtninge oplever. I tredje vers vender han endelig synsvinklen og beskriver sin egen empathiske smerte over at opleve disse menneskers nød.

Selvom *Dagbog fra en flygtningelejr* ikke som sådan er en sammenhængende historie, der kræver, at man hører sangene i den rigtige rækkefølge, er der stadig en kronologi i albummets forløb, dels i flygtningesituationens udvikling fra dens udbrud og til balkanruten blev lukket, og dels i dens form som dagbogskapitler. Hver enkelt sang beskriver et separat aspekt ved at befinde sig i en flygtningelejr, og albummets helhed giver et samlet indtryk af den specifikke periode i flygtningekrisen, situeret i det specifikke udsnit af verden, fortællingerne beskriver og fra den specifikke synsvinkel, fortælleren ser tingene fra. A-siden etablerer konteksten for første halvdel af albummet på introduktionen "Ankomsten", indtalt af venligboer og forfatter Anne-Lise Marstrand Jørgensen. På samme måde beskriver første nummer, "Endnu en båd fra Farmakonisi", flere former for "begyndelser" – både Ham Den Langes første indtryk i lejren og den overvældende følelse af kaos, han oplever – men også begyndelsen for de mange nyankomne flygtninge. Man kan sige, at *kaos* er et generelt tema for sangen, som fokuserer på den uoverskuelige situation, og som på flere måder implicerer det store omfang af situationen ("endnu en båd", "1600 mennesker på noget der ligner en losseplads", "1400 mennesker i morgenmadskøen", "flere vil drukne"). Sangen beskriver også den praktiske og moralske udfordring ved at forholde sig til krisens omfang: "De spørger om jeg kan hjælpe, der ik' plads nok i teltene / først børnene, så de syge, kvinderne og de ældste". Samme problemstilling berører Thorbjørn i vores interview, hvor han beskriver situationer, hvor han var nødt til at "smugle" telte ud til ekstra sårbare familier midt om natten, så de mennesker, der ikke er telte nok til, ikke opdager, at andre modtager telte, mens de ikke selv gør (bilag 2, linje 103-116). "Efcaristo Leros" er en bittersød beretning om overlevelse og om at håndtere og abstrahere fra forfærdelige

oplevelser gennem musik, dans og alkohol. Sangen prøver at se noget skønhed i en hæslig situation, og kommenterer blandt andet på den venlige, græske lokalbefolkning. Omkvædet er på græsk og udtrykker en taknemmelighed over at være blevet taget imod af en god lokalbefolkning (oversat: "*Tak Leros / tak gode mennesker*"). Det meste af sangens egentlige indhold beskriver stadig den menneskelige nød og lidelser, men det fremstår som refleksioner, der går gennem hovedet på Thorbjørn på en aften, hvor de prøver at hygge sig. I vores interview beskriver Thorbjørn flere af den slags forsvarsmekanismer, der finder sted, når man skal bearbejde forfærdelige oplevelser, navnlig udviklingen af en distance til tingene ved at bruge sort humor (bilag 2, linje 178-186). Den sidste del af skæringen er nærmest et kort separat nummer for sig selv med et helt andet beat. Tempoet og rytmen er hurtigere, og for mig fremstår stykket til at beskrive morgenen efter den aften, hvor de har drukket og spillet musik, hvor der igen er højt tempo på fordelingen af morgenmad. Det indeholder også beskrivelser af "god stemning": "*solen den skinner, guitaren spiller / børnene leger så glade og det smitter*".

Herefter begynder albummets anden del med introduktionen "Grænsen", igen indtalt af Anne-Lise Marstrand Jørgensen. Resten af albummet beskriver derfor tiden efter lukningen af "balkanruten". "Søvnløs i Polycastro" beretter om situationen ved grænsen mellem Grækenland og Makedonien, hvor 10.000 flygtninge står ved hegnet og råber, at de skal åbne grænserne. Sangen samler optagelser af faktiske flygtninge, der råber "open the border" i omkvædet. De første to linjer i første vers omtaler en oplevelse, Thorbjørn har refereret til flere gange, nemlig at han så en baby blive ramt af tåregas (bilag 2, linje 93-95). Linjerne kommenterer på mediediskursen ("*det så du ikke i din overskrift*"). Linjen taler igen til et "du", som kan henvise til den effekt, det kan have på befolkningens holdninger, når medier og politikere udelader bestemte vinkler på et emne (jf. afsnittet om mediernes magt). Sangens C-stykke taler ind i det kosmopolitiske verdenssyn med mantraet "*tænk nu, hvis det var dig*". "Endeløse madkøer" skildrer den vedblivende pressede situation og følelsen af, at menneskenes hårde kamp aldrig får en ende. "Om natten i Athen" fortæller historien om lille dreng, der går alene rundt uden sko på midt om natten. Betragtningen af den lille dreng skildrer en barnlig uskyldighed fra en "*vaskeægte fighter, ukuelig lille optimist*", som går og leger og samler ting op i flygtningelejren. Slutningen på den korte sang ("*der er så mange – helt alene / der er så mange – alligevel må vi ikke glemme ham*") taler ind i en moddiskurs til en fortolkningspakke, der fokuserer på antallet af flygtninge og vestens kapacitet til at hjælpe dem alle sammen. Budskabet synes at være, at hvert menneskeliv er noget værd, selvom krisen er uoverskueligt omfattende.

Konstruktionen af en identitet gennem æstetisk praksis

Hiphopkulturen har gennem tiden altid haft en grad af politisk identitet. Siden hiphop opstod, har kulturens kreative kanaler givet en stemme til en urban afroamerikansk underklasse. Musikken, dansen og kunsten blev et afløb for banderelaterede individer, hvor voldelig konflikt blev afløst af kreativ konkurrence. Med et åndeligt værdifællesskab, defineret af The Universal Zulu Nation, blev udøvelsen af hiphoppens kreative elementer rap, DJ'ing, graffiti og breakdance en bevægelse, der ifølge kulturens egen mytologi startede som et kriminalpræventivt tiltag på gadeplan (Krogh & Pedersen, 2008, s. 9-10). Hiphoppen har altid positioneret sig som de marginaliseredes fællesskab i opposition til dominerende samfundsgrupper, og kulturen knytter sig til ideer om 'livet på randen' – socialt, etnisk, geografisk og i det urbane rum (Krogh & Pedersen, 2008, s. 10). Jeg vil i dette afsnit indtage en konstruktivistisk position i forhold til identitetsskabelse, og diskutere hvordan hiphopidentitet konstrueres og reproduceres i praksis.

Baldwin Van Gorp refererer til en forståelse af kultur som; *"an organized set of beliefs, codes, myths, stereotypes, values, norms, frames, and so forth that are shared in the collective memory of a group or society"* (Van Gorp, 2007, s. 62). Med andre ord bliver en kulturel identitet skabt i den artikulerede praksis, som finder sted inden for en gruppe. Identitet handler om vores selvforståelse, som formes i interaktion med andre. Den norske medieforsker Jostein Gripsrud forstår identitetsbegrebet i fire dimensioner; for det første handler det om at være "den samme" person på forskellige tidspunkter i livet. Derudover peger begrebet på en slags "autenticitet" – en sammenhæng mellem en persons ydre og indre. For det tredje er der et tilhørighedsaspekt – en oplevet samhørighed med ens sociale omgivelser og fysiske miljø. Til sidst dækker begrebet også over *forskelle*; det, man identificerer sig med, står i en modsætningsrelation til "de andre". Binære oppositioner er med til at oprette skellet mellem "os" og "dem" (Gripsrud, 2002, s. 33-34). Man kan sammenligne dette perspektiv med Laclaus definition af *diskursivitet* som *"det forhold, at sociale identiteter (objekter, subjekter, teknologier, problemer osv.) altid må optræde relationelt"* (Andersen, 1999, s. 89-90). Musiksociologen Simon Frith argumenterer for, at musik ikke er noget, som *reflekterer* en social gruppes identitet og værdier, men at den kreative praksis i sig selv er med til at producere identiteter (Frith, 1996, s. 111). Ifølge den anskuelse er *hiphop* en kulturel identitet, som kontinuerligt konstrueres i den æstetiske artikulation af en forståelse for individualitet og grupperelationer. På albummet *Nye Toner* adresserer den danske rapper Trepac en opløsning af værdifællesskabet i hiphop som følge af en stigende kommercialisering og popularisering af genren:

*Vi' ik' længere hemmelige, ikke længere nye og spændende
Vi' ik' længere ligeglade med at være kendte
Vi' ik' længere hitlisteresistente,
vi blæser ikke længere på prestigen eller pengene
Vi' ik' længere boom bap og antikommercielle
Vi' ik' længere de dér super smarte og specielle
Vi' ik' længere bare en undergrundsbevægelse
Vi' ik' længere fælles, vi' ik' længere Zulu Nation*

(*"Ik Længere"*, 2013)

Linjerne vidner om, at værdier ikke er indlejrede i kulturen eller musikken, men at de skabes i praksis. Nye tendenser, nye aktører og et nyt publikum har betydet en ny kommerciel praksis og ny selvforståelse (ikke længere "en undergrundsbevægelse") for nogle udøvere af genren. Dette speciale læner sig op ad Friths tilgang, der fjerner sig fra ideen om en kulturel essentialisme, og i stedet arbejder med begreber som identitet og kultur som noget, der konstrueres gennem kropsliggjorte handlinger og skabes kollektivt i oplevelsen af disse handlinger mellem afsender og modtager. Samme poststrukturalistiske tilgang til identitet findes hos queerfeministen Judith Butler, som mener, at man gennem *performance* af subversiv (køns)identitet kan være med til at omvælte normative identiteter (Butler, 1990). At jeg trækker tråde til queerfeminismen er blandt andet for at påpege den antiessentialistiske karakter ved værdifællesskabet i *hiphopkultur*. Hvor man i den amerikanske hiphopkultur endnu ser en udbredt homofobi og sexisme, konstruerer den danske hiphopundergrund sig i stigende grad som LGBT-venligt og pluralistisk. De kropsliggjorte handlinger har i min undersøgelse dels karakter af musikalsk performance og æstetisk respons på dette (optagede numre, live-udførelser, musiklytning/afspilning og deltagelse i koncerter) og dels i den diskursive artikulation af værdier og holdninger. Dermed er hiphopkultur og ideologier inden for kulturen noget, som *skabes* og kropsliggøres i udøvelsen af kulturen, og ikke noget som *repræsenteres* i en musikalsk optræden.

Som det også vil komme til syne senere i specialet, er vores oplevelse af identitet og oplevelse af affekt begge skabt i vores æstetiske brug af musik, og hvordan vi forstår os selv i forhold til den. At konstruktionen af identitet og en bestemt affektiv reaktion er forbundet med vores kropsliggjorte performance af æstetiske udtryk, peger musikforskerne Marie Thompson og Ian Biddle også på, når de redegør for, hvordan hitlistepop kan bruges til at mobilisere politisk modstand til demonstrationer.

Hitlisternes popmusik forstås normalt ikke som opposition til det etablerede. Denne slags musik er nærmere en "vare" i kulturindustrien, som ikke er grænseoverskridende, subkulturel eller radikal, men identificeres normalt som passiv, standardiseret og bekræftende af status-quo. Men brugen af musikken i et bestemt rum giver den en kapacitet til at transmittere en "energi" eller "aura" ved at lade stemninger, følelser og intensitet cirkulere og skabe en bestemt atmosfære (Thompson & Biddle, 2013, s. 4-5). Det peger på, at musikkens evne til at konstruere eller påvirke os som individer ikke er iboende karakterer i dens semantiske indhold, men at dette skabes i vores brug og kontekstualisering af musik, og vores måde at forholde os til den og omverdenen på.

Det individuelle i det kollektive – det kollektive i det individuelle
Både ved musikskabelse og musiklytning konstrueres en oplevelse. Og det er i *oplevelsen*, at Frith mener, menneskers identitet produceres ved at tillægge den æstetiske oplevelse mening og påtage sig en subjektiv og kollektiv identitet. Den æstetiske oplevelse er en måde at forstå sig selv og verden på (Frith, 1996, s. 109). Han ser identitet som en proces, ikke en ting – en blive, ikke en være. At opleve musik er en måde at opleve et *selv-i-proces* (Frith, 1996, s. 109). Vores identitetsskabelse i musikbrug er altså vores måde at forholde os til den æstetiske oplevelse. Hvad der eksisterer af enighed og værdier i hiphopkulturen, er dermed ikke som noget, der *udtrykkes* i gruppens kulturelle aktiviteter, men *hiphoppere* kan kun forstå sig selv som gruppe gennem kulturelle aktiviteter og æstetisk bedømmelse (Frith, 1996, s. 111). En musikalsk optræden er en måde at ritualisere en virkelighed, der eksisterer inden for den æstetiske praksis, og ikke en refleksion af en bagvedliggende virkelighed. Releasekoncerten for *Dagbog fra en flygtningelejr* blev afholdt på Christianias Jazzklub & Børneteater. Det åndelige og ideologiske fællesskab blandt deltagerne i arrangementet blev konstrueret i oplevelsen, hvor mange æstetiske og rituelle faktorer spillede ind; selve fremførelsen af albummet inviterede til en opmærksom og seriøs lytning af Ham Den Langes optræden; settingen på fristaden, hvor den daglige praksis i sig selv konstruerer et værdifællesskab, bidrog til den æstetiske oplevelse og den frie, tolerante kollektive selvforståelse; en genforening af Ham Den Lange og Kejser A i konstellationen Haven Morgan og i øvrigt fremførelser af flere populære numre fra Ham Den Langes bagkatalog skabte (for mit eget vedkommende og ifølge min oplevelse af stemningen i rummet) oplevelser af nostalgi, historie og respekt, ligesom det reproducerede den delte oplevelse af bløde værdier, følsomhed og kærlighed, da det sjældne og originale fænomen, fantasten Kasper Spez, kom på scenen som en overraskelse. Den fælles forståelse af respekt for Ham Den Langes engagement hang tykt i luften, og musikken var en måde at ritualisere og genfortælle historien om et kosmopolitisk og humanistisk værdifællesskab i hiphop.

Æstetik og kunstneridentitet som et narrativ

Og netop *historier* er konceptet for Friths tilgang til æstetisk bedømmelse af kunst. Han kritiserer et traditionelt skel mellem "performing arts" (musik, teater, dans), der opleves i tid, og "fine arts" (litteratur, malerier, skulpturer), der opleves i rum. Da han mener, at "performing arts" også kan analyseres for dets struktur (et manuskript, sangtekst eller koreografi), og at "fine arts" også kan studeres i en tidsdimension (som en proces og ud fra følelser og umiddelbare reaktioner) – og at en strukturalistisk tilgang især er problematisk at anvende på performing arts, fx at studere en komposition uden at berøre oplevelsen af musik – kan al æstetisk betydning studeres ud fra et koncept om *narrativ* (Frith, 1996, s. 116-117).

"Historien" i et stykke musik er en sammenfiltrering af æstetik og etik (Frith, 1996, s. 117). Hvis man skal sige, at et stykke kunst har noget med livet at gøre, skal det nødvendigvis fortælle et narrativ. "God" musik afhænger derfor af en slags retorisk sandhed og evnen til at overbevise lytteren om, at det, musikeren siger, er vigtigt (Frith, 1996, s. 117). Man kan med andre ord forbinde konceptet med den retoriske etos-appel, der lægger vægt på afsenderens troværdighed og autenticitet. Man skal derfor ikke forstå en musikalsk optræden som en repræsentation af værdier, men som en kropsliggørelse af dem (Frith, 1996, s. 117). Narrativet er klart på *Dagbog fra en flygtningelejr* – Ham Den Lange har set de frygtelige tilstande, desperationen og ulykkeligheden i flygtningelejrene med sine egne øjne. Albummet har en intenderet karakter af dokumentariske dagbogsnoter om observationer, oplevelser, følelser og refleksioner ved at opholde sig i lejrene. Det særlige ved albummet er den påståede *totale sandhedsværdi* i alle fortællingerne, som virker meget overbevisende. Thorbjørns mange opdateringer og billeder fra lejrene på Facebook under og efter hans forskellige ophold og hyppige engagerede involvering i politiske debattemner underbygger troværdigheden i hans æstetiske kropsliggørelse af disse værdier. Når man ser ham optræde med numrene, fortælle om dem eller blive interviewet om sit arbejde, er man ikke i tvivl om hans seriøsitet omkring emnet. Hans musikalske identitet og personlige identitet fremstår kohærente. Med andre ord – hans musikalske repræsentation *er* hans identitet. Ud fra forståelsen af identitet i fire dimensioner, peger alt på, at de humanistiske værdier og den politiske bevidsthed er identitetsbærende træk ved Thorbjørn; han er "den samme" på forskellige tidspunkter, på forskellige platforme og i forskellige kontekster. Denne dimension får også sin berettigelse ved det faktum, at han gennem det meste af sin musikkarriere har lavet sange med politisk indhold, der ofte har forholdt sig kritisk til kapitalisme og nationalisme. Han udviser også en autenticitet, en sammenhæng mellem sit indre og ydre i sin kropsliggørelse af værdier – man vil for eksempel ikke se ham fnise eller glide ud af "rollen", når han taler om flygtningesituationen. Alvorligheden spejles i hans ansigt. Netop ansigtet er også det primære og mest ekspressive sted for signalering af affekt, da udtryk og reaktioner i et ansigt kan forbindes med bestemte affektive tilstande (Thompson & Biddle, 2013, s. 8). Hans alvorlige udtryk i ansigtet, toneleje og øvrige fremtoning, vidner om sandheden i, at han

har set og oplevet nogle alvorlige ting. *Tilhørigheds-* og *forskels*aspekterne giver sig selv – de kan illustreres med linjer fra nummeret *Verden på flugt*, som udkom som en video på Facebook, da flygtningekrisen blussede op (og før *Dagbog fra en flygtningelejr*):

Kald mig naiv, kald mig drømmer, kald mig vanvittig

Kald mig landsforræder, tosse og halalhippie

De nævnte adjektiver og substantiver indgår i nationalistiske diskurser, som man særligt ser i diskussioner på internettet. I linjerne påtager han sig med stolthed prædikaterne, givet af modstandere i den diskursive kamp, hvor den ene side anklages for at være *xenofober*, *islamofober* og *racister*, og den anden for at være *naive*, *landsforrædere* og *pladderhumanister*. Ham Den Lange markerer med linjerne en identifikation ud fra et tilhørsforhold med "landsforræderne" og en forskel fra "racisterne". Samtidig er linjerne en metakommentar på de diskursive formationer i sig selv, og det fremstår tydeligt, at Thorbjørn ikke selv vil beskrive sig selv som "naiv", "vanvittig", "landsforræder" eller "tosse". Hans direkte henvendelse til modstanderne i passagen med opfordringen "kald mig", bærer den implicite betydning "bare kald mig disse ting, jeg er ligeglad og uenig med jeres mening".

Etik og identifikation

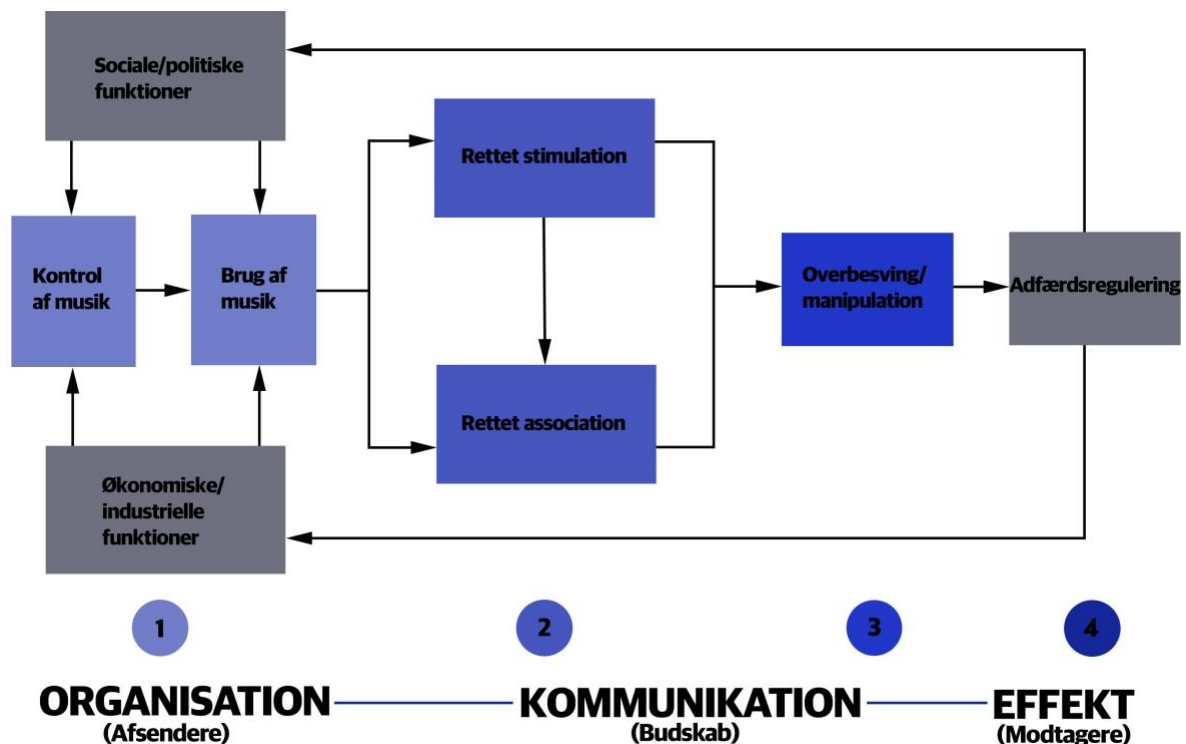
Vores oplevelse af musik, om det er som udøver eller lytter, giver os en måde at være i verden og få mening ud af det. Måden, hvorpå musik producerer identiteter, virker på den samme måde, uanset hvilken musiktype der er tale om. Dette illustrerer Frith ved at fremhæve to musikanmeldelser af henholdsvis en "lavkulturel" og en "højkulturel" kunstner. Pointen er, at selvom sproget og den genreadskilte opmærksomhed på forskellige kontekster er forskelligt i de to anmeldelser, er strukturen den samme. Distinktionen mellem "høj" og "lav" er derfor ikke forårsaget af forskellig smag, men forskellige aktiviteter og forskellige anvendelser af musik (Frith, 1996, s. 113). Begge anmeldelser bevæger sig fra at beskrive musikken til at beskrive lytterens respons på musikken for til sidst at forholde sig til forholdet mellem sandhed, følelse og identitet (Frith, 1996, s. 113). Begge anmeldelser starter med en distance til kunstneren, som beskrives som underlig eller særlig, men anmelderne ender i begge tilfælde med en forståelse for dem. Frith udleder ud fra det, at det indebærer en identifikation med musikken at sætte pris på det. Den æstetiske respons bliver i det lys implicit til en etisk enighed med kunstneren (Frith, 1996, s. 114). Som både Thompson & Biddle og Frith peger på, vedrører vores identifikation med musik ikke kunststykkets natur, men forskellige måder at opleve det på. Fraværet af "det absolutte" ved musikkens betydning som tekst understreges af Frith også ved at fremhæve citation i musik, eksempelvis når "lavkulturel" musik inddrager komponenter fra "højkulturelle" tekster, ligesom når pop art bruger

elementer fra massekulturen. Her er hiphop et godt eksempel, hvor brugen af samples til at lave scratches, cuts eller breakbeats retter opmærksomheden mod citation som *performance*. Nydelsen af montagekunsten ligger i selve sammenklipningen, og ikke så meget fortolkningsarbejdet af teksten, ligesom udøvelsen af det ikke skal forstås som produktion af ny tekst, men rettere nye måder at performe tekster og meningsskabelse (Frith, 1996, s. 115).

Hvordan kommunikerer musik?

Dagbog fra en flygtningelejr kan om noget siges at være et musikalsk værk med et konkret og bevidst budskab. Når jeg lytter til albummet, er jeg ikke i tvivl om, at fortællingerne og stemningen rører noget i mig. Velvidende om, at teksterne skildrer ægte oplevelser, og at personen bag har været dybt involveret og praktisk engageret i at hjælpe flygtninge i nød, er sangenes dokumentariske stil og gribende humanisme i stand til at ræsonnere med mig som lytter. Musikkens påvirkning kan komme til udtryk kropsligt og få hårene til at rejse sig på mine arme. Den kan få mig til at tænke og føle noget, belære mig, bevæge mig og flytte mig. Musik er i stand til at stimulere mennesker. Man oplever det overalt: på cafeer, i supermarkedet, i reklamer, i venteværelser. Alle disse steder bruges musik til at stimulere en bestemt stemning hos de mennesker, der hører det. Men hvilke kommunikative mekanismer finder sted ved brugen af musik? Hvilke intentioner har afsenderen, og hvilken effekt har kommunikationen på lytterens adfærd og den kultur eller sociale kontekst, musikken bruges inden for? Dette afsnit vil belyse disse spørgsmål med et analytisk afsæt i *Dagbog fra en flygtningelejr* som kommunikationskontekst.

Forsker i kognitiv neurovidenskab Steven Brown har udviklet en kommunikationsmodel, der illustrerer de sociale processer i produktionen og afkodningen af musikalsk kommunikation. Grundlæggende mener han, at *musik skal ses som et middel, der forstærker social kommunikation gennem association* (Brown, 2006, s. 8). Browns argumentation har særligt øje for *effekten* af musikalsk kommunikation hos modtageren, og han ser den kulturelle produktion af musik som et middel til adfærdsregulering. Adfærdsregulering er dermed det endelige potentielle udbytte af kommunikationen, hvilket er resultatet af processer, han ser som *overbevisning* eller *manipulation* af modtageren. Disse processer genereres i modtagerens reaktion på kommunikationen, som påvirkes i to processer, henholdsvis *stimulation* og *association*. Stimulation er i denne kontekst den affektive påvirkning, musikken pådrager lytteren, og association er, hvordan lytteren forbinder disse affektive indtryk til sociale forhold i verden (Brown, 2006, s. 8). Og det er, når modtageren skaber forbindelser til overordnede forhold som personlig overbevisning, holdninger og ideologier, at musikken er i stand til at fungere som et stærkt middel til overbevisning og manipulation.

The Social Enhancement Model of Music (Brown, 2006, s. 7)

Browns overordnede antagelse er, at musik kan regulere ophidselse, affekt og stemning hos modtageren. Musikken forstærker følelser. Derudover fungerer afkodningen af det kommunikative budskab gennem *association* til kulturelle objekter. Associationen kan, ifølge Brown, være en specifik forbindelse mellem musikalsk struktur og social betydning (Brown, 2006, s. 1). Modellen ser brug af musik i lyset af dets funktion i et "samfund" eller en "kultur". Der kan være tale om både større eller mindre kulturer (Brown, 2006, s. 8).

Social konformitet, sammenhold og koordinerede handlinger

Musik er med til at inddele folk i det brede samfund i mindre grupper, hvor musiksmag både er en årsag til dannelsen af gruppen og et kriterie for medlemskab af gruppen (Brown, 2006, s. 5). I subkulturer er musik derfor et redskab, der styrker gruppeidentitet. Inden for gruppen er musik med til at skabe adfærdsmæssig konformitet. Brown beskriver, at grupper udviser en form for rituel adfærd til musikbegivenheder, hvor deltagelsen i denne kulturelle kontekst kræver en konformitet til gruppens normer (Brown, 2006, s. 4). Musik er altså med til at homogenisere den sociale adfærd inden for en gruppe, hvilket reducerer adfærdsmæssige variationer i gruppen, samtidig med, at distinktionen til andre grupper intensiveres. Musikken markerer altså grænser og styrker den sociale identitet. Det skaber et "os" og "dem", hvilket både stabiliserer en intern harmoni, der tjener gruppens eget sammenhold og en facade af

gruppesolidaritet ved konflikt med andre grupper (Brown, 2006, s. 3-4). Budskabet i musikalsk kommunikation formidles inden for mange musiktraditioner både gennem lingvistiske elementer og musikalsk struktur, som forstærker og understøtter det lingvistiske budskab. Musikalske enheder som rytme, melodi og komposition gør teksten nemmere at huske. Musikken fungerer dermed som et tillæg til sproget, og på gruppeniveau kan den affektive påvirkning fra musik være med til at styrke gruppens værdier, dyder og normative adfærd (Brown, 2006, s. 4). Ikke mindst styrker den gruppens sammenhold, og dens evne til at synkronisere en bevægelse og øge en gruppes ophidselse kan bruges til at mobilisere koordinerede handlinger (Brown, 2006, s. 5). Browns perspektiv synes at tale ind i en forståelse af identitet, hvor individer gennem æstetisk deltagelse tilpasser og tilknytter sig en givet kulturel identitet, og er med til at homogenisere denne, hvor forrige afsnits udgangspunkt i blandt andre Frith peger på kultur som noget, der konstrueres, ændres og forstås gennem den æstetiske praksis. En af de grundlæggende spekulationer, der affødte min interesse for dette speciale, er, *hvem Dagbog fra en flygtningelejr* når ud til og har en effekt på, og hvilken effekt dette givetvis er. Min antagelse var, at majoriteten af Ham Den Langes publikum i forvejen har politiske standpunkter, der er tæt på rapperens egne. Jeg undrede mig derfor over, om albummet er i stand til at flytte nogle holdninger og bidrage til en reel social forandring. Han påpegede også over for mig, at albummet er en *hiphoppet undergrundsplade*, der ikke som sådan har opnået en bred modtagelse uden for hiphopfællesskabet (Bilag 2, linje 699-727). Én målbar social forskel, albummet skaber, er naturligvis de penge, albumsalget genererer til nødhjælp. I min første samtale med Thorbjørn fortalte han, at han modtog henvendelser fra folk, der gerne selv ville rejse ud og lave humanitært arbejde i flygtningelejre (Bilag 1). Dette vidner om en anden effekt, albummet kan have; det kan inspirere og motivere lyttere til selv at gøre en forskel. Dette intenderede budskab giver Thorbjørn direkte udtryk for i sidste linje på pladens første skæring efter introen:

*Det er så virkeligt at du først rigtigt fatter det hvis du ser det
Så kom herved og hjælp i stedet for din næste ferie*

("Endnu en båd fra Farmokonisi")

Som en afslutning på pladens åbningsnummer, er disse linjer med til at give lytteren en ide om, hvor Ham Den Lange vil hen med dette album. Han har pointeret over for mig, at hans rolle på albummet er *rendyrket journalistisk*. Han har altså bevidst undgået at skrive en plade, fyldt med personlige politiske synspunkter, men i stedet holdt teksterne så dokumentariske og beskrivende som muligt ud fra en opfattelse af, at folk ikke er bevidste om, at disse tilstande findes i Europa (Bilag 1). *"Det er så virkeligt, at du først rigtigt fatter det, hvis du ser det"* ("Endnu en båd fra farmakonisi") cementerer, hvorfor han har denne beskrivende

tilgang til værket. I sammenhæng med den sidste linje antyder den en intention om at åbne lytternes øjne for den sociale virkelighed, der udspiller sig i europæiske flygtningelejre med et ønske om at inspirere andre til at handle. Browns musikteori understøtter min oprindelige skepsis over for, om albummets budskab har en effekt på mennesker, der ikke i forvejen ligger værdimæssigt på linje med afsenderen. Ham Den Lange har selv givet udtryk for, at den store forandring må komme med en "åndelig revolution" (Bilag 1). Imidlertid lægger Browns teori ikke op til, at musik har evnen til at medføre ideologiske transformationer i kulturer, der ikke er en del af den givne musikkultur. Tværtimod bidrager musik til at homogenisere gruppeadfærd og forstærke forskellen og afstanden til andre grupper. Så frem for at bidrage til åndelig revolution i det brede samfund, er albummet nok snarere med til at synkronisere et sammenhold i dets egen subkultur og muliggøre koordinerede handlinger på gruppeniveau. Denne handlingskraft kunne mærkes på den danske hiphopkultur omkring albummets udgivelse. I sensommeren 2016 meldte det traditionsomspundne mesterskab i freestylrap, MC's Fight Night (hvilket Ham Den Lange var en af de centrale deltagere i under arrangementets storhedstid), ud, at arrangørerne trækker stikket på den årlige begivenhed. Lynhurtigt fik friske kræfter stablet den officielle afløser, DM i Freestyle Rap, på benene, som både i 2016 og 2017 donerede alt overskud fra arrangementet til 100procentnødhjælp, ligesom flere andre udgivelser og arrangementer i den danske hiphopundergrund har støttet organisationen.

Funktioner, kontrol af musik og brug af musik

I min redegørelse af, hvordan musik skaber og styrker gruppeidentiteter, har jeg allerede berørt, hvordan kommunikationens adfærdsregulerende effekt virker tilbage på "Sociale/politiske funktioner" ved at synkronisere koordinerede handlinger inden for en gruppe. Som Browns model viser, er brugen af musik også påvirket af disse funktioner, ligesom den også er påvirket af økonomiske/industrielle funktioner. Samfunds- og musikforskeren John Street pointerer, at populærmusik er en markering af samtiden, ikke blot ved at reflektere livet, men også selv bidrage til skabelsen af en vis orden og ved at efterstræbe bedre levevis (Street, 2001, s. 245). Populærmusikken bliver på den måde en slags socialhistorie og en erindringsskrift om det daværende samfund og folks historie, som samtidig også virker tilbage på de samfundsmæssige funktioner ved at sætte dem i orden (Street, 2001, s. 245). Hvis musik skal forstås som et produkt af dets politiske kontekst, er det ligeså vigtigt at betragte, hvordan den *former* samtiden, som hvordan den *reflekterer* den (Street, 2001, s. 246). Man kan således sige, at Ham Den Langes musik er formet af en politisk og social samtid, hvor krig, terror, økonomi og politik medfører situationer i verdenssamfundet, hvor mennesker sendes på flugt og fastholdes i flygtningelejre under dårlige forhold i håb om at krydse europæiske grænser og få asyl i et nordeuropæisk land. Samtidig er han med til at forme

en samtid, hvor blandt andet kosmopolitisme og nationalisme indgår som diskursive antagonistier i en kamp om hegemoni og politisk indflydelse.

"Brug" af musik refererer til den måde, musik er anvendt i samfundet (Brown, 2006, s. 10). Der kan her være tale om forskellige praksisser, hvor musik indgår, men den overordnede forskel på kommunikationssituationen består i, om der er tale om *direkte transmission* eller *indirekte transmission*, eller med andre ord; om der er tale om live-optrædener eller optaget musik, der transmitteres gennem højtalersystemer (Brown, 2006, s. 9). Den indirekte transmission kan være både privat eller offentlig, altså eksempelvis gennem radio, i kommercielle kontekster eller privat afspilning af musik. Hvor den direkte transmission er interaktiv, og har en tydelig afsender-modtager-relation, fungerer den indirekte transmission som regel som massekommunikation. Dens sociale funktion er derfor i flere tilfælde knyttet til det bredere samfund, frem for mindre subkulturer. Den anonyme massekultur, den indirekte transmission ofte henvender sig til, kan karakteriseres som ikke-traditionel, ikke-elitær, masseproduceret, populær, kommerciel og homogeniseret (Brown, 2006, s. 9). Hvad angår *Dagbog fra en flygtningelejr*, har jeg tidligere argumenteret for (underbygget af Thorbjørns egen refleksion), at den primært cirkulerer inden for en subkulturel hiphopkontekst. Set i lyset af forrige kapitels afsnit om kunstnerens tilstedeværelse på sociale medier, kan selv den indirekte transmission (i hvert fald i Ham Den Langes tilfælde) i min optik ses som interaktiv og subkulturel, da den deles og lyttes til inden for et netværk med kort afstand mellem kunstner og fans. Så vidt jeg er orienteret, har sangene ikke fået airplay på kommercielle radiokanaler, men man kan til gengæld sige, at musikudledningen henvender sig til massekulturen, når landsdækkende medier har bragt fokus på Ham Den Lange. Browns model regner ikke kun komponister og musikere som afsendere af kommunikationen, men også andre afsendere, der er med til at udlede musikken, eksempelvis arrangører af koncerter. "Brug" henviser altså til *situationen*, hvor musik anvendes, mens "funktion" drejer sig om *årsagen* til musikkens anvendelse og de bredere formål, den tjener (Brown, 2006, s. 10). De økonomiske/industrielle funktioner er mere styrende for den indirekte transmitterede musik i en bred kulturel kontekst. John Street påpeger, ligesom Brown, at de industrielle forhold spiller ind i, hvordan musikalsk kommunikation må forstås:

Even where artists claim to be expressing the authentic voice of "the street", this is more a matter of argument and credibility than actuality. It certainly cannot be treated as face value, because to do so would be to hear only the rhetoric of marketing departments and music journalists, and to ignore the interests of the institutions that mediate and manage the production of popular music (Street, 2001, s. 246).

Dagbog fra en flygtningelejr er selvsagt ikke drevet af industrielle funktioner, da pladens formål ikke er personlig profit, og den fysiske udgivelse udkom på nichemediet vinyl på det uafhængige pladeselskab Echo Out Cph. I mindre kulturer, hvor musikskabelse har en mere kollektiv karakter, er de primære funktioner af musikken religiøse/politiske (Brown, 2006, s. 12). Dette afskriver dog ikke i sig selv, at industrielle funktioner også virker på brugen af musik i subkulturer, og dette spiller også ind på udgivelsen af *Dagbog fra en flygtningelejr*. Den bruger nemlig den kommercielle logik ved musikudgivelse sammen med de sociale/politiske funktioner til at samle penge ind til 100procentnødhjælp og lade effekten af kommunikationen virke tilbage på både de sociale forhold og de "industrielle" forhold, vedrørende nødhjælpsorganisationen.

Som modellen viser, er brug af musik også påvirket af kontrol af musik. Der er her tale om *kontrol af brug*, hvilket primært drejer sig om regulering af facetter af musikbrug. "Kontrol" kan have at gøre med forhold som censur og propaganda, men også om at farve brugen af musik ved at favorisere bestemte komponenter ved en musikkultur. Brown opererer med tre overordnede former for kontrol: kontrol ved tradition, kontrol fra regeringen og kontrol fra industrien (Brown, 2006, s. 12). Den subkultur, som udspringer fra brugen af dansk undergrundshiphop, er hovedsageligt underlagt kontrol ved tradition. Hip-hop er en kultur, der har opnået stor popularitet og forgrenet sig i mange stilarter og genrer. Mens hip-hop er en af de mest kommercielle og modedikterede musikgenrer, er mange aktører på undergrundsscenen optagede af at fastholde kulturens ikke-kommercielle, progressive traditioner, hvor det særligt er den "ægte" hip-hop, der definerer kulturens brug af musik. Dette indgår i musikkens sociale funktioner med *identitetsskabelse* som primær funktion, hvor gruppesolidaritet styrkes ved at stille sig i opposition til andre grupper, navnlig mainstreamkultur. Omvendt er den indirekte transmitterede musik, som er henvendt til massekulturen, underlagt streng kontrol fra markeds kræfter, hvilket medfører skabelsen af "kulturindustrier" (Brown, 2006, s. 9).

Fra musikalsk betydning til musikalsk påvirkning

*They say music can alter moods and talk to you
Well can it load a gun up for you and cock it too?*

Ovenstående er et citat af superstjernen Eminem. På *Sing For The Moment* (2002) henvender han sig til kritikere og adresserer sit ansvar som idol, når hans musik påvirker unge, vrede lyttere. Linjerne indfanger på sin vis Browns teori om, at musik virker ved at være stemningsskabende og adfærdsregulerende. Den

stemningsskabende virkning ved musik sker i kommunikationsprocessens budskabsdel som "rettet stimulation". Ordet "rettet" (*directed*) indikerer en intention med kommunikationen ved afsenderens pragmatiske valg af musikalske elementer, der passer til det kommunikerede budskab (Brown, 2006, s. 17). De musikalske redskaber, der bruges til at kommunikere intenderede budskaber – de værende skalaer, melodier, rytmer, tempo, lydstyrke, registre osv. – kan enten være universelle eller kulturspecifikke (Brown, 2006, s. 17). Vi kender og registrerer alle sammen filmmusikkens indikationer på optrappende drama ("dam-dam-dam-daaaam"), romantik eller forløsning af filmens plot. Disse redskaber bruges til at skabe umiddelbare effekter hos modtageren, eksempelvis ophidselse eller opmærksomhed. De egenskaber ved musikken, der fremkalder disse specifikke reaktioner og følelser hos modtageren, er iboende musikalske mønstre, der ikke kræver megen mediering gennem lingvistiske eller "ekstramusikalske" budskaber (Brown, 2006, s. 17). Generering af budskaber i musik gennem stimulation sker gennem to forbundne elementer; *formulaic devices*, hvilket kan beskrives som mere eller mindre faste kompositoriske formularer (som det førnævnte "dam-dam-dam-daaaam") og *content matching*, der dækker over pragmatiske regler for at skabe meningsfulde betydninger, hvilket gør, at vi forbinder "dam-dam-dam-daaaam" med en dramatisk optrapning (Brown, 2006, s. 17). At en komponist har et intenderet stimulerende "budskab" med sin komposition, svarer til, når man er velovervejet i sit ordvalg og intonation i lingvistisk kommunikation. Det gør kommunikationen tydelig og lettere at fortolke korrekt, når lydene passer til budskabet (Brown, 2006, s. 18). Thorbjørn beskriver selv *Dagbog fra en flygtningelejr* som en *tung* plade (bilag 2, linje 702), hvilket jo selvfølgelig i høj grad knytter sig til fortællingen i teksterne. Albummet er tungt i sin helhed, forstået på den måde, at selvom de enkelte sange skildrer forskellige aspekter ved opholdet i flygtningelejrene, handler de stort set alle sammen om det samme; menneskelig nød. Der er derfor heller ikke en stor stemningsmæssig variation på instrumentalsiden, hvor alle beats er produceret af Architech, og har en gennemgående "tung" stemning. Hvert nummer har dog "sin egen" tunge stemning. På de enkelte sange er der kompositoriske enheder, der virker betydningsskabende inden for sangen. Man kan eksempelvis lytte til "Ingen nåde" og bemærke de varierende intensiteter mod slutningen af versene, hvor lilletrommerne kort forsvinder og de mere "aggressive" violinsamples træder ind i omkvædet, når der rappes "*stormen raser, og bølgerne viser ingen nåde*". "Efcaristo Leros" er også et interessant eksempel i forhold til den musikalske stemning. Musikken er meget melankolsk, og er præget af kirkeagtige korsamples, hvilket passer til tekstens bittersøde formidling af håb, overlevelse og taknemmelighed i refleksionen over sorg og elendighed, ligesom omkvædet her består af melankolsk skønsang på græsk. De sidste 50 sekunder af sangen er stemningen fuldstændig forandret, hvilket begynder med samples fra lejren, hvor folk synger og klapper muntert, og hvor musikken derefter har et højere tempo. Stemningsskiftet giver en slags "tilbage til virkeligheden"-effekt, og er det eneste sted på albummet, der ikke som sådan har den ellers "tunge"

stemning, men fremstår nærmere livlig. Jeg vil også fremhæve "Om natten i Athen", hvor det dog her særligt er musikaliteten i Ham Den Langes rap, som er betydningsbærende, når hans til tider syngende flow reflekterer den lille drengs legende adfærd, som beskrives i teksten.

Affektiv stimulation – og albummets egne udtryk for affekt

Brown flytter sig fra tidligere tilgange til analyse af musikalsk betydning, hvor det dominerende rammeværktøj traditionelt har været en musikalsk semiotik, der udspringer fra lingvistisk teori. Frem for at lægge vægt på tegn og sprog er Browns udgangspunkt at analysere musikalsk betydning, baseret på budskab og kommunikation (Brown, 2006, s. 14). Når vi forbinder musikalske strukturer med en bestemt semantisk betydning, kan musikken i den rette sociale kontekst fremkalde en specifik intenderet affektiv reaktion hos os. Dette afsnit vil behandle den dobbeltsidede karakter af affektiv stimulation på *Dagbog fra en flygtningelejr*. Albummet virker nemlig, som Brown anfører, ved at stimulere affektive reaktioner hos lytteren (og i en meget stærk grad vil jeg sige), men affekt har også en central position som formidlingsstrategi på albummet, da det mange steder beskriver affektive tilstande hos både Thorbjørn selv og de flygtninge, han har mødt i lejrene. Affekt er ikke følelser, men er forbundet med, og alligevel adskilt fra følelser. Det er en transformativ, kropslig reaktion på følelsesmæssige udsving (Thompson & Biddle, 2013, s. 6-7). Det er en midlertidig og andre gange mere vedholdende tilstand, såvel som det er en passage af kræfter og intensiteter (Thompson & Biddle, 2013, s. 6). Affekt er altså den proces og reaktion, der foregår imellem aktivitet og passivitet – det kropsligt forankrede mellemrum mellem indhold og effekt, som kan forekomme som pludselige, skarpe udsving, men også i almindelige hverdagsagtige møder (Thompson & Biddle, 2013, s. 6). Affekter er ikke private, indre reaktioner, men ydre, udtryksfulde reaktioner, som både kommunikerer offentligt udadtil og indadtil. Affektive reaktioner kan ses, når nogen smiler, græder, griner, rynker på næsen, snerrer eller på andre måder udtrykker sin affekt (Thompson & Biddle, 2013, s. 8). Som de nævnte reaktioner antyder, så er ansigtet det primære sted for signalering af affekt. Den kan både være flygtig, men også "sætte sig" og dannes i gentagende cyklusser. For så vidt et ansigtsudtryk hører til en affektiv tilstand, kan denne ekspressive signalering fremkalde empatiske affektive reaktioner hos andre – eksempelvis kan et spontant smil til en fremmed blive spejlet i, at de smiler tilbage. Vores smil kan samtidig fremkalde mere af samme affekt i vores egen krop og intensivere vores iboende affekter ved glæde (Thompson & Biddle, 2013, s. 8).

Hvad angår musik, er cirkulationen af affekter hos modtagerne ikke nødvendigvis knyttet til musikkens indhold, men kan fremkalde af en bestemt "energi" eller "aura", der opstår i brugen af musikken i et bestemt rum. På den måde kan musik eksempelvis, uanset dens semantiske indhold, bruges til at

mobilisere modstand og sammenhold ved demonstrationer, simpelthen ved at bruge musikken til at skabe en bestemt stemning og atmosfære, hvor cirkulationen af stemninger og intensiteter mobiliserer kroppe gennem affektiv transmission (Thompson & Biddle, 2013, s. 5). Musiksociolog Tia DeNora pointerer, at musik er en tilstand af affektiv erfaring, som virker i realtid, mens den høres, overhøres, produceres, huskes og forestilles (DeNora, *Music and Emotion in Real Time*, 2006, s. 19). DeNora påpeger i sit arbejde i øvrigt, hvordan detailhandlere bruger musikkens 'affektive dimensioner af agens' til bevidst at stimulere kunders købelyst i butikker, hvor hun forbinder impuls køb med reaktioner på stemninger og humør (DeNora, 2000, s. 138). Franske filosof Gilles Deleuze og psykiater og politisk aktivist Félix Guattari ser kunst som kemiske forbindelser af affekter, som er uafhængig af både afsender og modtager – musik er i den sammenhæng en kemisk forbindelse af soniske affekter, udgjort af harmonier (Thompson & Biddle, 2013, s. 9). I Browns kommunikationsmodel fokuserer "rettet stimulation" dog på en mere bevidst, kommunikativ intention fra afsenderens side. Man kan naturligvis ikke på forhånd vide, hvordan harmonier og "soniske affekter" i *Dagbog fra en flygtningelejr* virker på modtageren, men man kan antage, at Ham Den Lange og Architech har haft en intention om at bevæge lytteren og spejle de affektive tilstande, som musikken både formidler i forhold til sit objekt (flygtningenes og Thorbjørns egne påvirkninger) og de intensiteter og stemninger, musikken selv producerer. I min første samtale med ham, fortalte Thorbjørn også, at hensigten med albummet var at give folk den oplevelse, han havde i lejren, og påvirke dem på samme måde, som det har påvirket ham (Bilag 1). Albummets (i hans egne ord) "tunge" stil skaber en ligeledes "tung" atmosfære, når man lytter til det, som kan fremkalde bestemte reaktioner hos lytteren. Som jeg indledningsvist i dette hovedafsnit beskrev, kan dette hos mig komme til udtryk ved, at hårene på mine arme rejser sig, eller det kan føles som et sug i maven eller en kropslig transformation, når jeg går fra en måske opstemt til en nedtrykt eller eftertænksom tilstand. Ligesom Thompson & Biddle gjorde opmærksom på, at en empatisk affektiv transformation kan forekomme, når affekt kommunikerer og spejles i mødet mellem mennesker, oplever jeg, at selve forestillingen om de tilstande, der beskrives i sangenes tekster, kan fremkalde affektive reaktioner hos modtageren. Især på "Ingen Nåde" bliver affektive reaktioner beskrevet, eksempelvis i andet vers:

*Hun ville ønske, hun kunne lave alt om
hun har grædt ustandseligt, lige siden hun ankom
Ulykkelig, utrøstelig, der er sket noget frygteligt, rystende
hun tager sig til brystet*

Reaktionerne at *græde*, at *ryste* og at *tage sig til brystet* er altså udtryk for affektive tilstande af sorg og ulykke, ligesom han i tredje vers beskriver sine egne reaktioner, hvor han har "*en klump i halsen*" og hvor

han *"holder facaden udenpå / mens [han] smiler til en lille pige uden sko"*, som vidner om et forsøg på beherskelse af de kropslige transformationer, han oplever. Ham Den Langes kommunikation af affekt kan også undersøges i forhold til de videoer, han har lavet til sine rapnumre fra flygtningelejrene, hvor hans ansigtsudtryk kan spejle den tilstand, han befinder sig i, ligesom de billeder han har delt fra lejrene kan give et indtryk af, hvordan han oplever opholdet. I videoen til *"Verden på flugt"* kan man bemærke fraværet af affektiv kommunikation af hans egen kropslige erfaring, da han bærer en maske i videoen, og teksten primært bærer præg af rationel politisk argumentation og refleksion. At *Dagbog fra en flygtningelejr* forsøger at fremkalde empatiske reaktioner hos lytteren, udtrykkes også i den gentagende frase *"Tænk nu, hvis det var dig"* på *"Søvnløs i Polycastro"* (hvor titlens reference til søvnløshed også i sig selv henviser til kropslige reaktioner på hans oplevelser). På samme nummer fremkommer en anden kompositorisk enhed, der kan inddrage lytteren i oplevelsen i Idomeni, nemlig samplingen af flygtninge, der gentagende råber *"Open the border"* i omkvædet, som direkte transmitterer stemningen fra grænsebevogtningen gennem musikken. Om brugen af samples af reelle optagelser fra lejrene beskriver Thorbjørn, at de har *"taget noget forskelligt baggrundsstøj, ligesom for at tage folk så meget som muligt med derhen"* (Bilag 2, linje 490-491). Intentionen på albummet står derfor ganske klart som et forsøg på gennem Thorbjørns *"dagbog"* at give folk oplevelsen af at befinde sig i en flygtningelejr.

De sidste dele af Browns model, hvilke angår den rettede association og kommunikationens adfærdsregulerende effekter vil blive inddraget i næste kapitel, hvor jeg vil have fokus på den politiske handlekraft i kommunikation og æstetisk praksis.

”Min rolle er rendyrket journalistisk” – et blik på albummets journalistiske stiltræk

At Ham Den Lange ser sit album som en slags journalistik er ikke helt ved siden af, når man tager sangenes stil og formål i betragtning. Adspurgte om sin hensigt med Dagbog fra en flygtningelejr, svarer Thorbjørn:

At portrættere nogle af de problemer, der er for de her mennesker. Portrættere livet i lejrene, set med en almindelig vesterlændings briller. En ting er at sidde og have en mening, (...) – en anden ting er at stå og føle tingene. Og se dem. Så jeg vil gerne give folk en nøje beretning. Lidt som værende en menneskelig historie, hvor sådan ”prøv at høre, jeg presser ikke min mening om det her alt for langt ned over hovedet på dig, og jeg blander mig heller ikke i din mening, nu skal du bare høre historien om ham her drengen” eller ”nu skal jeg bare fortælle dig om, hvad det er for nogle ting, vi laver her i lejren”. Det har været at bringe fokus på de her ting. Det er så klart, at grunden til, at jeg synes, det er vigtigt at bringe fokus på de her ting, det er fordi, jeg synes, at de her mennesker bliver meget omtalt på en måde, hvor jeg synes, man har en tendens til at umenneskeliggøre dem. Hvor jeg synes, at (...) nogle af de ting, som jeg hørte dagligt i mediernes projektering om, hvordan tingene var, (...) ikke var rigtige. Hvor jeg følte, at jeg kunne være med til på en eller anden måde at nedbryde nogle fordomme og få nogle sandheder frem i lyset.” (Bilag 2, linje 586-599)

Som det første kan man bemærke, at hans kommunikation allerede fra starten er knyttet til journalistik, da hans behov for at udtrykke sig kommer fra en reaktion på den journalistiske formidling af flygtningesagen. Hans modspil til massemediernes umenneskeliggørelse af flygtninge er at lave sin egen portrættering af den *menneskelige historie*. Hvor massemediernes i mange tilfælde har berettet om flygtningesituationen med flygtningene som det politiske *objekt* – hvor mange krydser grænserne? Hvad er vores kapacitet til at hjælpe? Hvordan skal vi lovgive i forhold til dem? Hvilke problemer medfører flygtningestrømmen? – beretter Ham Den Lange om den politiske og humanitære situation med flygtningene som *subjekt* i historien – hvordan situationen opleves af *dem*. I ovenstående svar på hans hensigt med albummet, refererer han implicit til en række presseetiske principper, herunder principper om *sandhed* og *fairness*. I Pressenævnets vejledning om god presseskik fremhæves kravet om korrekt information eksplicit, mens fairness-princippet kommer til udtryk i punkter som ”Oplysninger, som kan være skadelige, krænkende eller virke agtelsesforringende for nogen, skal efterprøves i særlig grad, inden de bringes (...)” og ”Angreb og svar bør, hvor det er rimeligt, bringes i sammenhæng og på samme måde. Dette gælder i særlig grad krænkende eller skadelige udsagn” (Pressenævnet, 2018). Forskere i journalistik, Heidi Jønch-Clausen og Lise Lyngbye, refererer til definitioner af fairness som et begreb, der dækker over *neutralitet* og *balance*. En af de mere præcise definitioner, de henviser til, kommer fra de amerikanske forskere i medieetik, Jay Black,

Bob Steele og Ralph Barney: "[...] *fairness means pursuing the truth with both vigor and compassion, and reporting information without favoritism, self-interest or prejudice*" (Jønch-Clausen & Lyngbye, 2007).

Fairness-begrebet bliver ofte forbundet med begrebet "objektivitet", hvilket er en upræcis sammenligning. Objektivitet indgår ikke som et princip i Pressenævnets vejledning for god presseskik, og det er heller ikke muligt at opnå fuld objektivitet i journalistik, da der altid vil forekomme *vinkling* og *framing* af nyhedshistorier. Selvom *Dagbog fra en flygtningelejr* ofte er blevet omtalt som en fortælling af sandheden om forholdene i flygtningelejrene, antyder værket eller kunstneren ikke selv en fuldkommen objektivitet i fortællingen. At albummets titel karakteriserer værket som en "dagbog" implicerer allerede en subjektiv fortællervinkel, ligesom det med Ham Den Langes egne ord er "*set med en vesterlændings øjne*". Inden han rejste til Grækenland, udgav han sangene "Mæh siger det lille lam" og "Verden på flugt", der begge i videobeskrivelserne blev karakteriseret som en slags "debatindlæg". Hans politiske musik har altså siden dengang relateret sig til journalistik. Hvor karakteriseringen af de to sidstnævnte sange drager paralleller til opinionsstof, bærer *Dagbog fra en flygtningelejr* stiltræk fra *new journalism*-bølgen og genrer som reportagen og feature-artiklen. Grunden til, at jeg finder det relevant at lave en stilmæssig kobling til journalistiske genrer (og ikke taler om eksempelvis musikgenrer eller lyrikgenrer), er fordi, koblingen virker oplagt i lyset af albummets koncept og intention om oplysning og formidling af virkeligheden.

New journalism er en litterært eksperimenterende journalistisk stil. Der er ikke tale om en genre, men en bølge eller bevægelse med udspring i 1960'erne, hvor skribenter ikke længere fandt den 'objektive' journalistiske metode tilstrækkelig, men begyndte at blande fakta og fiktion (Jørgensen J. C., 2007, s. 26). Litteraturforsker John Chr. Jørgensen peger på, at forskellige journalistiske stilarter knytter sig til forskellige journalistiske funktioner; den *nyhedsmeddelende journalistik* har til hensigt at informere, den *fortællende journalistik* skal underholde læseren og den *argumenterende journalistik* skal overbevise læseren (Jørgensen J. C., 2007, s. 10). Man kan overordnet sige, at *Dagbog fra en flygtningelejr* har karakter af fortællende journalistik, hvilket også flugter med en generel opfattelse af musik som underholdning. Det rummer samtidig også journalistikkens andre funktioner, da det ønsker at informere om tilstandene i flygtningelejrene og argumentere for en menneskelig tilgang til flygtningepolitik. Hvis man skal sammenligne Ham Den Langes "journalistik" med den strategiske politiske mediekommunikation, kan man se hans måde at berette om flygtningenes perspektiv som en slags *priming*, der søger at sætte præmissen for den menneskelige vinkel til flygtningepolitik. *New journalism* ses ofte udfoldet i den genre, der kaldes *featuren* (Jørgensen J. C., 2007, s. 9). *Featuren* sætter fokus på særprægede træk og den gode fortælling, hvor der er fokus på situationen (reportagerne) eller personen (portrætterne) (Pedersen, 2005, s. 12). *Featuren* kan være tæt knyttet til fortælleren og dennes oplevelser eller verdenssyn, og den kaldes derfor

nogle gange for oplevelsesjournalistik. Fortællingerne er ofte 'human interest stories', oftest fra en bestemt fortællervinkel, og ses derfor som "bløde nyheder". Featuren kan handle om stort set alt og er ikke døgnaktuel (Pedersen, 2005, s. 13). Den almindelige reportage derimod knytter sig til en begivenhed og nyhed, og den er derfor som regel kronologisk (Pedersen, 2005, s. 12). Det er altså en beskrivende genre, der beretter om et begivenhedsforløb. Jeg ser træk fra begge genrer på *Dagbog fra en flygtningelejr*. "Om natten i Athen" kunne eksempelvis godt have træk fra featuren, da sangens stil og fortælling skildrer barneleg. "Ingen nåde" er ligeledes fortællinger, der sætter sig i andre menneskers sted. Overordnet vil jeg dog sige, at reportagegenren er den mest gennemgående, da albummets formål er at berette om den historisk og geografisk lokaliserede flygtningekrise, som den udspiller sig i den konkrete situation.

En anden vinkel til at betragte den journalistiske karakter i Ham Den Langes kommunikation, som jeg kun kort vil opridse, kan være at undersøge, hvordan hans private "journalistiske" praksis uden for de traditionelle nyhedsmedier kan ses som *borgerjournalistik*. Borgerjournalistik knytter sig i høj grad til, hvordan sociale netværk på internettet har omstruktureret de almindelige antagelser om borgerlig deltagelse (Allan, 2013, s. 129). Med nye teknologier og platforme såsom blogs, vlogs, podcasts osv. har almindelige borgere formået at opbygge deres egne netværksbaserede fællesskaber, med hvilke de kan udfordre de institutionelle magtrelationer inden for netværkssamfundet (Allan, 2013, s. 123). Man kan eksempelvis nævne det venstreradikale medie Redox eller det højreradikale medie Uriasposten som eksempler på civil mobilisering og politisk deltagelse i den borgerlige offentlighed. Sociale medier som Facebook spiller en stor rolle i mobiliseringen af protest og samarbejde i realtid, og elementer som hashtags bruges i stigende grad af civile til at rapportere og engagere sig i, hvad der foregår ude i verden (Allan, 2013, s. 131-132). Hvordan Ham Den Lange har mobiliseret sit netværk i en form for politisk aktivisme er ligeledes værd at betragte – uden hans sociale netværk havde hans mulighedsbetingelser været væsentligt mindre. Borgerjournalistik-vinklen er et spændende og relevant perspektiv, som kunne udgøre et langt redegørende kapitel og analysegrundlag i sig selv, men af hensyn til plads og fokus på det musikalske, vil jeg undlade at grave meget dybere i journalistrollen

Del III: Kommunikation og politisk handling

(Foto: Privat)

I den sidste analysedel vil jeg undersøge, hvordan man kan betegne musikalsk kommunikation som politisk deltagelse, hvilken form for deltagelse der er tale om, og hvor langt den strækker sig. Dette vil føre mig til den endelige konklusion på, hvordan Ham Den Langes kommunikation virker.

Politisering af musik og musiks relation til politiske bevægelser

Musik har siden rock & roll's begyndelse været udsat for politisering fra flere sider. Om det har været religiøse, konservative eller politisk radikale kræfter, bekymrede forældre eller offentlige debattører, har spørgsmålet om populærmusikkens indflydelse på lytternes holdninger og adfærd været oppe at vende flere gange (Street, 2001, s. 243). I Danmark er hiphop gennem tiden heller ikke blevet fritaget for diskussion om samfundsmæssige konsekvenser. I november og december 1993 blev to separate knivdrab med unge ofre og gerningsmænd døbt "hiphop-mordene" i landets medier, primært fordi de involverede bar kasketter (Skyum-Nielsen, 2004). Den danske hiphopscene reagerede stærkt på mediernes forbindelse mellem hiphopkulturen og vold, hvilket blandt andet udmøntede sig i "Stop Volden"-bevægelsen og CD'en af samme navn, hvor nummeret "Træt Af Pis" med Den Gale Pose, Tue Track og Jazzy H direkte adresserer journalister, der kæder de omtalte knivdrab sammen med hiphopkulturen. I 2004, hvor rapmusikkens popularitet og kommercielle succes hos massepublikummet var på sit noget nær højeste, meldte forfatteren Hanne-Vibeke Holst sig på banen, og langede særligt ud efter tre af tidens største kunstnere på hiphopscenen, Niarn, L.O.C og Jokeren, for at være sexistiske og medskyldige i et stigende antal voldtægtssager (Holst, 2004). Kritikere af populærmusikkens konsekvenser har formået at gøre musik til en politisk problemstilling og tilskrive den et potentiale til at skade og forstyrre den etablerede orden (Street, 2001, s. 244).

Det intenderede politiske aspekt af musik, eller den politiske intention fra musikernes egen side, er dog vanskeligere at forbinde med konkrete konsekvenser og politiske handlinger i massesamfundet ifølge socialforsker John Street. I 1960'erne indgik en revolutionær retorik i den musikalske semantik hos mange kunstnere og musikkulturer, men Street påpeger, at revolutionen blev oplevet som en kollektiv drøm, og ikke som politiske programmer med tanke på at føre dem ud i livet; revolutionen udfoldede sig mere i æstetik end i ideologisk kamp, og den revolutionære politik blev udlevet *inden for* den industri, der producerede den (Street, 2001, s. 244). Musikkens kommercielle succes har stor betydning for dens samfundsmæssige virkninger og modstanderes interesse for dens konsekvenser. På samme måde mener Street også, at politisk musik virker bedst ved at forsøge at kombinere kommercielle logikker med romantiserede idealer (Street, 2001, s. 244). Den kommercielle betydning for musikkens politiske virkninger må også tænkes at være årsagen til, at Hanne-Vibeke Holst specifikt så sig sur på tidens mest succesfulde rappere i Danmark. Sexistisk indhold var ikke et nyt fænomen i hiphop dengang, men de konkrete rappere blev grundet deres popularitet forbundet med samfundsmæssige konsekvenser i en forstærket voldtægtskultur.

I dansk hiphopsammenhæng ser man også en sammenfiltrering af musik og politisk bevægelse. Foruden at musikken er med til at styrke og reproducere en kollektiv selvforståelse som politisk subkultur med stadigt flere rappers artikulation af venstreorienterede positioner, indgår hiphops scenen også i institutionaliserede politiske rammer. Da rapperen Fabeldyret stillede op til kommunalvalget i Københavns Kommune i 2017, kunne han findes på stemmesedlen under partibogstavet Z for sit enmandsparti "Fabeldyret – Livstidspræsident". Selvom opstillingen var et gennemført PR-stunt for hans politisk tematiserede albumudgivelse af samme navn, indgik han nu i en institutionaliseret politisk sammenhæng på lige fod med de etablerede partier, og havde en principiel mulighed for at blive valg ind i Københavns Borgerrepræsentation. Det var han selvfølgelig langt fra at blive, og dette er også et udestående enkelt eksempel på, at hiphop indgår direkte i politiske bestyrelser. Hvor dansk hiphop til gengæld hyppigt indgår i institutionaliseret politisk sammenhæng, er omkring socialpolitiske projekter. Der findes et væld af integrationsprojekter og tilbud for marginaliserede unge, hvor de kan dyrke hiphop som en platform for dialog og deltagelse i samfundet, flere af hvilke både Fabeldyret og Ham Den Lange har været en del af som rapundervisere. Organisationen RAPOLITICS organiserer blandt andet rap-workshops på skoler for at fordre demokratisk deltagelse hos unge gennem kreative udtryk, og den driver ligeledes projektet RAP!:STAN, som henvender sig til flygtninge og asylansøgere. Musikantropolog Kristine Ringsager pointerer, at *rapscenen* dermed ikke kun forstås som en del af musikindustrien, men også strækker sig ud over denne:

(...) den medborgerskabsorienterede sektor, der bl.a. ved økonomisk at støtte etableringen af lokale studier og projektforsøg, som har til formål at engagere marginaliserede unge i produktionen af rap og som beskæftiger mange ældre rappere, er af væsentlig betydning for udformningen af denne rapscene. I den forstand spænder denne scene ikke alene over den kommercielle musikbranche (og dens undergrund), men bevæger sig samtidig langt ind i det medborgerskabs- og integrationspolitiske område. (Ringsager, s. 14)

Det er efterhånden længe siden, dansk hiphop som genre sidst er blevet politiseret udefra af kritiske debattører, der ønsker at forbinde den med sexismen eller vold. Med de mange politiske initiativer indefra cementerer scenen i stedet sig selv som en positiv mulighed for demokratisk deltagelse og politisk udtryk i form af *raptivism* og kommunalt støttede socialpolitiske projekter. Et af disse projekter blev dog genstand for politisk indgriben, da en århusiansk rapskole blev lukket, fordi en 11-årig dreng antydede voldelige fantasier mod Dansk Folkepartis daværende europaparlamentsmedlem Morten Messersmidt¹⁰. Den politiske handlekraft er nærmest selvskrevet, når man snakker om raptivism i en institutionaliseret

¹⁰ <https://stiften.dk/aarhus/Rapper-beklager-baade-tekst-og-misforstaaelser/artikel/37425>

kontekst inden for socialpolitiske projekter. I det sidste afsnit vil jeg dog behandle, hvordan musikalsk kommunikation og æstetisk praksis i sig selv kan anskues som politisk deltagelse.

Æstetisk kommunikation eller politisk deltagelse?

Ikke Alene - (Clara Sofie, Pede B, Pato, Mund de Carlo, Ham Den Lange, Lior, Vigsø, Al Agami)

I efteråret 2015, hvor flygtningekrisen og fremmedebatten dominerede den politiske debat, udkom nummeret "Ikke Alene" i et samarbejde mellem den frivillige organisation SOS mod Racisme og en række danske rappere og musikere, heriblandt Ham Den Lange. En måneds tid inden nummerets udgivelse, afholdt SOS Mod Racisme støttearrangementet "Rap mod Racisme". Organisationen skriver i beskrivelsen til sangen på YouTube:

Via rappens unikke talerør tror vi på, at vi kan fange opmærksomhed fra alle generationer. Vi tror på, at vi med musik og billeder kan formidle budskabet om at bekæmpe diskrimination, fremmedhad og racisme og om at kæmpe for lige ret, lige værd og venskab mellem folk.

(SOS mod Racisme¹¹)

¹¹ <https://www.youtube.com/watch?v=AczUtMJ31-c>

Denne beskrivelse antyder musikkens funktion som et kommunikationsmiddel – noget der formidler et budskab. Beskrivelsen rummer samtidig en antagelse af musikalsk kommunikation som værende envejskommunikation. De engelske socialforskere John Street, Seth Hague og Heather Savigny forsøger i et casestudie af velgørenhedskoncerterne Rock Against Racism og Live 8 at argumentere for en stærk forbindelse mellem musik og politisk deltagelse. Deres antagelser beviser ikke som sådan, at musik spiller en observerbar og uafhængig rolle for politisk deltagelse, men at visse mekanismer og praksisser kan forbindes i musik og politik (Street, Hague, & Savigny, 2007, s. 15). For det første gør Street et al. op med tidligere studier af forbindelsen mellem musik og politisk deltagelse, hvor musik reduceres til et funktionelt kommunikationsmiddel, der formidler og reproducerer allerede eksisterende værdier i den politiske kontekst (Street, Hague, & Savigny, 2007, s. 6). I stedet for at betragte musik som illustrativ i den politiske sag, ønsker de at pege på en stærkere forbindelse, hvor musik er konstituerende for politisk handling (Street, Hague, & Savigny, 2007, s. 7).

Et udgangspunkt for den diskussion, Street et al. rejser, er at trække på forståelser for, hvad politisk deltagelse indebærer. De refererer til undersøgelser af blandt andre den engelske samfundsforsker Geraint Parry (1992), der laver en sondring mellem tre forskellige "impulser" for politisk deltagelse; instrumentaliseret, kommunitaristisk og ekspressiv deltagelse (Street, Hague, & Savigny, 2007, s. 2). For den instrumentaliserede deltagelse gælder det, at den politiske deltagelse har til hensigt at fremme eller beskytte politiske mål (Litva, et al., 2002, s. 1826). Dagbog fra en flygtningelejr har en konkret instrumentaliseret funktion, da køb af albummet i sig selv er en handling, der er med til at fremme det specifikke mål at dække basale behov hos flygtninge via økonomisk støtte gennem 100procentnødhjælp. På samme måde kan enhver deltagelse i arrangementer og køb af musikudgivelser, der støtter organisationen, ses som en instrumentalisering for opnåelse af bestemte politiske mål. Den kommunitaristiske deltagelse refererer til de fælles interesser for et bestemt fællesskab (Litva, et al., 2002, s. 1826). Kommunitarisme er en politisk filosofi, der sætter fællesskabet over individet, staten eller nationen. Denne impuls findes også i Ham Den Langes musikalske aktivisme til støtte for mennesker på flugt i Europa. Den sidste impuls udgør diskussionen om, hvorvidt musik kan konstituere politisk deltagelse, nemlig den ekspressive impuls. Parry et al. definerer politisk deltagelse som at "*tage del i processerne for formulering, overlevering og gennemførelse af offentlige politikker*" (Street, Hague, & Savigny, 2007, s. 3). Den ekspressive deltagelse er en impuls for deltagelse, der kommer fra et ønske om at udtrykke personlige holdninger og ståsteder vedrørende et bestemt emne. Denne kategori kan musikalske politiske udtryk placeres under, og kan som sådan både omfatte Ham Den Langes kanalisering af politisk musik, såvel som det kan omfatte publikums deltagelse i hans koncerter og lytning og deling af hans musik, hvis man vel at mærke tager den position,

der diskuteres af Street et al. For Parry et al. indebærer definitionen af politisk deltagelse en form for *handling*, og derfor er de mest symbolske aktiviteter, såsom at deltage i en støttekoncert eller blot give udtryk for politisk interesse privat, ekskluderet (Street, Hague, & Savigny, 2007, s. 3).

Street et al. indtager en mere diskursiv position. De trækker på en læsning af den tyske sociolog Jürgen Habermas' begreb om *offentlig sfære*. Habermas definerer sit begreb på følgende måde:

By "the public sphere" we mean first of all a realm of our social life in which something approaching public opinion can be formed. Access is guaranteed to all citizens. A portion of the public sphere comes into being in every conversation in which private individuals assemble to form a public body. (...) In a large public body this kind of communication requires specific means for transmitting information and influencing those who receive it. Today newspapers and magazines, radio and television are the media of the public sphere

(Habermas, 1964, s. 49).

Siden Habermas' tekst er digitale medier og sociale netværkstjenester selvfølgelig blevet et nyt relevant samlingspunkt for den borgerlige offentlighed, hvor offentlig mening kan dannes. At trække på Habermas i diskussionen om politisk deltagelse betyder, at *tale* kan ses som et medie for politisk deltagelse. Dermed bliver debatter og diskussioner også involveret i forståelsen af deltagelse, og de ekspressive impulser i Ham Den Langes behov for at ytre sine politiske holdninger på Facebook kan ses som deltagende handlinger i den politiske arena. Fokus i offentlighedsbegrebet hos Habermas er ikke så meget på indholdet i de specifikke diskurser, der cirkulerer i den offentlige sfære, som det er på de institutioner og forhold, som faciliterer den borgerlige offentlighed (Street, Hague, & Savigny, 2007, s. 4). Af institutioner, der opretholder den politiske modoffentlighed, Ham Den Lange deltager i, kan blandt andet nævnes de, som står på albumets omslag, nemlig musikselskaberne Echo Out Cph. og Beatdown (samt Run For Cover, som sælger pladen) og organisationerne 100procentnødhjælp og RAPOLITICS. Andre kan være Christianias Jazzklub & Børneteater, som var rammerne for releasekoncerten for albummet eller Venligboerne, repræsenteret gennem venligboeren Anne-Lise Marstrand Jørgensen, der har indtalt introduktionerne "Ankomsten" og "Grænsen" på henholdsvis albumets A- og B-side. Derudover bliver denne offentlighed også institutionaliseret gennem øvrige musikbegivenheder og musikudgivelser, der støtter 100procentnødhjælp og medier, demonstrationer og begivenheder, der ellers fungerer som kanaler for Ham Den Langes ytringer. Der er tale om en *politisk offentlig sfære*, når den offentlige diskussion relaterer sig til statens aktiviteter, men Habermas understreger, at staten ikke er en del af den offentlige sfære – det er derimod rettere to sfærer, der konfronterer hinanden som oppositioner (Habermas, 1964, s. 49). For at

vende tilbage til støttesangen "Ikke Alene", kan denne ses som en del af en offentlighed, institutionaliseret af SOS mod Racisme, og som via Uffe Elbæks deltagelse i videoen direkte konfronterer og ligefrem inddrager den parlamentariske statslige sfære.

Den diskursive forbindelse mellem musik og ekspressiv politisk deltagelse flugter med antagelserne i dette speciales generelle socialkonstruktivistiske linje, hvor jeg i øvrigt argumenterer for æstetiske artikulationers betydningsbærende karakter for kollektive og individuelle selvforståelser. Som Simon Frith peger på, kan æstetisk bedømmelse (og det at "kunne lide" noget musik) ses som en etisk identifikation med kunstneren (jf. afsnit om konstruktion af identitet), og således vil jeg argumentere for, at den æstetiske oplevelse (og dermed oplevelsen af "sig selv" og sin selvforståelse i det kollektive) er en institutionalisering af en borgerlig offentlighed, hvor politisk deltagelse konstitueres i cirkulationen af diskurser. Street et al. henviser til, at den offentlige sfære i Habermas' forståelse heller ikke kun er konstitueret af debatter og diskussioner, men også involverer musik, kunst og litteratur (Street, Hague, & Savigny, 2007, s. 4). De refererer desuden til den amerikanske socialforsker Michael Warner, der som en udvidelse af Habermas' offentlighedsbegreb argumenterer for, at "modoffentligheder" skal forstås gennem populærkultur, som giver dem deres form (Street, Hague, & Savigny, 2007, s. 4). Som jeg forsøgte at vise i forrige kapitels analyse og diskussion af konstruktionen af en politisk subkultur, er den æstetiske praksis i undergrundshipop med til at konstruere kulturens fællesskab som en modkultur til det etablerede. På samme måde som den kommercielle populærkultur kan argumenteres for at være konstituerende for undergrundshipop som modkultur, kan man også anskue dominerende offentlige diskurser som værende konstituerende for Ham Den Langes moddiskurs:

Så sad jeg sammen med min dame og så et program i fjernsynet, hvor de sendte fra Lesbos, og hvor der var en dame, som sad med noget hvidvin og "det var bare frygteligt, så væltede det ind med flygtninge på stranden". Og så sad vi sådan lidt og tænkte, at det var underligt, at det var vinklen, at hun fik ødelagt sin ferie. (Bilag 2, linje 8-12)

Som han både gav udtryk for i mit første og andet interview med ham, blev Ham Den Langes behov for politisk deltagelse for alvor tændt som en reaktion på den, for ham, forvrængede problematisering af flygtningespørgsmålet, der blev fremstillet i medierne. Som det nok står klart, er hans deltagelse, til trods for at den er en reaktion på en diskursiv praksis, langt fra kun forankret i en ekspressiv, diskursiv deltagelse, men er også *instrumentaliseret* i organiseringen af praktisk frivilligt arbejde og *kommunitaristiske* interesser. Den ekspressive deltagelse, primært forankret i Ham Den Langes politiske ytringer på Facebook og i hans musik, er selvfølgelig den deltagelsesform, der i kraft af min interesse for

kommunikationsprocesserne i hans engagement, er det primære grundlag for analysen og den centrale genstand for diskussion i dette afsnit.

Man kan jf. Street et al. betragte den politiske deltagelse i Ham Den Langes musik fra to vinkler; den ene er, hvordan hans sange er et blik ind i hans egen politiske bevidsthed (Street, Hague, & Savigny, 2007, s. 5). *Dagbog fra en flygtningelejr* formidler hans personlige kosmopolitiske kamp for mere rummelighed over for fremmede kulturer, for at give en hånds-rækning til nødstedte mennesker og for at åbne grænserne for og dele vores ressourcer med mennesker, der mangler et nyt hjem. Man kan her kigge nærmere på hans tekster for at undersøge, hvordan de associerer sig med politiske sager og bevægelser (Street, Hague, & Savigny, 2007, s. 5). De nævnte idealistiske kampe er simple at spore, da hele albummets koncept er at formidle hans oplevelser og erfaringer fra hans konkrete engagement i disse kampe. Den politiske kamp stikker dog dybere end blot nødhjælp og asyl. Faktisk giver Ham Den Lange flere gange udtryk for, at nødhjælp blot er '*damage control*', og at de store forandringer må komme med en '*åndelig revolution*' (Bilag 1). Man kan altså udlede, at han ser et problem i den brede folkementaltet, og at man kun gør en rigtig vedvarende forskel for flygtninge ved en ændring i *åndeligheden* hos den generelle befolkning og beslutningstagerne. Jeg ser en sammenhæng i hans position i forhold til problemet i danskernes åndelighed, og hvordan han ser den komme til udtryk diskursivt i eksempelvis mediernes dækning af, hvordan flygtninge ødelægger ferien for turister på Lesbos. Man kan fornemme ham tale til folks åndelige indstilling i sin musik med linjer som "*Tænk nu, hvis det var dig*" (*Søvnløs i Polycastro*) eller "*Vi er alle sammen bare mennesker*" (*Strandet i Thessaloniki*). Den første af linjerne taler til lytterens medmenneskelighed og eftersøger mere empati, mens den anden (og som sådan også den første) kan ses som et udtryk for kosmopolitisme; en læsning af linjen kan være, at alle menneskers liv er lige meget værd, uanset hvor man er født. Samme åndelige indstilling kan spores i *Endeløse madkøer*:

*Stakkels mennesker - født det forkerte sted
med det forkerte pas i den forkerte tid
hvor en forkert krig bliver kæmpet, når forkerte mænd
tager forkerte beslutninger for at tjene penge*

Slutningen på denne passage fører mig hen til hans teksters association med en anden politisk kamp, der fylder rigtig meget i Ham Den Langes politiske deltagelse, nemlig de storpolitiske perspektiver. Hans opfattelse af de storpolitiske forhold virker også til at have betydning for hans opfattelse af folkementalteten og behovet for den åndelige revolution:

*Det er ikke et problem, der bare løser sig, det ryster mig,
hvor få der indser, at det er Vestens krige, de flygter fra*

(Efcaristo Leros)

Det er et gennemgående udtryk for hans politiske kamp, at han ser et problem i befolkningens ignorance over for Vestens ansvar for krige i Mellemøsten. Sangen *Mæh siger det lille lam*, som blev udgivet som et musikalsk "debatindlæg" i 2015, inden han begyndte at engagere sig praktisk i europæiske flygtningelejre, adresserer befolkningens ignorance over for konsekvenserne af verdenspolitiske handlinger. Jeg bad ham om at reflektere over nummeret i mit andet interview med ham:

Jeg så en fastlåsthed. Og jeg så, at folk var beskæftigede af nogle andre ting end det, som måske egentlig var det vigtigste. Og måske vidste de ikke, hvad de skulle gøre ved det. Måske vidste de ikke, og gik rundt og var sådan "neej, kage", eller sådan. Så handler det bare om nogle af de forskellige dynamikker og mekanismer i verdensmagts struktur, som er med til at påvirke mennesker. Måske også mere end mennesker er klar over, og hvor folk tror, at de er mere selvstændige, end de egentlig er. Eller vi er mere selvstændige, end vi egentlig er. (Bilag 2, linje 405-410)

Han uddyber derefter, hvad titlen refererer til:

Det kan jo også være mig selv. [Det er jo bare som om], man har besluttet "nu går vi alle sammen den her vej, selvom vi ved, det er forkert". Det handler bare om at producere ting og så ser vi gennem fingre med alle mulige forskellige ting. Også i forhold til demokratiet og hvordan alle de ting som vi hænger vores hat på, er influeret af kapitalisme til et punkt, hvor man kan få lyst til at sige "jamen det er umuligt at rede ud igen". (Bilag 2, linje 411-416)

Analogien i det "lille lam" henviser altså til en befolkning (inklusive ham selv), som ukritisk lader sig styre af nogle *dynamikker og mekanismer i verdensmagts struktur*. Det er hans opfattelse, at både forholdene herhjemme og ude i verden er konsekvenser af en kapitalistisk dagsorden. Samme opfattelse af verdensmagts kapitalistiske strukturer giver han udtryk for, når han forbinder krigen i Syrien og flygtningesituationen med økonomiske interesser i krigsførelse (eks. linjen "*Det handler ikke om religion, det her spil er om penge*" fra "*Strandet i Thessaloniki*"). Han uddyber:

(...) hvis der er vestlig interesse i noget i Iran eller Syrien eller Afghanistan for eksempel, så kan der jo godt være forskellige økonomiske interesser i den måde, man portrætterer folk på. Irakkrigen handlede jo ikke om masseødelæggelsesvåben, den handlede om olie. Og hvis folk havde et billede, som de burde have af folk i Syrien eller Afghanistan eller Irak, som værende potentielle venner og naboer,

ligesom vi har af tyskere og folk fra Frankrig eller folk fra Sverige, så ville de ikke kunne forsvare de her krige, og så ville de ikke kunne have kørt de ting igennem og ført deres agenda igennem på en eller anden måde. (Bilag 2, linje 429-435)

Kosmopolitisme og nationalisme som antagonistiske i den politiske diskurs fremstår i den opfattelse som et felt af diskursivitet, som manipuleres og vedligeholdes af topstyrede kapitalistiske interesser. Hans interesse i at menneskeliggøre flygtninge antyder altså som værende et middel til at modkæmpe nationalismen for at bevidstgøre befolkningen om, hvad der i hans opfattelse er det egentlige fjendebillede, nemlig kapitalismen, og ikke islamismen. Man kan således se Ham Den Langes kommunikative strategi som værende **oplysning**. Som middel i denne strategi bruger han en følelsesmæssig påvirkning af lytteren via **affekt** med udgangspunkt i at tale ind i en moddiskurs til en generel umenneskeliggørelse af flygtninge i mediediskursen og problematisering af konsekvenserne ved at modtage flygtninge, herunder konsekvenserne ved kulturelle sammenstød, Danmarks kapacitet til at hjælpe dem og påstande om øget kriminalitet og terrorfare. Et andet middel er **rettet association** mod diskursive og verdenspolitiske strukturer, som han mener, befolkningen er blinde over for. I Laclau & Mouffes diskursteori indgår diskursiv artikulation i en aldrig tilendebragt fikseringsproces i kampen om hegemoni. Ham Den Langes udtryk bidrager derfor til den kosmopolitiske diskursive position, som til stadighed står i et antagonistisk forhold til positioner som nationalisme. I Steven Browns kommunikationsmodel sker adfærdsregulering i musikalsk kommunikation via *overbevisning* eller *manipulation* af modtageren. Dannelsen af et musikalsk budskab har en hierarkisk natur, hvor overbevisning kræver en form for association, hvilket i sig selv afhænger af affektiv stimulation (Brown, 2006, s. 20). Overbevisning adskiller sig fra association ved at have en højere semantisk række. Hvor den rettede association er afsenderens brug af musikalske redskaber til at skabe associationer til kulturelle objekter, altså en objekt-signifikation, er overbevisning en kommunikation af holdninger, værdier og ideologier (Brown, 2006, s. 19-20). Ham Den Lange kommunikerer i mange tilfælde sine holdninger med en direkte association til sit ideologiske tankesæt og hvordan han ser verden. Måden, hvorpå musik virker i Browns optik, er som en associativ forstærkning af kommunikation. Musikken virker altså principielt ved at forstærke budskabet og associationerne i musikken. Det er således den musikalske komposition, som er en vigtig faktor for, hvor effektiv kommunikationen er (Brown, 2006, s. 20). Hvorvidt der er tale om overbevisning (ærligt og samarbejdende) eller manipulation (vildledende og selvisk), mener Brown, er svært at skelne mellem. Begge typer kommunikation vil næsten altid være til stede i musik (Brown, 2006, s. 22). Han henviser til et evolutionistisk syn på kommunikation, som ser al kommunikation som manipulation. Dermed kan musik kun siges at være ikke-manipulerende, hvis det ikke har nogen indflydelse på en persons følelser eller motivation – altså ikke har nogen effekt (Brown, 2006, s. 22). Brugen af musik må ifølge Brown analyseres med udgangspunkt i det konkrete brug ud fra afsenderens intentioner.

På det tekstmæssige plan er Ham Den Lange meget transparent og ærlig om, hvad han vil kommunikere. Ud fra hans intention virker kommunikationen derfor mere som overbevisning end manipulation. Hvor man kan diskutere en grad af manipulation er ved intentionen om at påvirke modtagerens følelser og dennes forstærkning gennem musikalske redskaber. Disse overvejelser vil lede mig til en konkluderende sammenfatning af, hvordan hans kommunikation virker som politisk mobiliserende og adfærdsregulerende.

Afslutning

Diskussion

I slutfasen af dette projekt begyndte jeg at fundere over, hvorfor Ham Den Langes flygtningeprojekt har talt så meget til mig. Og hvorfor det, som MetroXpress skrev det, "gik lige i hjerterne på danskerne" (selvfølgelig med undtagelse af inkarnerede politiske modstandere i flygtningespørgsmålet). Det gjorde jeg, fordi jeg blev ramt af en tanke, der jo egentlig har været åbenlys hele tiden. Der er rigtig mange mennesker, der gennem lange perioder dagligt lægger kræfter og ressourcer i at hjælpe mennesker i nød. Præcis som Thorbjørn. Men de fleste af de mennesker får dog ikke den samme opmærksomhed som ham. Han har jo selvfølgelig en kommunikationskanal, der når ud til væsentligt flere modtagere end den gennemsnitlige person – men det alene garanterer ikke, at modtagerne føler sig inspirerede. Man kunne forestille sig et alternativ, hvor Linse Kessler (som endda har et bredere publikum end Ham Den Lange) fortalte samme historie, bare i sit format. At hun oprindeligt rejste ud for at være anonym og koge pasta, men så begyndte hun at skrive daglige opdateringer fra flygtningelejrene på Facebook og samle donationer ind fra sit netværk. Herefter laver hun et tv-program i dagbogsformat – et realityprogram på TV3. Hun bliver medstifter af en nødhjælpsorganisation, hvor donationer og overskud fra salg af samlerobjekter (eller hvad end hendes kernefølgere ville købe) og visse arrangementer går til. Selvom hun da med sikkerhed ville få en masse ros for sit arbejde fra en stor del af publikum og fra medier, så ville mange modtagere nok reagere anderledes på en realitystjerne end en undergrundsraper – iscenesætter hun sig selv på Facebook? Er det hele bare et tv-koncept? Er det et program om flygtninge eller et program om Linse? Hvor er Gustav? Så svaret må være, at Thorbjørn får så meget respekt, fordi han er Ham Den Lange. Altså ikke kun fordi han er kendt, men både fordi han har den kendte musikers kommunikationskanal og en autenticitet i sin rapper-persona. Som jeg prøvede at antyde, Thorbjørn er Ham Den Lange. Måske er det netop, fordi han er kendt, men ikke kendt nok. Han tjener ikke styrtende med penge på at være rapper, så man ville næppe anklage hans projekt for at være et selvpromoverende mediestunt.

I min analytiske behandling af Ham Den Langes musik har jeg primært lagt væk på tekstanalytiske og diskursive tilgange til den lingvistiske dimension af musikken. Dette har jeg valgt med belæg i rapmusikkens særegne karakter, hvor teksten står som det centrale formidlingsværktøj, og hvor det musikalske backtrack oftest har en sekundær funktion i betydningsskabelsen. Jeg har berørt visse musikalske betydningselementer, såsom sampling, men overordnet set er sangene både blevet behandlet som litterære genrer, journalistiske genrer og diskursiv tekstproduktion i højere grad end som musikalsk genre som sådan. Min undersøgelse kunne derfor med rette være genstand for videreudvikling, hvor der blandt

andet lægges større vægt på ikke-lingvistiske musikalske strukturer såvel som ikke-diskursive strukturer i teksten, eksempelvis rim og rytme. Man kunne med fordel inddrage flere teoretiske perspektiver på æstetik og effekt for en dybere analyse af, hvordan *Dagbog fra en flygtningelejr* benytter æstetiske virkemidler til at skabe en effekt hos modtageren. Omvendt kunne en videre analyse også forholde sig endnu mere tekstnært og fortolkende til albummet. Min afgrænsning har dog fungeret for dette speciales hensigt, da jeg ønskede at belyse Ham Den Langes kommunikation i forhold til dens diskursivitet, dens affektive funktioner og dens karakter af politisk handlekraft.

Konklusion

Jeg har gennem dette speciale forsøgt at belyse, hvad der kendetegner Ham Den Langes kommunikation i flygtningesagen. Jeg har undersøgt kommunikationsprocesserne i hans politiske kommunikation, som den var mellem 2015 og 2017. Denne kommunikation er dels blevet undersøgt som diskursiv tekstproduktion og dels som musikalsk, affektiv kommunikation. For den grundlæggende forståelse for de sociale effekter, der *påvirker* Ham Den Langes kommunikation har jeg først belyst nedslagspunkter i den offentlige diskurs om flygtninge og indvandrere, og herunder hvordan nyhedsmedierne er med til at frame indvandrere og islam som problemer. Jeg har her fundet ud af, at det overordnede fokus på indvandrerproblematikker er på kultursammenstødet mellem primært muslimsk kulturel praksis og hvad der opfattes som danske normer og værdier samt på frykten for den radikale islamisme. Dette er med til at skabe et skel mellem "os" og "dem". Flygtninge bliver i store træk gjort til et objekt i den politiske kommunikation. Ham Den Langes kommunikation opstår generelt som en reaktion på den journalistiske formidling af flygtningesagen. Hans strategi er derfor en subjektgørelse af flygtninge, der med andre ord skal fortælle den *menneskelige* side af krisen. Han påtager sig selv en journalistisk rolle med en intention om at formidle sandheden, som han selv har oplevet den i blandt andet græske flygtningelejre. Hvis man betragter Ham Den Langes kommunikation som en form for borgerjournalistik, træder han dermed ind i den journalistiske arena. Man kan anse den journalistiske stil på *Dagbog fra en flygtningelejr* som fortællende journalistik, der har meget til fælles med reportagegenren. Som jeg belyste i Del I, udgør medier og journalistik en redigerende magt, der både påvirker og påvirkes af befolkningens holdninger og politiske beslutningsprocesser. Når journalistik har evnen til at påvirke politiske beslutninger, kan det at bedrive journalistik ses som politisk handling i sig selv. Borgerjournalistik har selvfølgelig ikke de samme præmisser og retningslinjer, som officielle nyhedsmedier er underlagt, og dens grundlag for politisk indflydelse er derfor anderledes end i de traditionelle nyhedsmedier. Den journalistiske rolle kan både ses i forhold til hans musik og hans optræden på Facebook. Netværkskommunikationen har spillet en stor rolle for den støtte, han har modtaget for sit projekt, både i form af donationer og anerkendelse, og den har ligeledes haft betydning for spredningen af

hans budskaber – dels fordi han benytter Facebook til at dele sin musik og sine holdninger, og dels fordi hans første videoer fra Leros gik viralt og fik landsdækkende medieomtale på den måde.

Hans hensigt med den musikalske kommunikation har været at give folk de samme oplevelser, som han har haft. Hans musik søger derfor at påvirke lytterens følelser og fremkalde empathiske affektive reaktioner. Dette gør han med beskrivende fortællinger af oplevelsen af at opholde sig i en flygtningelejr med en særlig empathisk forståelse for, hvordan den opleves af flygtninge, som har været igennem en livsfarlig rejse og mistet familiemedlemmer på vejen. Albummet udtrykker generelt kosmopolitiske værdier, der kommunikerer, at alle menneskeliv er lige meget værd. Musik kan have en adfærdsregulerende effekt som følge af overbevisning eller manipulation, hvilke sker, når musik kommunikerer gennem henholdsvis association og stimulation. Begge kommunikationsteknikker er i høj grad til stede på *Dagbog fra en flygtningelejr*. Den rettede association findes i de præcise beskrivelser af tilstande og oplevelser i flygtningelejrene samt associationer til den politiske diskurs og verdensmagts strukturer. Stimulationen foregår som affektiv påvirkning af lytteren gennem musikalske redskaber, der virker stemningsskabende – albummet er *tungt* og kan fremkalde en tung stemning hos lytteren. Affekten ligger ligeledes i sangenes beskrivelser af netop affektive påvirkninger i tilstande af sorg, ulykke, melankoli, glæde, håb og frygt. Ham Den Langes kommunikative intention er meget klar og åben, og derfor ligger den primære påvirkningsstrategi i *overbevisning* af lytteren – eller en generel journalistikinspireret dyd om *oplysning*. Dette er med et udgangspunkt i Thorbjørns opfattelse af, at dele af befolkningen ikke forstår de politiske og sociale forhold, der driver mennesker på flugt, og at de ikke forstår, hvor forfærdelige forhold flygtninge lever under i Europa.

Effekten af kommunikationen er svær at bestemme. Hans kommunikation er nået ud til mange mennesker, og han har oplevet at få rigtig meget ros. Hans netværkskommunikation har haft en direkte effekt i form af nødhjælpsressourcer fra donationer til 100procentnødhjælp. Hans diskursive kamp er imidlertid med til at styrke og reproducere den kosmopolitiske fortælling, men den har ikke nødvendigvis haft en overbevisende effekt på folk med nationalistiske positioner. Ligeledes er den æstetiske kommunikation med til at reproducere en kollektiv identitet og mobilisere en intern bevægelse inden for hiphopkulturen. Hans kommunikation *har* på den måde karakter af politisk handling, men samtidig betyder en konstruktion af egen (kollektiv) politisk identitet en distancering fra "de andre". Den interne mobilisering giver dermed styrke til en bevægelse, men har ikke en direkte forandrende indflydelse på ydre strukturer.

Litteratur

- Allan, S. (2013). News, Civic Protest and Social Networking. I S. Allan, *Citizen Witnessing* (s. 120-151). Cambridge: Polity.
- Andersen, N. Å. (1999). Ernesto Laclaus diskursteori. I N. Å. Andersen, *Diskursive analysestrategier* (s. 87-106). København N: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Ardahl, R., Ebbesen, T. R., & Ibsen, M. (2013). *De nye fans - Skab passion og loyalitet med sociale medier*. København: Ivrig.
- Blach-Ørsten, M. (2016). Politikens medialisering - et ny-institutionelt perspektiv. I S. Hjarvard, *Medialisering - Mediernes rolle i social og kulturel forandring* (s. 185-216). København: Hans Reitzels Forlag.
- Bock, M. (2010). Integrationsdebat i Danmark - har medierne et ansvar? I T. Bak, & J. H. Mette Bock, *Grænser for solidaritet - Indvandrerpolitik i dansk og europæisk perspektiv* (s. 113-132). København: ANIS.
- Bondebjerg, I. (1. Januar 1988). Den postmoderne mediepopulisme. *Tidsskriftet K&K*(62), s. 88-97.
- Brown, S. (2006). Introduction: "How does music work?". I S. Brown, & U. Volgsten, *Music and Manipulation: On the Social Uses and Social Control of Music* (s. 1-27). New York: Berghahn Books.
- Bryman, A. (2012). Chapter 3: Research designs. I A. Bryman, *Social Research Methods* (s. 44-78). Oxford: Oxford University Press.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble*. Abingdon-on-Thames: Routledge.
- Collin, F. (2003). Socialkonstruktivisme i humaniora. I F. C. (red.), *Humanistisk videnskabsteori*. København: DR Multimedie.
- DeNora, T. (2000). Music as a Device of Social Ordering. I T. DeNora, *Music in Everyday Life* (s. 109-150). Cambridge: Cambridge University Press.
- DeNora, T. (2006). Music and Emotion in Real Time. I K. O'Hara, & B. Brown, *Consuming Music Together: Social and Collaborative Aspects of Music Consumption Technologies* (s. 19-33). Dordrecht: Springer Netherlands.
- Dyrberg, T. B. (2001). Racisme som en nationalistisk og populistisk reaktion på elitedemokrati. I T. B. Dyrberg, A. D. Hansen, & J. Torfing, *Diskursteorien på arbejde* (s. 221-246). Frederiksberg C: Roskilde Universitetsforlag.
- Flyvbjerg, B. (1991). Eksemplets magt - En revurdering af case studiet som forskningsstrategi. I B. Flyvbjerg, *Rationalitet og magt. Bind I: Det konkrete videnskab* (s. 137-158). København K: Akademisk Forlag.
- Frith, S. (1996). Music and Identity. I S. Hall, & P. D. Gay, *Questions of Cultural Identity* (s. 108-127). London: SAGE Publications Ltd.
- Gripsrud, J. (2002). Populærmusikk mellom kunst og marked. I J. Gripsrud, *Populærmusikken i kulturpolitikken* (s. 8-104). Oslo: Norsk kulturråd.
- Habermas, J. (1. September 1964). The Public Sphere: An Encyclopedia Article. *New German Critique*(3), s. 49-55.
- Hansen, A. D. (1. December 2017). Folket eksisterer ikke – derfor har vi populisme. Om Laclaus populismeteori. *Politik*(4), s. 10-28.
- Holtug, N. (2005). Multikulturalisme. I A. P. Folker, K. Hansen, & S. Lauridsen, *Bag den politiske retorik* (s. 73-96). København K: Tiderne Skifter.

- Jønch-Clausen, H., & Lyngbye, L. (1. Maj 2007). Hvad er fairness? *Journalistica*, s. 91-108.
- Jørgensen, J. C. (2007). *Journalistik med stil: fra klassiske nyheder til fortælling*. Aarhus N: Forlaget Ajour.
- Jørgensen, M. W., & Phillips, L. (2005). National diskurs - et eksempel. I M. W. Jørgensen, & L. Phillips, *Diskursanalyse som teori og metode* (s. 169-201). Frederiksberg C: Samfundslitteratur.
- Jensen, C. (1. Januar 2017). Populisme hitter – både blandt vælgere og politologer. *Politik*, 20(4), s. 87-93.
- Knudsen, B. T., & Stage, C. (2016). Affektteori. I B. Schiermer, *Kulturteori og kultursociologi* (s. 53-75). København: Hans Reitzels Forlag.
- Krogh, M., & Pedersen, B. S. (2008). *Hiphop i Skandinavien*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Kvale, S. (1997). *InterView - En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (1997). *Demokrati & Hegemoni*. København: Akademisk Forlag.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2002). *Det radikale demokrati - diskursteoriens politiske perspektiv*. Frederiksberg C: Roskilde Universitetsforlag.
- Lægaard, S. (2005). Dansk udlændingepolitik og nationalisme. I A. P. Folker, K. Hansen, & S. Lauridsen, *Bag den politiske retorik - Essays i værdikampen* (s. 119-140). København K: Tiderne Skifter.
- Litva, A., Coastb, J., Donovan, J., Eyles, J., Shepherd, M., Tacchi, J., . . . Morgan, K. (1. Januar 2002). 'The public is too subjective': public involvement at different levels of health-care decision making. *Social Science & Medicine*(54), s. 1825-1837.
- Lund, A. B. (1. Januar 2004). Mediernes magt - og magten over medierne. *Politica*, 36(4), s. 393-405.
- Madsen, J. G. (2000). *Mediernes konstruktion af flygtninge- og indvandrerspørgsmålet*. Aarhus: Magtudredningen.
- Marwick, A., & Boyd, D. (1. Januar 2011). To See and Be Seen: Celebrity Practice on Twitter. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, s. 139-158.
- Paahus, M. (2003). Hermeneutik. I F. Collin, *Humanistisk videnskabsteori* (s. 139-170). København: DR Multimedie.
- Pedersen, R. (2005). *Fortællende journalistik*. København: Gyldendal.
- Phillips, L., & Schröder, K. (2004). *Sådan taler medier og borgere om politik. EN DISKURSANALYTISK UNDERSØGELSE AF POLITIK I DET MEDIALISEREDE SAMFUND*. Aarhus N: Aarhus Universitetsforlag.
- Rasborg, K. (2014). Socialkonstruktivismen i klassisk og moderne sociologi. I L. Fuglsang, P. B. Olsen, & K. Rasborg, *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne: På tværs af fagkulturer og paradigmer* (s. 403-438). Frederiksberg C: Samfundslitteratur.
- Ringsager, K. (2015). *RAP, RETTIGHEDER, RESPEKT. En musikalsk antropologi om medborgerskab, kosmopolitisme og brune rappere i Danmark*. København: Københavns Universitet, Det Humanistiske Fakultet.
- Sørensen, M. P. (1. Januar 2016). Political conversations on Facebook: The participation of politicians and citizens. *Media, Culture & Society*, s. 1-24.
- Stokes, M. (1994). Introduction. I M. Stokes, *Ethnicity, Identity and Music* (s. 1-27). London: Bloomsbury.

- Stokes, M. (26. September 2007). On Musical Cosmopolitanism. *The Macalester International Roundtable 2007*, s. 1-19.
- Street, J. (2001). Rock, pop and politics. I S. Frith, W. Straw, & J. Street, *The Cambridge Companion to Pop and Rock* (s. 243-255). Cambridge University Press.
- Street, J., Hague, S., & Savigny, H. (1. Januar 2007). Playing to the Crowd: The Role of Music and Musicians in Political Participation. *BJPIR*, s. 1-17.
- Tanggaard, L., & Brinkmann, S. (2010). Interviewet: Samtalen som forskningsmetode. I L. Tanggaard, & S. Brinkmann, *Kvalitative metoder: En grundbog* (s. 29-54). København: Hans Reitzels Forlag.
- Thompson, M., & Biddle, I. (2013). Introduction: Somewhere between the signifying and the sublime. I M. Thompson, & I. Biddle, *Sound, Music, Affect* (s. 1-24). London: Bloomsbury.
- Van Gorp, B. (1. Januar 2007). The Constructionist Approach to Framing: Bringing Culture Back In. *Journal of Communication*, s. 60-78.
- Werbner, P. (2008). Introduction: Towards a New Cosmopolitan Anthropology. I P. Werbner, *Anthropology and the New Cosmopolitanism: Rooted, Feminist and Vernacular Perspectives* (s. 1-29). New York: Bloomsbury.

Nyhedsartikler og internetkilder

- Holst, H.-V. (13. November 2004). Du er fucking sexistisk, Niarn! *Politiken*, 4.
- Pressenævnet. (17. Maj 2018). *Vejledning om god presseskik*. Hentet fra Pressenævnet: <http://www.pressenaevnet.dk/god-presseskik/>
- Skyum-Nielsen, R. (7. Oktober 2004). Du kan aldrig hvile på dine laurbær. *Information*, <https://www.information.dk/kultur/2004/10/kan-aldrig-hvile-paa-dine-laurbaer>.

Bilagsfortegnelse

Bilag 1: Noter fra 1. samtale med Ham Den Lange

Bilag 2: Interviewtransskription

Bilag 3: Interviewguide

Bilag 4: Interview (lydfil)

Bilag 5: Tekster fra *Dagbog fra en flygtningelejr*

Bilag 6: Screenshots fra Thorbjørns Facebook-profil